

1 ΔΡ
ΑΧ
ΜΗ

ΑΡΙΣΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ

ΔΡ.
3

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ :

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΑ ΜΕΡΗ.

Μ' ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Ν. ΚΟΝΕΜΕΝΟΥ

Ε
Ρ
Γ
Α

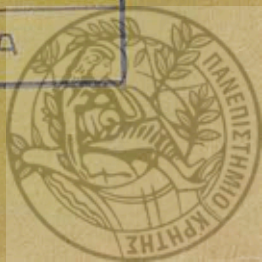

Δ
Θ
Η
Ν
Α

1918

ΠΡΕ
154
535

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΤΑ ΕΡΓΑ. — ΑΡΙΣΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ. — ΑΡΙΘ. 3.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ. — Ι. — ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ Γ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΕΡΓΑ ΤΥΠΩΜΕΝΑ ΣΕ ΤΟΜΟΥΣ.

Α'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ—

1886. *Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου.* (Ἐξαντλημένα). Δρ. 2.50
 1889. *Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.* » 1.—
 1892. *Τὰ Μάτια τῆς Ψυχῆς μου.* (Ἐξαντλημένα) » 2.50
 1897. *Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι.* » 3.—
 1898. *Ὁ Τάφος.* (Ἐκδοσὴ Α', ἔξαντλημένη). » 2.—
 1900. *Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης.* » 1.—
 1904. *Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή.* (Ἐξαντλημένη). » 3.—
 1907. *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου.* (Ἐξαντλημένος). » 3.—
 1910. *Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ.* » 3.—
 1911. *Ὁ Τάφος—Ὁ Πρῶτος Λόγος τῶν Παραδεί-
 σων.* (Ἐκδοσὴ Β'). » 2.—
 1912. *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά.* » 3.—
 1912. *Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσης—Τὰ Σατιρικά
 Γυμνάσματα.* » 2.—
 1915. *Βωμοὶ* (Πρώτη Σειρά). » 3.—

Β'. ΚΡΙΤΙΚΑ—

1894. *Τὸ Ἔργον τοῦ Κρυστάλλῃ.* (Ἐξαντλημένο). » 0.50
 1901. *Σολωμός.*—Ἡ Ζωὴ του καὶ τὸ Ἔργο του.—Παράρ-
 τημα 11 Βιβλιοθήκης Μαρασλῇ. (Ἐξαντλημένο). » 2.50
 1904. *Γράμματα* (Τόμος Α'). » 3.—
 1907. *Γράμματα* (Τόμος Β'). » 3.—
 1911. *Ἡρωϊκὰ Πρόσωπα καὶ Κείμενα*—Λόγος, (Ἐκδο-
 σὴ τῆς Φοιτητικῆς Συντροφίᾳς). » —.—
 1913. *Τὰ Πρῶτα Κριτικά.* » 3.50
 1914. *Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης* (Βιβλιοθήκη Ἐκπαι-
 δευτικοῦ Ὁμίλου). » —.—

Γ'. ΙΣΤΟΡΙΑ—

1901. *Θάνατος Παλληκαριοῦ.* » 1.—

Δ'. ΔΡΑΜΑ—

1903. *Τρισεύγενη.* (Ἐκδοσὴ Α', ἔξαντλημένη). » 3.—

ΘΑ ΤΥΠΩΘΟΥΝ ΑΡΓΟΤΕΡΑ—

*Τὰ Χρόνια μου καὶ τὰ Χαριὰ μου—Ὁ Ποιητὴς καὶ ὁ Κρι-
 τικός.*

Βωμοὶ (Δεύτερη σειρά). — Ὁ Ψυχάρης, κριτικὴ μελέτη.

Οἱ Πεντασύλλαβοι μὲ τὰ Παθητικὰ Κρουφομιλήματα.

Γράμματα (Τόμος Γ'). — Δράματα καὶ ἱστορίες.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ :

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΑ ΜΕΡΗ.

Μ' ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Ν. ΚΟΝΕΜΕΝΟΥ.

Handwritten signature and scribbles

Ε
Ρ
Γ
Α

Α
Θ
Η
Ν
Α

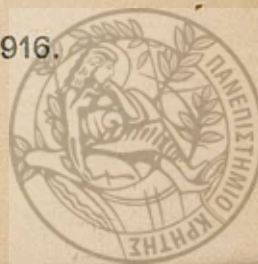
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

4535

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ.
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ : Ν. ΠΟΡΙΟΤΗΣ.

1916.

ΤΟΥ ἔργου τούτου ἀντίτυπα 40 (ἀριθ. 1—40), πρὸς Δρ. 5, εἶναι
τυπωμένα σὲ ὀλλαντέζικο χαρτί.

Ο ΔΡΑΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ τοῦ «ἔχει μόνος τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύῃ
αὐτὸ καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐν θεάτρῳ ἢ δημοσίᾳ αἰθοῦσῃ πα-
ράστασίν του». — Νόμος ,ΓΥΠΓ' τῆς 9 Δεκ. 1909, «Περὶ
συγγραφικῶν δικαιωμάτων τῶν θεατρικῶν ἔργων», ἀρθρ. 1.

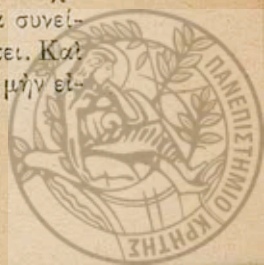
Η ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ παραστάθηκε στὸ Δημοτικὸ Θέατρο τῆς Ἀθήνας,
ἀπὸ τὴν κ. Ζηγοβία Παρασκευοπούλου μὲ θέασο ἡθοποιῶν,
στὶς 13 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1915.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

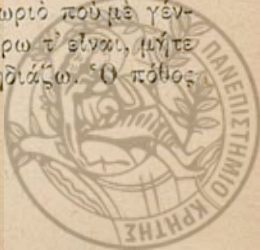
Κ' ἓνα δράμα, σὰν τὸ ἄνθρωπο, τὴν ἀκέρεια τοῦ ζωῆ διπλὴ τὴ ζῇ, μιὰ μοναχικὴ ζωὴ μέσα στὸ βιβλίο, καὶ μιὰ ζωὴ κοσμικὴ μέσα στὸ θέατρο. Τὸ δράμα τοῦτο δὲν ἔγινε μὲ τὸ μονάκριβο σκοπὸ νὰ παρασταθῇ. "Ὅμως μήτε ποὺ τὸ κρίνω ἀταίριαστο γιὰ τὴ σκηνή. Μάλιστα στοχάζομαι πῶς οἱ τεχνίτες ποὺ θὰ τύχαινε νὰ τὸ παίξουν, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν πῶς οἱ ἄνθρωποι ποὺ πλέκουν τὸ δράμα τοῦτο, ὅσο κι ἂν εἶναι ἀπὸ τὸν ἀπλὸ τάχα λαὸ παρμένον, μὰ πάντα κάθε τι ποὺ δείχνουν ἀπλό, εἶναι μὲ καὶ ποιητικό· δηλαδὴ καὶ ποὺ βγαίνει ἔξω κάπως ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ πάει παρέκει ἀπὸ τὴ ζυγιασμένη ζωγραφιὰ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Κι ἀκόμα καὶ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ ὑποκριτής, πῶς ὅσο κι ἂν εἶναι τεχνίτης ἀνεξάρτητος, μὰ πάντα εἶναι ὀργανοπαίχτης τῆς μουσικῆς τοῦ ποιητῆ· φτάνει νὰ τοῦ προσφέρῃ ὁ ποιητὴς ὅλα ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ τὴ δειξῇ τὴν τέχνην του. Καὶ πρῶτα, ἀνάγκη νὰ καταλάβῃ τὸ νόημα τὸ γενικὸ ποὺ ἐμψυχώνει τὸ ἔργο του, τὸν τόνο ποὺ ἀπλώνεται μέσα στὸ ἔργο, καὶ μ' ἐκεῖνο νὰ ταιριάσῃ τὸ παίξιμό του, δίνοντας τὴν παράστασιν τὴν πιὸ πλαστικὴ καὶ τὴν πιὸ ζωντανή, μὰ πάντα πιστή, τῆς ποιητικῆς ιδέας. "Επειτα, δὲν πρέπει ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ δραματικοῦ ἔργου, τοῦ γραμμένου ἀπὸ τὸν ποιητὴ, τίποτε, μήτε νὰλλάξῃ, μήτε ν' ἀφήνῃ ἔξω, μήτε νὰ μετατοπίσῃ ὁ ὑποκριτής. "Ὅλα ἔχουν τὸν τόπο τους μέσα στὰ λόγια τοῦ ποιητῆ, καὶ τὸ πιὸ ἐλαφρὸ μετατόπισμα μπορεῖ νὰ γκρεμίσῃ ὁλόκληρον ὁμορφίαν οἰκοδόμημα. "Ὅχι μόνον ὅταν εἶναι μὲ στίχους τὸ δράμα, ποὺ τὸ χάλασμα εἶναι δυσκολώτερο, μὰ καὶ πολὺ προσοχὴ χρειάζεται στὸν πεζὸ λόγον. Καλὰ καλὰ, πεζὸς λόγος δὲν ὑπάρχει στὴν καλλιτεχνικὴν ἐργασία· ὁ στίχος ὁ πλέον παραστατικὸς πολὺς φορὲς γίνεται ἀπὸ τὸν πεζογράφο τὸν τεχνίτη.

Κι ἀκόμα θάθελα νὰ σημειώσω ἐδῶ πέρα πῶς τὸ δράμα τοῦτο, καθὼς ἔγινε, δὲν παρουσιάζει τόσο ὁλοὺς καὶ φορέματα καὶ σκηνογραφίες, μήτε ποὺ ζωγραφίζει τὰ κοινωνικὰ συνήθεια καὶ τὰ λαϊκὰ φερσίματα μιᾶς ἐποχῆς, ὅσο δείχνει—μπορεῖ καὶ νὰ ἴδω λάθος—μέσα σ' ὅλ' αὐτά, καὶ πίσω καὶ πέρα ἀπ' αὐτά, μιὰ συνειδητὴν κάπου κάπου ποὺ ξεσπάει καὶ μιὰ ψυχὴ ποὺ ἀστράφτει. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀγωνίζονται στὸ δράμα τοῦτο μπορεῖ νὰ μὴν εἶ-

ναι τόσο τὰ σύμβολα μιᾶς γνώμης πού γενναῖα ἀντιστέκεται, ὅσο τὰ παιγνίδια μιᾶς ἀλόγιστης ὁρμῆς πού ἀνάφτει γιὰ νὰ σῇσῃ. Δὲ θὰ πῇ μὲ τοῦτο πῶς δὲν εἶναι γιὰ τὸ θέατρο τέτοια πλάσματα. Τὸ δρᾶμα δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ στὴν πιὸ ἀσάλευτη καὶ στὴν πιὸ ἀθόρυβη ζωὴ· γιατίι τῇ ζωῇ ἐκεῖνη μπορεῖ νὰ τὴν ταράξῃ κάποιος ἀγώνας τόσο πιὸ τραγικὸς ὅσο πιὸ βαθιὰ μέσα στὴν ψυχὴ ξετυλίγεται κι ὅσο πιὸ κρυμμένος ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κόσμου βρίσκεται. Γιὰ νὰ εἶναι τὰ πλάσματα δραματικά δὲ χρειάζεται πάντα νὰ εἶναι βράχοι στὴν ἀντίσταση, καὶ νὰ μὴ λυγίζονται καὶ νὰ μὴ μεταμορφώνονται. Γενικὸς νόμος τοῦ δραματικοῦ ὁ πόλεμος εἶναι, βέβαια· πόλεμος ἀνθρώπων πού θέλουνε μὲ ἄλλους ἀνθρώπους πού θέλουν· ἢ πόλεμος μὲ τὴ Μοῖρα· ἢ πόλεμος μὲ τὴν ἴδια τους τὴ συνείδηση. Βέβαια· ὁ δραματικὸς ἀγωνιστὴς θέλει· μὰ δὲν πρέπει νὰ βλέπουμε τὴ θέλησιν σὰν κάτι μονοκόμματο πού ὅλο μπροστὰ τραβάει καὶ ὅλο ἐνεργεῖ. Ἐδλεπα κάπου πῶς ἡ ψυχολογικὴ ἐπιστήμη τρεῖς σταθμούς τοῦ ξεχωρίζει τοῦ βουλητικοῦ. Πρῶτος σταθμός· τὸ βασανίζεις μὲ τὸ λογισμό αὐτὸ πού θέλεις. Δεύτερος σταθμός· τὰποφασίζεις αὐτὸ πού θέλεις. Τρίτος σταθμός· τὸ ἐνεργεῖς αὐτὸ πού θέλεις. Δὲν περνάει ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἡ βουλὴ κι ἀπὸ τοὺς τρεῖς σταθμούς· ἄλλοι μένουν ὡς τὸν πρῶτο, ἄλλοι φτάνουν ὡς τὸ δεύτερο μονάχα. Μέσα σὲ ὅποιαν ἀπὸ τίς τρεῖς αὐτὲς ζῶνες τρέφεται καὶ φυτρώνει ὁ δραματικὸς ὁ σπόρος.

Ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος, οἱ ἄνθρωποι πού πλέκουν τὸ δρᾶμα τοῦτο δὲν κρατᾶνε θρεμμένη σύμμετρα κι ὁλόκληρη τὴ θέλησή τους. Ἀνίσως καὶ δείχνονται ὑπερτροφικὲς κάποιες ζῶνες τῆς, ἄλλες τῆς πάλι φαίνονται σὰν ἀτροφικές. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι γιὰ τοῦτο λιγώτερο ἀληθινοί, πιὸ λίγο ἄνθρωποι. Ὅτι κι ἂν εἶναι, τὸ δρᾶμα τοῦτο μιὰ συγκίνηση τὸ πρωτόσπειρεν ἀπὸ μιὰν ἀπλὴ πραγματικὴν ἱστορίαν· ὕστερα, γιὰ νὰ γεννηθῇ καὶ γιὰ νὰ πλαστουργηθῇ, ταίριασαν ἀγάγια ἀγάγια, καὶ σφιχτὰ καὶ ἀξεχώριστα, στοιχεῖα λογῆς λογῆς· θυμητικὰ καὶ εἰκόνες, ἰδέες καὶ καημοί, σημάδια κάποιου τόπου πού ἔζησα, κάποιου καιροῦ πού πέρασε, καὶ δάκρυων καὶ θυμῶν, καὶ προσώπων πού ἀγάπησα, καὶ φρονημάτων πού ἀγκάλιασα· μαζὶ τὸ στενὸ χωρὶ πού μὲ γέννησε καὶ ἡ πλατεῖα πατρίδα πού μὲ κλεῖ. Δὲν ξέρω τ' εἶναι, μήτε πού τὸ συλλογίζουμαι· πιά· πολὺ του πού δὲν τὰν διὰζώ. Ὁ πόθος

μου τώρα πετάει στὰ ἔργα μου τὰ μισογεννημένα ἢ στὰ γέννητα, στὸν «Καλλίμαχο», στὸ «Φονιά», στὸ «Λυτρωτή», στὸ «Δάσκαλο» στὸ «Διγενή τὸν Ἀκρίτα». Καὶ μονάχα ὁ νοῦς μου κρατιέται, καὶ πρῶτα καὶ τώρα καὶ πάντα, στὰ μαθήματα κάποιων ἀγαπημένων μου δασκάλων καὶ σεβάσμιων ποῦ ἢ τὴ φαντασία μου τὴ ρύθμισαν ἢ τὴ γλώσσα μου γενναῖα τὴν ὁδήγησαν. Καὶ δὲν ξέρω τί μὲ σέρνει τώρα νὰ συμπληρώσω τοὺς στοχασμούς μου αὐτοὺς θρησκευτικὰ μὲ τὸνομα τοῦ ἀρχαίου Κρητικοῦ Χορτάτση, τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἐρωφίλης», πατέρα τῆς νέας μας δραματικῆς τέχνης, ποῦ βρίσκεται στὸ γλυκοχάραμα.

1902.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

Τὸ δράμα γίνεται σὲ μιὰ χώρα τῆς Ρούμελης, κοντὰ στὴ θάλασσα, πρὸ σαράντα χρόνων.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ πλέκουν τὸ δράμα τοῦτο εἶναι

Ὁ Δεντρογαλῆς, νοικοκύρης.

Ὁ Πέτρος Φλώρης, караβοκύρης.

Ὁ Πάνος Τράτας, μάστορας караβιῶν.

Ὁ Κάραλης, θαλασσινός.

Ὁ Κώστας Μπουρνόβας, ἀγροφύλακας.

Ὁ Νίκας, βιολιτζής.

Ἡ γυναῖκα τοῦ Δεντρογαλῆ.

Ἡ Τρισεύγενη, θυγατέρα τοῦ Δεντρογαλῆ, ἀπὸ τὴν πρώτην
του γυναῖκα.

Ἡ κυρὸ Ἀλτάνα, } παντρεμένες γυναῖκες τῆς γειτονιάς.

Ἡ κυρὰ Καλή,

Ἡ Πραξιθέα, } κορίτσια.

Ἡ Ποθοῦλα,

Γυναῖκες καὶ ἄνδρες.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Πλατεία κοντά σὲ μιὰν ἀκρογιαλιά πού ξανοίγεται στό βάθος.
Βούση στή μέση μὲ μιὰς γοργόνας τᾶγαλμα στήν κορφή της.
Τᾶγαλμα σακατεμένο· κομμάτια τοῦ λείπουν ἀπὸ τίς ἄκρες
του. Δεξιά καὶ ἀριστερά σοκάκια πού φέρουνε πρὸς τὰ μέσα
τῆς χώρας, καὶ σπιτάκια.

Καλοκαίρι. Γλυκοχάραμα. Ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ καὶ ἡ ΚΥΡΑ ΚΛΗΗ προσ-
μένουν τὴν ἀράδα τους γιὰ νὰ γιομίσουν τίς σιάμνες τους ἀπὸ
τὴ βούση. Εἶναι ἡ ἀράδα τῆς ΠΟΘΟΥΛΑΣ πού σκυμμένη στὴ
σιάμνα της μπροστά στὴ βούση φαίνεται σὰ νὰ μὴν προσέχη
σὲ τίποτε γύρω της. Προσμένουν ἐκεῖ κι ἄλλες ΓΥΝΑΙΚΕΣ τῆς
γειτονιάς, τρεῖς τέσσερες.

Στο βάθος ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ φαίνονται θαλασσινοὶ πού πηγαί-
νοέρχονται μὲ τίς βάρκες τους, βγάζοντας ἔξω στὴν ἀκρογια-
λιά ἢ παίρνοντας ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς περάσουνε σ' ἄλλες
ἄκρες τῆς χώρας.

ΚΥΡΑ ΚΛΗΗ (πειτιέ' ἄξαφνα κι ἀγναντεύει πρὸς τὸ σοκάκι πού εἶν'
ἀπὸ τὰ δεξιά). Δὲν ἀκούσατε τίποτε;

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Τί εἶναι;

ΚΥΡΑ ΚΛΗΗ. Κάτι τρέχει στοῦ Δεντρογαλῆ τὸ σπίτι.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Κάτι θὰ τρέχη, βέβαια· φωνές καὶ κακό.

ΚΥΡΑ ΚΛΗΗ. Νά! βγήκε ἡ γυναίκα τοῦ Δεντρογαλῆ στοῦ παρά-
θυρο. Κάτι γυρεύει· ψάχνει γιὰ κάτι. Φωνάζει.

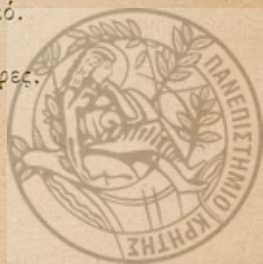
ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Τὴν προγονή της φωνάζει· ἀκούς; Τρισεύγενη! Πολὺ
θυμὸ ἔβαλε στοῦ φώνασμά της.

ΚΥΡΑ ΚΛΗΗ. Πιὸ πολὺ φόβο παρά θυμό.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Κάτι παιγνίδι πάλι θὰ τῆς ἐπαιξε τὸ θηλυκό.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Θηλυκὸ ἢ δαίμονας;

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Θηλυκὸ ἢ δαίμονας, ὁμορφὴ μέσ' στὶς ὁμορφες.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καί τί ὠφελεῖ; Τό μετάξι θέλει τάξη κι ἄνθρωπο νά τὸ κοιτάξῃ.

ΜΙ' ΑΛΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. Μετάξι; Δέ λές καλήτερα ποτάμι; Κανείς δὲν τῆς κόβει τὴν ὁρμή· μήτε ὁ πατέρας τῆς.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Τί νὰ σοῦ κάμῃ ὁ πατέρας τῆς; Μητέρα δὲ γνώρισε μὲ τὴ μητρυιά τῆς χειρότερα· ὅ,τι κι ἂν τῆς πῇ, ὅ,τι κι ἂν τῆς κάμῃ, ὅπως κι ἂν τῆς φερθῇ, ἀντὶ νὰ τὴ μερέψῃ, τὴ θεριεύει. Ὅμως πάντα τῆς φέρεται ἄσκημικ τῆς Τρισεύγενης.

Η ΠΡΩΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. Ἀπὸ μικρὸ παιδί ἔτσι μεγάλωσεν ἄσκληθωτῇ. Στὸ δρόμο καὶ στὴ βάρκα. Μὲ τὸ ἔτσι θέλω.

ΜΙΑ ΤΡΙΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. Καὶ στὸ παράθυρο, καὶ στὴν πόρτα, καὶ στὰ πανηγύρια, καὶ στὰ ξενύχτια.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Μὲ τὸ τραγούδι καὶ μὲ τὸ πείσμα. Πρόθυμη νὰ σοῦ ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά τῆς, κ' ἔτοιμη νὰ σὲ πετροβολήσῃ κατὰ τὸ κέφι τῆς.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. Μήπως τὴν πιάνει κανεὶς; Σὰν τὴ νεράιδα ποὺ λέει τὸ παρχιμύθι· κανεὶς νὰ τὴν ἀρπάξῃς, καὶ γίνεται στὰ χέρια σου σκυλλί, γκαμήλα, φίδι, φωτιά.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Τί τῆς ψέλνουν τώρα μὲ τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη!

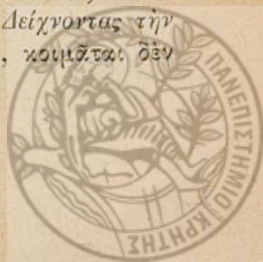
ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καρφὶ δὲν τῆς καίγεται.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Ὅ,τι κι ἂν τῆς ψάλλουνε, μάγια τοῦ ρίχνει τοῦ κόσμου· καὶ τὰ λόγια τοῦ κόσμου λιθάνι γίνονται γιὰ νὰ τὴ θυματίσουν.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Σωπάτε τώρα· κάτι τρέχει στὸ σπίτι τοῦ Δεντρογαλῆ.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Πετάχτηκ' ἔξω κι ὁ γέρος· ξαναμμένος κ' ἐκεῖνος. Πῶ πῶ! Βρεθήκανε στὸ δρόμο. Πῆρε μυρουδιά ἢ γειτονιά· σταματᾶν οἱ διαδάτες· ἀνοίγονται παράθυρα, κόσμος ἀρχίζει νὰ μαζώνεται. Πᾶμε κ' ἐμεῖς ἐκεῖ· μὰ νὰ μὴ χάσω τὴν ἀράδα μου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Δὲν παθαίνει τίποτ' ἡ ἀράδα σου· πᾶμε· ἔλα κ' ἐσύ, Πραξιθέα, ἔχει γλέντι σήμερα. Λέτε γιὰ τὰγγειά; Ἄς εἶν' καλὰ ἡ Ποπούλα, θὰ μᾶς τὰ φυλάξῃ. (Χαμογελώνας.) Ἄλλο κακὸ καὶ τοῦτο· φύλαξέ μας, Χριστέ μου! (Δείχνοντας τὴν Ποπούλα.) Πάντα σ' ἕνα ὄνειρον ὁ νοῦς τῆς, κοιμάται δὲν κοιμάται.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Σαδδατογεννημένη, ἀλαφροῦσκιωτη, νεραΐδοχτυπημένη· τί θές;

ΚΥΡΑ ΚΛΑΗ. Σώσον Κύριε! Ἐχε τὴν ἔγνοια μας, Ποθοῦλα, νὰ ζῆς! Ἀμέσως θὰ γυρίσουμε.

(Φεύγουν τρεχάτες πρὸς τὸ σοκάκι ποὺ εἶν' ἀπὸ τὰ δεξιά.
Ἡ Ποθοῦλα, μόλις ἔφυγαν, ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι καὶ βλέπει.)

ΠΟΘΟΥΛΑ. Οὐφ! νὰ μ' ἄφιναν ἔτσι πάντα! Ξανασαίνω. Μὲ τὴν βρυσούλα νὰ μιλῶ, καὶ μὲ τὴ θάλασσα νὰ τὰ ταυρίζω. Μὲ τὴν Τρισεύγενη σήμερα καὶ πάντα τᾶχουν.

Ἀπὸ τὸ σοκάκι ποὺ εἶναι πρὸς τὰριστερὰ μπαίνει ὁ
ΝΙΚΑΡΟΣ ὁ βιολιτζής. Κρῆμεται στὴν πλάτη τὸ βιολί
του. Ἀκούει τὸν τελευταῖο λόγο τῆς Ποθοῦλας.

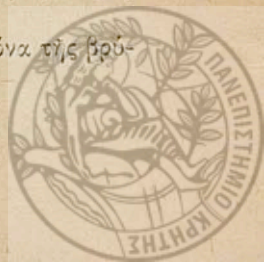
ΝΙΚΑΡΟΣ. Καλημέρα, Ποθοῦλα. Γιὰ τὴν Τρισεύγενη ξενομιλᾷς; Τὴ χτύπησε κι αὐτὴ καμιά νεράιδα; Τί λέει ἡ μάνα σου ἡ ξορκίστρα;

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἡ μάνα μου ἡ ξορκίστρα, κάθε φορὰ ποὺ θὰ τὴν ἀγναντέψῃ τὴν Τρισεύγενη, τὴ χαιρετάει μὲ τὸ τραγούδι Νεράιδα εἶσαι στὸ κορμὶ κι ἀταίριαστη στὰ κάλλη. — Δὲ χτυπιέται αὐτὴ· χτυπάει. Κἄνε ἡ μάνα μου ἡ κακομοίρα δὲν εἶν' ἀχάριστη· ὅπου πάη κι ὅπου σταθῇ, τίς διαλαλεῖ τίς χάρες τῆς Τρισεύγενης. Ὅλου τοῦ κόσμου εὐεργέτισσα εἶναι. Καὶ μόνο νὰ τὴ βλέπῃς, χαρὰ Θεοῦ! Δὲν τὸν καταλαβαίνω αὐτὸ τὸν κόσμο.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὴν κοίταξες ποτέ σου καλὰ καλὰ τὴ γοργόνα τῆς βρύσης;

ΠΟΘΟΥΛΑ. Σαδδατογεννημένη, νεραΐδοχτυπημένη, ἀλαφροῦσκιωτη, ποὺ πάντα σ' ἕνα ὄνειρον ὁ νοῦς μου, κοιμᾶμμι δὲν κοιμᾶμαι! Αἶ! ὁ κόσμος αὐτὸς ὁ νοικοκυρεμένος τάχα τῶν ἀνοιχτομάτηδων, τί σιχαμερὸς κόσμος! Ἀπὸ μακριά, τὴ γαυγίζει· σιμώνει, ἀνοίγοντας τὸ χέρι τῆς· σέρνεται ὁ κόσμος, καὶ τὸ γλύφει τὸ χέρι τῆς. Ἀπὸ πίσω, τὴ γλωσσοτρῶγεται· κ' ἐτοιμάζεται νὰ τὴν πολυχρονήσῃ, καὶ νὰ τῆς τραγουδήσῃ τὰ κάλαντα, μόλις τὴν ἀγναντέψῃ.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὴν κοίταξες ποτέ σου καλὰ καλὰ τὴ γοργόνα τῆς βρύσης; Τὴν ξέρεις τὴν ἱστορίαν τῆς;

ΠΟΘΟΥΛΑ. "Ακουσ' ἀπὸ τὸ δάσκαλο τὸ Θεμιστοκλή πῶς εἶναι ἄγαλμ' ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρὸ . . .

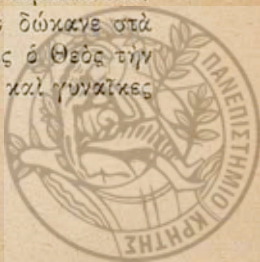
ΝΙΚΑΡΟΣ. Τίποτε δὲν ξέρουν οἱ δασκάλοι. Ἐδῶ καὶ καμιὰ τριανταριὰ χρόνια, ξέπεσε στὸν τόπο μας ἓνας ξένος. Φράγκος. Ἔδειχνε μεγάλος ἀφέντης, καὶ δὲν εἶτανε παρὰ ἓνας μεγάλος τεχνίτης, καθὼς φαίνεται. Ἐπλαθεν ἀγάλματα. Ἦρθε γιὰ νὰ περάσῃ τὸ καλοκαίρι. Τοῦ ἄρρεσεν ὁ τόπος μας· ὅλα του τὸν χαροποιούσαν· κόσμος, οὐρανός, ἀέρας. Τὸν καλοδεχτήκαμε κ' ἐμεῖς. Φεύγοντας, θέλησε κάτι νὰ μᾶς χάρισῃ· καὶ μᾶς ἔχτισεν αὐτὴ δὰ τὴ βρύση· καὶ μᾶς ἔδωκεν ἀπάνου τῆς γοργόνας τᾶγαλμα.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἀγαλμὰ τάχα, ἢ ἀληθινὴ γοργόνα μαρμαρωμένη; Γύρω τῆς τὰ μεσάνυχτα χορεύουν οἱ ξωτικές, καὶ συνεπαίρουν τοὺς ἀλαφροσκιωτοὺς. Τίς εἶδε ἢ μάννα μου.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἐγὼ τίποτε δὲν εἶδα. Ξέρω μοναχὰ πῶς τὸ νεράκι αὐτῆς τῆς βρύσης ἔχει κάτι ποὺ δὲν τῷχουνε οἱ ἄλλες οἱ βρυσούλες· ἀνασταίνει. Στὴν ἀρχὴ ὅλοι θαμπώθηκαν ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῆς γοργόνας. Οἱ κακίες μας δὲν εἶναι λιγοστές· μὰ ὁ Θεὸς μᾶς χάρισε μεγάλο χάρισμα· νὰ μεθᾶμε κάποτε καὶ πότε ἀπὸ τῆς ὁμορφιάς τὸ κρασί. Τί κρίμα ὅλες τίς ἄλλες φορὲς μεθησμένοι νὰ βρισκώμαστε ἀπὸ κρασιὰ κάθε λογῆς . . . Ὑστερ' ἀρχίσανε καὶ βρίσκανε ψεγάδια καὶ στᾶγαλμα, καὶ γλωσσότρωγαν καὶ τὸ Φράγκο τὸν τεχνίτη, καὶ κράζανε τὸ ἔργο του παράξενο πρᾶμα κι ἀνώφελο.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Βέβαια. Σὲ ὅλα βρίσκουμε ψεγάδια, κι ὅλους τοὺς γλωσσοτρῶμε.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Μιὰ χρονιά, τῆς Παναγιᾶς ἀνήμερα, γυρίζανε τὸ βράδι ἀπὸ τὸ πανηγύρι τοῦ Μοναστηριοῦ οἱ πανηγυριῶτες, ἄρματοι. Κάποιοις ἔξαφνα, ξεφρενιασμένος ἀπὸ τὸ μεθῆσι, τὴν πιστόλα του τραβάει, καὶ ποὐμ! ἀπάνου στᾶγαλμα. Αὐτὸ ἔφτασε. Τὸ βάλανε στὸ σημάδι τᾶγαλμα. Ἀδειάστηκαν ἀπάνω του πιστόλες καὶ καριοφίλια. Κ' ἔτσι ἀπόμεινε ἡ γοργόνα σκαταμένη. Κάποιος τότε φώναξε: — «Βρὲ τί κάνετε, σκυλιά; σταθῆτε!» Σταμάτησαν, ἀμέσως. Ἦρθανε στὸν ἑαυτὸ τους, τῶννοιωσαν τὸ κρίμα τους. Καὶ τὸ δῶκανε στὰ πόδια, κρυφτήκανε σὰ φονιάδες. Ἐημερώνοντας ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα, στὴ χώρα θρήνος καὶ ὀδυρμός. Ἄντρες καὶ γυναῖκες

γύρω σταγαλμα να κλαίνει τὸ συντριμμένο του τὸ κορμί. Μυρολόγια καὶ ἀναθέματα. «Καχὸ νὰ πέση στὰ κεφάλια τῶν ἀντίχριστων, ἀκουγες ἀπὸ παντοῦ, ποῦ δὲν τὴ λυπήθηκαν τὴ χάρη του!» Κανένα μάτι δὲν ἔμεινεν ἀδάκρυτο, μηδὲ τὰ μάτια ἐκείνων ποῦ τὸ σακάτεψαν... Κ' ὕστερα ξαφνί-ζεσαι μὲ τὴν Τρισεύγενη. Μὰ τί ἔτρεξε;

ΠΟΘΟΥΛΑ. Μήτε θέλω νὰ ξέρω ἔτρεξε κάτι βέβαια ποῦ θὰ δείξῃ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ χάρη τῆς Τρισεύγενης, κι ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν ἄχαρο κόσμον γύρω της.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Δὲ φταίει ὁ κόσμος, κοπέλλα, κανεὶς δὲ φταίει. Καὶ τέτοιοι ποῦ εἴμαστε ἀξίζουμε πιὸ πολὺ ἀπὸ ἄλλους. Δῶς μου νὰ πιῶ, κοπέλλα μου, δίψασα. Ὅπου κι ἂν εἶναι, πρόβαλεν ὁ ἥλιος, καὶ τώρα εἶναι ποῦ γυρίζω νὰ κοιμηθῶ. Ὅλη τὴ νύχτα, καὶ κάθε νύχτα, παῖξε παῖξε σὲ τούτη τὴν παρέα κι. σ' ἐκείνη τὴ συντροφιά· παῖξε καὶ τραγοῦδῃσε. Ἀποκαρωμένος· δὲ μὲ βαστάει πιὰ τὸ κορμί μου. Τέτοιαν ὥρα χρυσή! Κ' ὕστερ' ἀπὸ τὸ ξενύχτι, παραδέρνω, ἔξυπνος ἀκόμα, σ' ἓναν ὕπνο ἄλλης λογῆς. Καὶ τώρα ἴσα ἴσα νοιώθω πὼς ξυπνᾷ ἡ ψυχὴ μου. Τώρα παίρνω νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τὸ βάσανο τῆς ὀλονυχτίας· τώρα θέλω νὰ ζήσω μὲ τὸν ἑαυτό μου, νὰ τραγουδήσω ἐγώ, μὲ τὸ βιολεῖ μου, τὸ δικό μου τὸ τραγούδι, κατὰ πὼς θέλω ἐγώ. Καὶ τώρα ἡ νύστα μὲ συντρίβει...

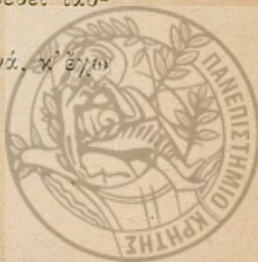
ΠΟΘΟΥΛΑ. Θυμᾶς ἐδῶ καὶ μιὰ βδομάδα; τί νύχτα εἴταν ἐκείνη! Τὸ τραγουδοῦσες ἐσύ, μπάρμπα Νίκαρε, τὸ ἀξέχαστο τραγούδι:

Καὶ τὰ σοκάκια εἶναι στενά, κ' ἔχω κατημὸ μεγάλο!
περνώντας ἀπὸ τὸ δρόμο μας.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Μοναδικὴ βραδιά, μοναδικὴ χαρά, μὲ τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη καὶ μὲ τὸν Πάνο Τράτα. Θάμα. Δυὸ ἄνθρωποι ποῦ ποτὲ δὲν ξεφαντώνουν, καὶ ποῦ τὴ νύχτα ἐκείνη μοῦ παρουσιάστηκαν ἄλλοι ἄνθρωποι, πρωτόφαντοι.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἡ Τρισεύγενη κρεμάστηκεν ἀπὸ τὸ παραθύρι της, κόντεψε νὰ πέσῃ, καθὼς ἔσκυβε γιὰ νὰ τὸ γρικῇσῃ καλῆτερα. Τὴν ἀγνάντευ' ἀπὸ τὸ σπῖτι μας. Ἀκόμα μοῦ χαϊδεύει ταυτιά τὸ τραγούδι.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ναί, κορίτσι μου. Καὶ τὰ σοκάκια εἶναι στενά, κ' ἔχω

καημὸ μεγάλο! Τὸ τραγουδοῦσα· πάντα τὸ τραγουδῶ κ' ἔκει
ποῦ σωμαίνω.

Ξαναγυρίζουν οἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ, ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ.
Ἀνάμεσα ἡ ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Νὰ λοιπόν· νὰ σᾶς τὰ εἰπῶ μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ
σῖμα, τί ἔτρεξε.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ (πρὸς τὴν Ποθοῦλα). Ξεχειλίζει τόσην ὥρα ἡ στά-
μνα σου· πάρθηκε, κορίτσι μου, τὸ χέρι σου, νὰ βάλῃς καὶ
τὴ στάμνα μου στὴν κάνουλα! Ποῦ σ' ἀφήνουν οἱ νεράιδες!
Δὲ σοῦ πήραν τὴ μιλιὰ σου, μὰ σοῦ πήραν κάθε προκοπή.
(Ἡ Ποθοῦλα τῆς γυρίζει τὴν πλάτη καὶ οἰκέται παρὰμερα.)

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἀκούστε τὸ λοιπόν. Σήμερα προτοῦ καλὰ νὰ ξη-
μερώσῃ, ξύπνησεν ὁ γέρος ὁ Δεντρογαλῆς· σφάχτης τὸν εἶχε
πιάσει. Φωνάζει τὴν Τρισεύγενη. Τὴν εἶχε ἀπὸ καιρὸ ὑπο-
χρεώσει νὰ κοιμᾶται στὴν ἴδια κάμαρα, γιὰ νὰ τὴν ἔχη
μπρὸς στὰ μάτια του.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ γιατί αὐτό;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καθὼς φαίνεται, κάτι θάψατε σταυτιά του γιὰ
τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη. Τῆς εἶπε. . . Ἐέρετε οἱ Δεντρογαλῆδες,
τὰντρόγενο, δὲν εἶναι γιὰ νὰ φυλάξουν τίποτε κρυφόν.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Μὰ καὶ τί μένει κρυφὸ στὸν τόπο μας! Ἐμεῖς εἴμα-
στε ὅλοι ἐδῶ πέρα ἓνα σοῖ, μιὰ γνώμη. Δὲν εἶν' ἐδῶ μυστικά·
ὅλοι ἐδῶ ζοῦμε γιὰ ὅλους.

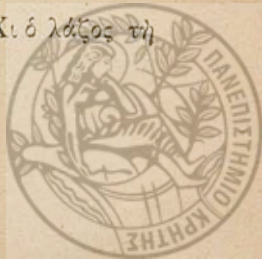
ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Μὰ οἱ Δεντρογαλῆδες τὸ παρακάνουν. Θαρρῶ πῶς
τοὺς μοιάζει σ' αὐτὸ καὶ τὸ κορίτσι τους. Ὅ,τι στοχασμὸς
ἀνάψῃ μέσα του, βγαίνουν ἀμέσως καὶ τότε σκούζουν τοῦ
κόσμου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καλὰ. Πές μας τώρα τί ἔτρεξε.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἄ! Τῆς εἶχε πεῖ ἐδῶ κ' ἔξι μῆνες: «Κοίτα καλὰ,
μωρή! Κάτι βούρξε σταυτιά μου· τῶνομά σου σέρνεται στὰ
στόματα τοῦ κόσμου σὲ τρόπο ποῦ. . . Δὲν εἰμ' ἐγὼ μητέρα·
σὲ σφάζω!» Καὶ λέγοντας, ἔβγαλε τὸ λάξο του καὶ τῆς ἄγ-
γιξεν ἀνάλαφρα τὸ λαιμό.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Παναγιά μου!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Μοῦ τὸ εἶπ' ἐμένα ἡ μητρυιὰ τῆς. Κι ὁ λάξος τῆ
χάραξεν ἀλαφρὰ ἀλαφρὰ.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Σὰ νὰ τῆς ἔσφιξε τὸ λαιμὸ λιγνὸ γαϊτάνι. Μὰ τί λαιμός!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Δὲν εἶπε τίποτε· μήτε ὄχι, μήτε ναί· ἀμίλητη.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Μὰ τί ἀπόγινε;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἡ Τρισεύγενη τῶκαμε τὸ θέλημα τοῦ πατέρα τῆς· τὸν πατέρα τῆς τότε λογαριάζει πάντα.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος ποὺ τοῦ τῶχει κάπως.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἐξί μῆνες ὕπνο στήν ἴδια κάμαρα· ἥσυχος ἀπὸ τότε ὁ γέρος· δὲν ξαναμαλώσανε. Σήμερα τὸ λοιπὸν πάει ὁ γέρος γιὰ νὰ ξυπνήσῃ τὴν Τρισεύγενη, κάτι νὰ τοῦ κάμῃ γιὰ τὸ σφάχτη. Τὸ σκέπασμα φουσκωμένο σὰ νὰ κοιμόντανε κάποιος ἀπὸ κάτω· μὰ τίποτε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμα!

ΟΛΕΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ. ὦ! ὦ! κακὰ σημάδια!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ὁ γέρος ἀγρίεψε. Πῶς δὲν τοῦ ἦρθε τίποτε! Τρέχει στὸ σπίτι γύρω· πουθενά. Ξυπνάει τὴ γυναῖκα του· ψάχνουνε παντοῦ· στὸ λιακωτό, στὴ σοφίττα, στὸ κατώι, στὴν ἐμπατή, στὶς κάμαρες, στὴν πλαγιὴ τὴν αὐλή, στὴ γειτονιά· τοῦ κάκου! Μπήγει τίς φωνῆς ὁ Δεντρογαλῆς, μπήγουνε καὶ τὰ σκυλιὰ τὰ γαυγίσματα. Ἀνταριάστηκε ἡ γειτονιά. Πουθενά Τρισεύγενη.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Θὰ τὴν πήραν οἱ νεράιδες· τί λές, Ποθοῦλα; Μὴν κοιμήθηκε μεσάνυχτα στὴ βρύση;

ΠΟΘΟΥΛΑ (πρὸς τὸ Νίκαρο). Θὰ τὴν ἰδοῦνε τὴν Τρισεύγενη, κυρά τους πάντα, καὶ ντεμενάδες θὰ τῆς κάμουν.

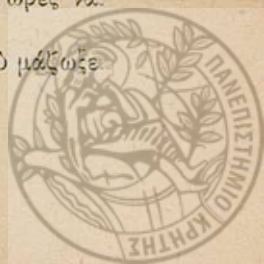
ΝΙΚΑΡΟΣ (πρὸς τὴν Ποθοῦλα). Ἐνα τραγοῦδι τῆς ἀξίζει τῆς Τρισεύγενης.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Φουρτούνα ποὺ τοῦ ἦρθε τοῦ Δεντρογαλῆ! Δὲν τὸ λείε, μὰ δείχνεται, φῶς φανερά, ὁ φόβος του. Τρέμει μήπως τὸν κλέψανε τὴν κόρη του.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Λέτε νὰ τὴν ἔπαθε σὰν τὴ Μαριγὼ τῆς Ἀναστάσαιναις; Τὴν ἄρπαξαν ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας τῆς δυὸ ἄρματοι μὲνοι λιάπηδες, ἀσβολωμένοι. Θυμᾶστε;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καὶ τὴν Ἀγγέλικα τὴν ξεχάσατε; Τὴν κατέδασεν ἀπὸ τὸ παράθυρον ὁ Δημήτρης ὁ Χρυσικός, τρεῖς ὥρες νὰ φέξῃ, μὲ μιὰν ἀνεμόσκαλα.

ΑΛΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. Ἀμὲ τὴ Βασιλικὴ τοῦ Μπαρμπαριᾶ; Ποὺ μάλωξε

βλα τὰ χρυσαφικά ἀπὸ τὸν κομὸ τῆς μάννας τῆς ἀνοίξε τὴν
κασέλα τοῦ πατέρα, τοῦ πάστρεψε τὰ κολοννάτα, καὶ τῷστριψε!

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καὶ ντροπισμένη ξαναγύρισε, καὶ βρέθηκε μιὰν
αὐγὴ πνιμένη στὸ πηγάδι. Τοῦ ἀντρα μου συγγένισσα ἡ
ἄμυαλη.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Σὰ νὰ τὸ μυρίστηκε πῶς ὁ Πέτρος Φλώρης τὴ
γλυκοκοίταξε τὴν κόρη του, πῶς τὸν Πέτρο Φλώρη τότε
γλυκονειρεύεται ἡ κόρη του.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ὁ Πέτρος Φλώρης, ἐρωτοχτυπημένος!

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Γιατί παραξενεύεσαι;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Κρύος ἄνθρωπος, ἀκατάδεχτος, ψωροπερήφανος.
Μιὰ γολέττα τοῦδωκεν ὁ Θεός, καὶ τῆς πήρε ναῦτες ἀπὸ τὸ
Γαλαξίδι· δὲν τὸν καταδέχτηκε τὸν τόπο του.

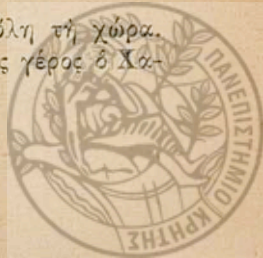
ΝΙΚΑΡΟΣ. Μὴ μιλᾷς χωρὶς νὰ ξέρης.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Κ' ἐσὺ τί ξέρεις; τί ἄλλο ξέρεις ἐσὺ ἐξὸν ἀπὸ τὸ
βιολὶ σου; Ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπὸ τὸν ἀντρα μου. Μόνο μὲ τὸν
Πάνο Τράτα, ἄλλο στενόκαρδο κι αὐτόν, τὰ ταιριάζει.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Κ' ἐγὼ ξέρω πῶς ὁ Δεντρογαλῆς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν
πιστέψῃ τὸν καημὸ τοῦ Πέτρου Φλώρη γιὰ τὴ θυγατέρα
του. Γιατί μιὰν ἔχτρα ἀσώπαστη τότε χώρισε τὸ Δεντρο-
γαλῆ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Πέτρου Φλώρη, τὸ μακαρίτη· καὶ
τὴν ἔχτρα τούτη τί δὲν ἔκαμε, κατὰ πῶς λένε, ὁ μακαρίτης
γιὰ νὰ τὴ θρέψῃ καὶ στὸ παιδί του, κατὰ πῶς λένε! Κι ὁ
Δεντρογαλῆς μπῆκε στὴν ὑποψία· στοχάστηκε πῶς ἔτσι,
ἐπίτηδες τὸ κάνει ὁ Πέτρος, ὁ Φλώρης.—Κανεῖς δὲ μὲ γε-
λάει ἐμένα.—Νὰ τοῦ ξεμουάλισῃ τὸ κορίτσι, ἔτσι γιὰ νὰ
βγάλῃ τᾶχτι του. Καὶ γι' αὐτὸ τὴν πήρε καὶ τῆς ἀγρίεψε
καὶ τὴν ἀνάγκασε νὰ κοιμᾶται τίς νύχτες στὰ πόδια του.
Γιατί δὲν εἶναι δὴ πρώτη φορὰ ποὺ τῆς κάνουνε γλυκὰ μά-
τια τῆς Τρισεύγενης.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Βέβαια· πρώτη φορὰ δὲν εἶναι ποὺ καίει καρδιές, καὶ
ποὺ μαγεύει καὶ ποὺ τρελαίνει. Γιατί νὰ μὴν τὰ λέμε
στρογγυλά; Σὰν ἐκκλησιὰ δὲν εἶναι ἡ γειτονιά μας ἀνοιχτὴ
νυχτόημερα, ποὺ πάντα καίει μέσα της τῆς ἀγάπης· τὸ λι-
θάνι καὶ τὸ κερί τοῦ πόνου;

ΝΙΚΑΡΟΣ. Στὴ γειτονιά σας μόνο, κόρη μου; Σ' ὅλη τὴ χώρα.
Κάθε τόπος, μούλεγε συχνὰ ὁ κοσμογυρισμένος γέρος ὁ Χα-

μόδρακος, — Θεὸς χωρὲς' τον, — ὑψώνει στὸν ἀέρα μιὰ βοή
ξεχωριστὴ δική του. Ἕνας ἄνθρωπος μὲ μαθημένο αὐτὶ ποὺ
βολετὸ θὰ τοῦ εἶτανε νὰ σταθῇ ψηλάθε ἀνάερα, θὰ μπο-
ροῦσε νὰ τοὺς ξεχωρίσῃ τοὺς λογῆς λογῆς ἤχους. Ὁ τόπος
ὁ δικὸς μας πρὸς τὸν οὐρανὸ σκορπίζει τραγούδια χαροκό-
πων κι ἀναστεναγμοὺς ἐρωτοχτυπημένων.

ΠΟΘΟΥΛΑ (μὲ μιὰν ἀσυνήθιστη ζωνράδα). Βολὲς βολὲς τὸ μεση-
μέρι ποὺ μὲ παίρνει ὁ ὕπνος ὁ βαρὺς κάτου ἀπὸ τὴ στοι-
χειωμένη βρύση, σὲ γαλάξια καὶ σὲ κίτριν' ἄλογα βλέπω νὰ
ξεπροβάλλουν οἱ ξωτικὲς μέσ' ἀπὸ τὸ γιालό, καὶ παληκάρια
πανέκλαμπρα νὰ τὶς ἀκλουθᾶν. Τὶς νύχτες κάποτε τοῦ φεγ-
γариοῦ οἱ ἀχτίδες μὲ χαϊδεύουνε σὰ χέρια καὶ σὰ χεῖλια
μ' ἀγγίζουν . . .

ΝΙΚΑΡΟΣ. Πρῶτὴ φορὰ σήμερα νὰ κοιμηθῶ δὲν πῆγα ὕστερ' ἀπὸ
τὸ ξεφάντωμα τῆς νύχτας, γιατί ξεμερωθήκαμε μὲ κάτι τι
ἀσυνήθιστο, κι ἄνθρωπος εἶμαι κ' ἐγὼ καὶ μὲ τρώει κ' ἡ ἔγ-
νοια νὰ ἰδῶ τί θ' ἀπογίνη . . .

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Τί θ' ἀπογίνη; Κακὰ τὴν ἔχει. Θὰ βουίξῃ ὁ κόσμος.
Καμώματα τῆς ντροπῆς. Σὲ πῆρα γιὰ τριαντάφυλλο, καὶ
βγήκες . . .

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Μὰ δὲν ξέρουμε ἀκόμα· μιᾶμε χωρὶς νὰ ξέρουμε. Τί
ἀπόγινε, κυρ' Ἀλτάνα; Γιατὶ πιά φαίνονται σὰ νὰ ἡσυχά-
σανε στὸ σπῖτι τοῦ Δεντρογαλῆ.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Περισσότερ' ἀπὸ κεῖνα ποὺ σὰς εἶπα, δὲ γνωρίζω.
Ψάξανε παντοῦ, τίποτε. Τοὺς ἄφησα, κ' ἔφυγα· δὲν ἀκού-
γονται. Τὴν εἶδε κανεὶς σας τὴν Τρισεύγενη;

Οἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ἔξω ἀπὸ τὴν Ποθούλα). Κανεὶς.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τί τὴ θέλετε; Τί νὰ τὴν κάμετε; Τί σὰς μέλει ποῦ
βρίσκεται; Ἐμένα ρωτήστε, τὸ Νίκαρο τὸ βιολιτζή. Ποτὲ
δὲν τῷ παιζα τὸ βιολί μου, στὴν ἐξοχή, στὴν ταβέρνα, στὰ
σπίτια, κάτου ἀπὸ τὰ στέρια, μὲ κάθε λογῆς συντροφιάς, χω-
ρὶς νὰ κατασταλάξῃ τὸ ξεφάντωμα στὴν κουδέντα καὶ στὸ
τραγούδι τῆς Τρισεύγενης. Παντοῦ βρίσκεται· τὸ καμάρι σας
εἶναι.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καμαρώστε τὴν ἐσεῖς! Ἐμεῖς ἔχουμε κορίτσια·
γι' αὐτὰ πρέπει νὰ φροντίσουμε. Στὶς ταβέρνες τραγουδατε

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

την' ἔμεις πρέπει νὰ τῆς κλείσουμε τὶς πόρτες μας· ἄλλες πόρτες πρέπει ν' ἀνοίχθουνε γι' αὐτή. . .

ΠΟΘΟΥΛΑ (μιλώντας μὲ τὸν ἐναντίο της). Τὰ κορίτσια μας! οἱ ἄσκημες κ' οἱ ἀστόχαστες κ' οἱ κρυφές κ' οἱ χοντρόστομες! Τὰ κορίτσια μας!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Μὰ τί νὰ γίνεται! μὰ τί νὰ γίνεται! Μὰς ἔφερ' ἄνω κάτου.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Ἦρθε ἡ ὥρα της. Τῆς ἄμυαλης ὅ,τι ἔσπειρε θὰ θερίσῃ.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Βγῆκεν ὁ Γιάννος στὰ βουνὰ κ' ἡ Μαρουδὴ στοὺς κάμπους.

Ἀπὸ τὸ σοκάκι ποὺ εἶν' ἀπὸ τὰριστερὰ παρουσιάζει' ἄξαφρα, καὶ γοργὰ καὶ σιγαλά, ἡ ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἀρπάζει κάποια στάμνα ἀπὸ τὶς ἀδειανές, τὴν πρώτη ποὺ τῆς ἔλαχε στὸ χέρι, καὶ σιέκεται σὰ νὰ προσμένῃ τὴν ἀράδα της νὰ γιομίσῃ. Ἀσπρονιμένη, καὶ σὰν ἀέρινη. Μὲ κάτι ἐπιτοὶα καὶ βιαστικὸ στὸν τρόπο της, ποὺ δὲ νοιώθεις ἂν ἀπὸ γαλήνην εἶναι καὶ ἀφροντισιάν, ἢ ἀπὸ μιᾶς θέρμης ἄναμια.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Γύρισεν ἡ Μαρουδὴ χωρὶς τὸ Γιάννο.

ΟΛΕΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (βλέπουν τὴν Τρισεύγενη καὶ ξεφωνίζουν). Ἡ Τρισεύγενη!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τί τρέχει; γιὰ στοιχειὸ μὲ πήρατε;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Τί τρέχει! Ποῦ εἰςουν; ποῦ γύριζες;

ΚΥΡΑ ΚΛΑΗ. Τρέλανες τὸ σπίτι σου· ὁ πατέρας σου σήκωσε τὴν γειτονιά στὸ ποδᾶρι, γυρεύοντάς σε.

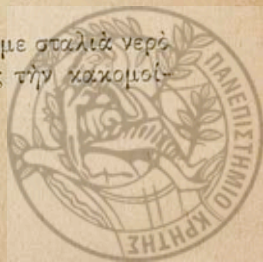
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Δὲ χάθηκα· μωρὸ δὲν εἶμαι νὰ χαθῶ· δὲν εἶμ' ἀπὸ κεῖνες ποὺ χάνονται. Δὲ χάθηκα. Ἐδῶ παραπέρα . . . Τοῦ σπιτιοῦ δουλειά . . . Δὲ χάθηκα. Ἔτσι γιὰ τὸ τίποτε τρελαίνετ' ἔνα σπίτι; Ἡ γειτονιά! ἀνακατώνοντ' ὅλοι.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Σώνει καὶ καλά, νὰ μάθουνε ποῦ εἰςουν.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ὅπου ἔπρεπε. Ἡ στάμνα μου· ποῦ εἶναι ἡ στάμνα μου;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Παιδί μου, ὁ πατέρας σου ἀνταριάστηκε· δὲ φταίμ' ἔμεις.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Θὰ μάθῃ ὁ πατέρας μου πῶς δὲν εἶχαμε σταλιά νερὸ σπίτι, καὶ πῶς λυπήθηκα τὴν ψυχοκόρη μας τὴν καχομοί-

ρα, σωμένη από τις θέρμες, και πώς πετάχτηκα προτού να σημάνη ο ὄρθρος, για να φροντίσω να γιομίσουνε τάγγειά μας. Και πώς ἦρθα στη βρύση, και πώς ἀξαφνα θυμήθηκα τὸ στεφάνι τῆς κάδης μας τὸ χαλασμένο· και πώς εἶχα στὸ νοῦ μου χίλιες ἔγνοιες και χίλιες δουλειές. Και πώς θέλησα ὅλες νὰ τις ξεπερδέψω στὸ φτερό, γιατί μου παραγίνανε φόρτωμα· και πώς ἔτρεξα πρώτα πρώτα στοῦ γύφτου για να τοῦ μιλήσω νάρθη νὰ πάρη τὸ στεφάνι τῆς κάδης. Και πώς ὕστερα . . .

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Στοῦ γύφτου πῶχει τὸ μαγαζί του κολλητὰ στὸ σπίτι τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Μάλιστα, κυρά· στοῦ γύφτου πῶχει τὸ μαγαζί του κολλητὰ στὸ σπίτι τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ (σιγά). Φέματα.

ΝΙΚΑΡΟΣ (σιγά). Τύφλες νάχ' ἡ ἀλήθεια μπροστὰ στὸ φέμα τῆς.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ (πρὸς τὴν Τρισεύγενη ποὺ τὴ βλέπει νὰ σιμῶνῃ στὴ βρύση μὲ μιὰ σιάμνα σιὸ χέρι). Μὲ συμπάθειο. Πῆρες τὴ δική μου τὴ στάμνα, κατὰ λάθος.

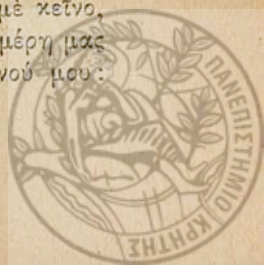
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κυρά Καλή, καλὰ ποὺ τὸ θυμήθηκα· μὲ τὸ ρῶτημα ποὺ μοῦκαμες για τὸ γύφτο, λίγο ἔλειψε νὰ τὸ ξεχάσω, κυρά Καλή. Καὶ ἴσα ἴσα γύρευα κ' ἐσένα· κ' ἔτρεξα για νὰ σὲ βρῶ κ' ἐσένα, κυρά Καλή· καὶ δὲν εἴσουνα στὸ σπίτι σου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Γιατί αὐτό;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ὅσοι τὸ εἶδανε τὸλόγιομο παννὶ τὸ χρυσοκεντημένο ποὺ μοῦ ὕφανες . . .

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Παλιὰ δουλειά· ἐκλεις' ἕνας χρόνος και μισὸς ἀπὸ τότε.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Μὰ δὲν ἐκλειςεν ἡ χάρη του. Ὅσοι τὸ βλέπουνε θαμπώνονται. Μακαρίζουνε τὰ χέρια ποὺ τὸ δούλεψαν. Τέτοια δουλειά, γερὴ μαζὶ και ντελικάτη, δὲν ξανάγινε. Πέρασεν ἀπὸ δῶ τις προάλλες κάποια ἀρχόντισσα, ἡ γυναίκα τοῦ λόρδου, δὲν ἄκουσες τίποτε; γύρευε τέτοια παννιὰ ἴσα ἴσα νὰ τὰ πάη στὸν τόπο τῆς. Ὅσα στὰ μάτια τῆς πέρανε, σὰν τὰ δικά σου, τί λέω σὰν τὰ δικά σου; παννιὰ πολὺ φτηνότερα, ποὺ τὸ δούλεμά τους δὲ συγκρίνεται μὲ κεῖνο, τὰκριβοπλήρωσεν. Ἐβαλεν ἀνθρώπους παντοῦ στὰ μέρη μας για νὰ τῆς τὰγοράζουν. Καὶ χτὲς εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου:

Μπράβο τῆς κυρά Καλῆς! Δὲν τὸ χρειάζουμαι πιὰ τὸ παννί·
θὰ τῆς τὸ χαρίσω γιὰ νὰ μὲ θυμᾶται μιὰ φορά κ' ἐμέ. Ὅλο
τὸ τόπι δικό σου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Μὰ, παιδί μου, ἔτσι γιὰ μένα νὰ πειραχτῆς! Δὲ
μπορῶ νὰ δεχτῶ τέτοια χάρη.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κυρά Καλή μου, τὸ μεσημέρι θὰ τῷδ' ὁρῆς τὸ τόπι
σπίτι σου, μαζὶ μὲ τὸ μαντίλι τὸ καλαματιανὸ ποὺ τὸ ζή-
λευες· θυμᾶσαι;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Παιδί μου, χίλιοι οἱ χρόνοι σου, μὲ σκλαδώνεις·
δὲν ἔχω δύναμη νὰ σοῦ ἀρνηθῶ.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐγὼ νὰ γίνω σκλάβο σου, κυρά Καλή, καὶ μιὰ
χάρη νὰ σοῦ ζητήσω. Τὴν ἔχασα τὴ στάμνα μου. Δάνεισέ
μου τὴ δική σου, γιὰ τὸ νερό ποὺ χρειάζουμαι . . . (χαμογε-
λώντας) ἔτσι γιὰ πέντε δέκα λεπτά, κυρά Καλή, ἔσχασε πῶς
εἶναι δική σου ἡ στάμνα.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Γιατί ὄχι; Καὶ δέκα χρόνια. Στους ὁρισμούς σου.
(Πρὸς τίς ἄλλες γυναῖκες.) Δὲν εἶναι κακὸ κορίτσι, τὴν ἀδι-
κοχάνει τὸ φέρσιμο τὸ ζωηρό. Μαλαματένια ἡ καρδιά της,
μ' ὅλα της τὰ καμώματα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (μὲ τὴ στάμνα τῆς κυρὰ Καλῆς παίροντας νερό).
Σήμερα δείχνει πῶς θὰ μᾶς κάμῃ μέρα καὶ μιὰ φορά· σάβ-
βατο σήμερα.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Σὲ προσμένει ὁ πατέρας σου, Τρισεύγενη· μὴν ἀρ-
γῆς πιὰ. Νᾶξερές τί σούσουρο ἔγινε.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἄς προσμένῃ. Δὲ χάθηκε ὁ κόσμος. Μιὰν ἀπόφαση
πρῶτα νὰ πάρουμε. Μιὰ γνώμη μοῦ ἔρχεται. Τῶχω τάμα.
Ὅσες ἐδῶ βρισκόμαστε τώρα, — τ' ἀκοῦτε; κυρ' Ἀλτάνα,
κυρά Καλή, Πραξιθέα ἐσύ, Ποθούλα μου, τ' ἀκοῦτε; ἔσεῖς οἱ
ἄλλες ὅλες οἱ γειτόνισσες; Θὰ λειτουργηθοῦμε αὐριο στὴν
Παναγιά τοῦ Γερανοῦ.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Τόσο γλήγορα! Προφταίνουμε νὰ τοιμαστοῦμε;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Νὰ ρωτήσουμε καὶ τοὺς ἄντρες μας!

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ ποῦ, καὶ πῶς ν' ἀφήσουμε τὰ σπίτια μας!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Πάντα χαρὰ καὶ καλοπέραση! Δόξα στὴν ὁρεξὶ τῆς
Τρισεύγενης!

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ στὴν καλοσύνη της δόξα!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Δὲν ἔχει ποῦ καὶ πῶς! Δὲν ἔχει ἄντρες, δὲν ἔχει

σπίτι, δὲν ἔχει πρόφτασμα. Χαρὰ καὶ καλοπέραση, καθὼς τὸ εἶπεν ἡ Ποθοῦλα. Οἱ ἄντρες δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ρωτήσουν, καὶ σὲ τίποτε νὰ μποῦνε. Αὐτὸ εἶναι φροντίδα καὶ δουλειὰ δική μας. Θάναοῖξουμε τὸ ξωκκλήσι, καὶ θὰ λειτουργηθοῦμε. Μόνον ὁ παπάς, ὁ Ἀγάπιος, ποῦ θὰ λειτουργήσῃ, ὁ γέρο Γαβρίλης ποῦ θὰ μᾶς πάῃ μετὰ τὸ Ἀρκάδι» του . . .

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Θὰ χωρέσουμε ὅλοι στὸ Ἀρκάδι;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ἀκούς; ἡ φελούκα τοῦ γέρο Γαβρίλη χωράει καὶ τριάντα νομάτους μετὰ τὸ κάτασπρο παννὶ καὶ μετὰ τὸ κόκκινο μπαϊράκι της.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Δὲν ἔχει νὰ τὸ συλλογιστοῦμε πιὸ πολύ. Ἀποβραδὺς θὰ μποῦμε μετὰ τὸ φεγγάρι· ἀνίσως δὲν τὸν ἔχουμε πρῖμο τὸν καιρὸ, θὰ πάμε μετὰ τὴς βόλτες.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Τὴν ὥρα ἐκεῖνη θὰ κοιμούνται οἱ ἄνθρωποι. Τὴ φελούκα θὰ μᾶς τὴ σπρώχνουν μετὰ τὰ χέρια τους οἱ ξωτικές.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Θυμᾶστε τί καλὰ ποῦ περάσαμε τὴν περασμένη τὴ χρονιά στὸ Μοναστήρι;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐμένα θὰ μοῦ τὰ πῆς; Θυμᾶμαι καὶ τὸ Μοναστήρι, κάτου ἀπὸ τὰ πεῦκα. Θυμᾶμαι καὶ στοὺς Μύλους τὸ γλέντι μας ἀποκάτου ἀπὸ τὴν κληματαριά μετὰ τὸν ἥλιο ποῦ ξεφύτρωνε μέσ' ἀπὸ τὴ θάλασσα . . . Καὶ τὸ ξεφάντωμα στὸ Ρέμα; ποῦ θαρρούσαμε πὼς χάθηκεν ὁ κόσμος γύρω μας, χωμένες μέσα στὶς πυκνότητες ροδοδαφνοῦλες μετὰ τὴς λυγαριές; τὸ θυμᾶστε;

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Πῶς δὲν τὸ θυμούμαστε! ὦ! ζωὴ νᾶχης, Τρισεύγενη, ζωὴ νᾶχης!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Καὶ τὸ Μισόκαμπο, καὶ τὴν Κοιμισμένη, καὶ τῆς Ὠριᾶς τὸ Κάστρο, καὶ τὴ Χρυσόπηγή, καὶ τὸ Μῶλο τ' Αραπόγιαννου; Αἶ! ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ὁμορφα καὶ τὰ ξέχαστα σὰς λέω ἐγὼ πὼς πιὸ πολὺ ἀξίζει ἡ Παναγιά τοῦ Γερανοῦ. Παράδεισος ἀπὸ βρυσούλες κι ἀπὸ τρεχάμενα νεράκια!

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὸ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι:

Στὴν Παναγιά τοῦ Γερανοῦ
χορεύουν τᾶστρα τοῦρανοῦ . . .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Νίκαρε, θάρθῃς κ' ἐσὺ μαζί μας. Ὁ βαρκάρης,

ὁ παπᾶς, κι ὁ βιολιτζής. "Ομοια καὶ οἱ τρεῖς μᾶς χρειάζεστε.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Μήπως καὶ οἱ τρεῖς λειτουργοὶ δὲν εἴμαστε; Θάλασσα, παράκληση, τραγούδι. Χαρὰ καὶ καλοπέραση. Μὰ πρέπει ν' ἀφήσω δυὸ συντροφιᾶς ποὺ μὲ προσμένουνε σήμερα. Σαββατόδροδο.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Θὰ τίς ἀφήσης. Ἀξίζουμ' ἐμεῖς πιὸ πολὺ κι ἀπ' ὅλες τοῦ κόσμου τίς συντροφιᾶς.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Στὴν Παναγιὰ τοῦ Γερανοῦ δὲν εἶναι ἡ σπηλιὰ μὲ τὰ περιστέρια;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐκεῖ θὰ πρωτογοῦμε ἀποδραῦς. Στὴ Χρυσοσπηλιά. Θὰ ξενοχτίσουμ' ὅπως ὅπως. Στὸ καλύδι τοῦ μπάρμπα Μήτρου, τοῦ ξωμάχου, κάτου ἀπὸ τὰ πλατάνια. Μέσα στὴ Χρυσοσπηλιά. Ὅπως θὰ βρεθοῦμ' ἐκεῖ πρωτ', θὰ ξαφνίσουμε τὰ γριιοπερίστερα, ποὺ κοπαδιαστὰ κατεβαίνουν ἐκεῖ καὶ πίνουν τὸ νεράκι τὸλόδροσο μέσα σὲ δυὸ στέρνες, ὁλόχυτο.

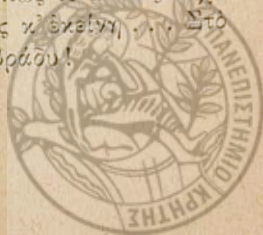
ΝΙΚΑΡΟΣ. Μὴ φοβάστε, καχημένα περιστέρια, θὰ τοὺς ποῦμε δὲν εἴμαστ' ἐμεῖς κυνηγᾶτορες; πάρτε θάρρος, καὶ κοροϊδεύτε μας, σὰ θέλετε. Δὲ σταίνουμε καρτέρι μὲ τὰ βόλια· μὲ τὰ τραγούδια σὰς καρτεροῦμε. Τραγουδιστάδες εἴμαστε καὶ χαροκόποι.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καλὰ· μὰ γιὰ ὅλα τοῦτα χρειάζεται κάποια ἐτοιμασία.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐγὼ τὰ πῆρ' ἀπάνου μου. Ἐτοιμα ὅλα. Τίποτε δὲ θὰ λείπη ὡς τίς ἔξι τὸ βράδυ. Θὰ μὲ βοηθήσῃ κ' ἡ Ποθοῦλα.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καλὰ· μὰ . . . τὸ σπίτι σου; τὸ συλλογίστηκες; ἡ μητριά σου; ὁ πατέρας σου; Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, δὲ μοῦ φαίνεται πολὺ πολὺ στὸ νού σου· κάποιο κρασί θὰ σὲ μέθυσε . . .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τὸ σπίτι μου; τὸ σπίτι μου; Δίκιο ἔχεις· μὰ . . . θὰ μουρμουρίσ' ἡ μητριά μου, ὁ πατέρας μου θάχῃ τὴ γνώμη τῆς μητριάς μου . . . θὰ πᾶς ἐσύ, κυρ' Ἀλτάνα, θὰ πῆς πὼς εἶναι δικό σου τάμα τὸ γλέντι· πὼς τὸ κάνουνε τάχα ἐσύ . . . ξέρω κ' ἐγώ; θὰ τὴν προσκαλέσης κι ἐκεῖνη . . . Στὸ τέλος δὲ θὰ τὴ ρωτήσουμε. Νίκαρε, τὸ βράδυ!

Μιά βάρκα ἀρᾶζει στὸ ἀκρογᾶλι πρὸς τὸ βάθος. Βγαίνει ἀπὸ καὶ καὶ περνώντας ἀπὸ τὴν πλατεῖα, τραβάει πρὸς τὸ σκοτάδι ποὺ εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ ὁ ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ ὁ ἀγροφύλακας.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Γυναικοχάδρα εἰν' ἐδῶ! Καλὰ κι ὡς τόσο. ἐδῶ καὶ οἱ ἄντρες γυναικοφέρουν.

Ἀπὸ τὸ σκοτάδι ποὺ εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ βιαστικά παρουσιάζονται ὁ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ καὶ ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Γειά σου, κουμπάρε Δεντρογαλή. Σὲ λόγου σου ἐρχόμουν. Πρέπει, τελειώνοντας ἡ χρονιά, νὰ ξεμπερδέψουμε τοὺς λογαριασμοὺς μας. Τὸ χωράφι...

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Μιὰ στιγμὴ, Κώστα Μπουρνόδα. (Πρὸς τὴν Τρισευγενή, θυμὸ γιομάτος.) Σπίτι!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἔφτασα, πατέρα.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Σπίτι, γλήγορα!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Πατέρα, θὰ γιομίσω τὴ στάμνα μου.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ἐδῶ καὶ μιὰ ὥρα σὲ ἀγναντεύουμε νὰ λές, νὰ λές, καὶ νὰ χάσκης, σὰ νὰ μὴν ἔτρεξε τίποτε. Σπίτι, γλήγορα! γκρεμίσου!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Γλώσσα κακιὰ φαρμάκι θάσταξε τῆς γλώσσας σου γιὰ μένα.

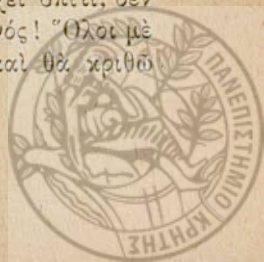
ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Κι ἀπὸ τὴ δική σου τὴ γλώσσα στάζει τὸ φέμα, δικάθαρο.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Μὰ τί ἔφταιξα!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Κουτοπόνηρη! ἐσὺ καλὰ τὸ ξέρεις τί ἔφταιξες. Μὰ πᾶς γυρεύοντας γιὰ νὰ τὰκούσης καὶ τὸ φταίξιμό σου ἀκόμα. Ὅλα τὰ θαρρεῖς πὼς εἶναι μουσικὴ γιὰ ξεφαντώματα. Στὸ σπίτι πᾶμε, νὰ σοὺ τραγουδήσω τὴ μουσική σου, ἀφοῦ τὸ θέλεις καὶ καλὰ.

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Καλὰ σοὺ λείει καὶ μὴ μᾶς ρεζίλευγες, κορίτσι μου, μπροστά στὸν κόσμο. Πᾶμε σπίτι!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Πατέρα, κ' ἐσύ, κυρά, ποὺ μοῦ κάνεις τὴ μητέρα. Ὅχι, ὄχι! Ἔτι ἔχετε γιὰ μένα θὰ τὸ πῇτ' ἐδῶ ξάστερα! Ἔτι ἔφταιξα θὰ τὸ διααλήσειτ' ἐδῶ, ξέσκεπα. Δὲν ἔχει σπίτι, δὲν ἔχει μέσα. Τὸ ξέρετε καλὰ! σκεπή μας ὁ οὐρανός! Ὅλοι μὲ ὅλους. Ἀπὸ τώρα, εἶμαι ὁ κατηγορούμενος! καὶ θὰ κριθῶ

στόν κριτή. Καί νά ὁ κριτής· ὁ κόσμος! Καί τί κι ἄν εἰστε οἱ γονεοί μου; Σάν ξένοι μοῦ μιλάτε. Ἐσύ, ἡ μητριὰ μου εἶσαι· φτάνει αὐτό. Κ' ἐσύ, πατέρα μου, . . . Μπροστά τὸν κόσμο μὲ ντρόπιασες· μπροστά τὸν κόσμο θέλω νὰ ξεντροπιασῶ.

Ἐκεῖ πού μιλεῖ ἡ Τρισεύγενη, ὁ Δεντρογαλῆς δείχνει πῶς θέλει νὰ τῆς ἀποκριθῇ, καί νὰ δομήσῃ κατὰ κείνη· μὰ τὸν κρατεῖ καί τοῦ κόβει τὴν δομὴ ἡ γυναῖκα του.

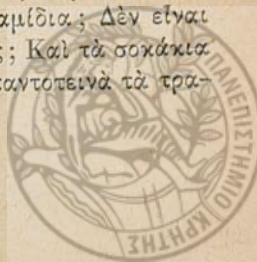
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (ἐξακολουθεῖ). Ἐπειτα τί μὲ μέλει γιὰ τὸν κόσμο! Δὲν τότε συλλογίζουμαι τὸν κόσμο. Δὲν τότε φοδᾶμαι τὸν κόσμο σας. Μὰ θέλω νὰ κριθῶ. Ὅλη τὴν οἰκουμένη φωνάχτε τὴν· τώρα πού βγήκε ὁ ἥλιος· νὰ ὁ ἥλιος! Θέλω νὰ κριθῶ. Ἀλτάνα μου, Ποθούλα μου, κυρὰ Καλή, Πραξιθέα, ἐσεῖς κυράδες μου καί γειτόνισσές μου! Κ' ἐσύ πού εἶναι ἡ καλὸσύνη σου πιὸ γλυκεῖα ἀπὸ τὸ βιολί σου, καί πού φαίνεται πιὸ πολὺ δίκιος, παρὰ καλός! Μιλήστ' ἐσεῖς! Εἶμαι γιὰ νὰ μὲ κρεμάσουν;

ΝΙΚΑΡΟΣ. Συμπάθησέ με, νοικοκύρη μου Δεντρογαλή! Νὰ σοῦ εἰπῶ ἓνα λόγο· μὲ τὸ θάρρος. Τὸ κορίτσι μίλησε σωστά.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Τί μπαίνετε στὴ μέση, ξαδιάντροποι; Κουμπάρε Δεντρογαλή, τράβα τὸ κορίτσι μέσα, καί δῶς' του νὰ καταλάβῃ. Τὸ ξεμυάλισαν· τοῦ λόγου σου φέρ' το, καθὼς ταιριάζει, στὰ μυαλά του.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Βέβαια· ὅλα μέσα στὸ σπίτι θὰ ξεδιαλυθοῦν . . .

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἄξιο καί τιμημένο τὸ σπίτι σου. Μὰ κ' ἐμεῖς ὅλοι ἓνα σπίτι εἴμαστε. Καί σὰ μαλώνουμε, δὲ μαλώνουμε σὰν τὰ δέρφια; Δικό σου τὸ κορίτσι· νὰ σοῦ ζήσῃ, νὰ τὸ χαρῆς. Μὰ τὸ κορίτσι ζῇ καί ἀνάμεσό μας, καί τὸ χαιρόμαστε ὅλοι μας, ὅπως χαιρόμαστε καί τὴ γοργόνα τῆς βρύσης. Τῆς βρύσης εἶναι καί ἡ γοργόνα, καί τοῦ κόσμου εἶναι, καί δὲν εἶναι κανενός. Ζωὴ πού θὰ περνοῦσε ἀνάμεσα στοὺς τέσσεσους τόιχους, εἶναι τυραγνισμένη ζωὴ! Ἐδῶ ἡ ζωὴ τοῦ καθενὸς καί ὅλων ἡ ζωὴ ἓνα εἶναι. Δὲν περνοῦμε τίς ὥρες μας, χειμῶνα καλοκαίρι, ἔξω ἀπὸ τὰ κεραμίδια; Δὲν εἶναι τὸν περισσότερο καιρὸ σθηστὰ τὰ τζάκια μας; Καί τὰ σοκάκια μας καί τὰ κρογιάλια μας δὲν ἀντιλαλοῦν παντοτεινὰ τὰ τρα-

γούδια μας, και κάθε μας κουθέντα, κι αυτά τὰ μυστικά μας; Και τὰ βιολιά και οἱ φλογέρες δὲ δουλεύουνε στὰ χέρια μας πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ κουπιά μας κι ἀπὸ τὶς ἀξίνες μας; ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Χριστιανέ μου, εἶσαι στὰ κελὰ σου; ἀμανέδες βάλθηκαν νὰ μοῦ ψάλλῃς; Δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ τοὺς ἀμανέδες. Ἄσε μας, χριστιανέ. Τί θές νὰ εἰπῇς;

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Μεγάλη σου ἡ ὑπομονή, κουμπάρε!

ΝΙΚΑΡΟΣ. Θέλω νὰ εἰπῶ, νοικοκύρη μου Δεντρογαλή! Τί τότε φοβάστε τὸν κόσμο; Ἄλλου εἶν' ὁ κόσμος ἢ ξένος ἢ ὀχτρός. Ἐδῶ εἶν' ὁ κόσμος ὁ μεγάλος ἀδερφὸς τοῦ καθενός. Συμπάθησέ με ποὺ μπῆκ' ἀνάμεσό σας ἀπροσκάλεστος. Ἄσε τὴν ἐλεύθερα νὰ μιλήσῃ τὴν ἀκριδί σου· μὴν τὴν ἀνταριάξῃς ἔτσι. Κ' ἐσύ, κυρά, μὴ φοβηθῇς νὰ νοιῖξῃς ἐμπρὸς μας τὸ στόμα σου· εἴμαστε οἱ κριτάδες· μάλιστα.

Σωπαίνει γιὰ μιὰ στιγμή. Κάτι θέλει νὰ πῇ ὁ Δεντρογαλῆς·
μὰ δὲν ἀφίνει ξαναρχίζοντας ὁ

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἐφταίξε; Ἄς εἶναι πιὸ βαρεῖα ἢ ποινὴ τῆς μ' ἐμᾶς ἐδῶ μαρτύρους ὅλους τῆς ἀμαρτίας τῆς. Ἀξίζει νὰ συχωρεθῇ; Ἄς γίνῃ τὸ συχώριο ἀνάμεσα σὲ ὅλους μας ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴ δύναται κανένας καλοθελητὴς νὰ πλάσῃ μὲ τὸ νοῦ τοῦ ὅσα θάπλαθεν ἀνίσως γίνονταν κρυφὰ τὰ πράματα. Τί λέτ' ἐσεῖς, γυναῖκες;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καπετάνιε Δεντρογαλή, θὰ τῷπνιξε τὸ δίκιο του τὸ κορίτσι, γιὰ νὰ σοῦ μιλήσῃ μὲ τέτοια γλώσσα! Ὁ πόνος τοῦ πατέρα ποὺ τὴν ἀδίκησε και ποὺ τὴν καταφρόνησε, ζωγραφίζεται στὴν ὄψη τῆς. Κοίτα πῶς στέκεται!

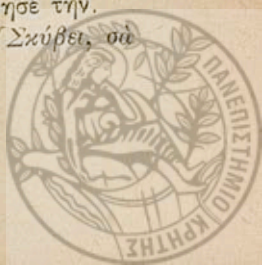
ΠΡΑΞΙΘΕΛ. Ἄκουσέ μας, καπετάνιε Δεντρογαλή. Σωστὰ μίλησε ἡ Τρισεύγενη. Στὴ βρύση βγήκε ἀπὸ τὴ χαυραγὴ γιὰ νὰ γιομίσῃ τὴ στάμνα τῆς.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ὑστερα θυμήθηκε πῶς χάλασε τὸ στεφάνι τῆς κάδης, και πῆγε νὰ φωνάξῃ τὸ γύφτο ποὺ κάθεται κολλητὰ στοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Κολλητὰ στοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη;

ΟΛΕΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ. Δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὰ μάτια μας. Δὲν ἔφταίξε σὲ τίποτε. Δὲν ἔχεις τίποτε νὰ φοβηθῇς· συμπάθησέ τὴν.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ποτὲ δὲν εἶναι φταίστρα ἡ Τρισεύγενη. (Σκύβει, σὰ νὰ θέλῃ νὰ φιλήσῃ τὸ χέρι τῆς Τρισεύγενης.)

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Ἡ μεγάλη ξελογιάστρα! Ἀλοί-
μονό σας, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοὶ· πῶς ρίχνει στάχτη στὰ
μάτια σας!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποὺ μετέγεννησε σ' αὐτὸν τὸν
τόπο! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποὺ σὲ γέννησα, ξετίσιπτει! Ἀνά-
θεμα τὴν ὥρα ποὺ μ' ἔρριξε τώρα στὰ γεράματα μέσα σὲ
γυναῖκες, σὲ σακάτηδες, καὶ σὲ χαροκόπους. Κάποιος τὸν
καταράστηκε τὸν τόπο αὐτό! Μιά φορά τὰ παληκάρια τὸν
τρόμαζαν τὸν Τοῦρκο. Τώρα τρεμουλιάζουν ἀπὸ τὸ κρασί,
καὶ τοῦ γλεντιοῦ εἶναι δοῦλοι.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Βρωμοκιθάρες, βρωμοτράγουδα, βρωμοέ-
ρωτες. Ξεσπιτωμένοι, παραλυμένοι, ξαδιάντροποι!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Στὸν καλὸ καιρὸ ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος θὰ μ' ἔσπρω-
χνε γιὰ νὰ σὲ πνίξω, μωρή! Τώρα ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος μοῦ
πιάνει τὰ χέρια καὶ μοῦ φιλεῖ τὰ γόνατα, γιὰ νὰ σὲ συμ-
παθήσω.

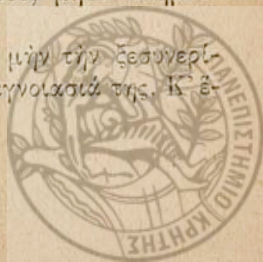
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Δὲ θέλω τὸ συμπάθειό σου, πατέρα, σὲ τίποτε δὲν
ἔφταιξα. Κι ὅλος ὁ κόσμος νὰ εἶναι γύρω μου κριματιστής,
ἐγὼ δὲν εἶμαι φταίστρα.

ΝΙΚΑΡΟΣ (σιγά). Τὸ λέει καὶ τὸ τραγούδι μας· «Τὸ κρῖμα γίνετ'
ἄμορφο, κυρὰ μου, σὰ σὲ γγίξη».

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ἐφταιξες, γιατί σηκώθηκες μὴν ὥρα νύχτα . . .
Κι ἄφου θέλει καὶ καλὰ ὁ κόσμος αὐτὸς ὁ προκομμένος
ὀρθὰ κορτὰ νὰ τὰκούση, ὅχι γιὰ νὰ μᾶς δικάση, κι ὁ καθέ-
νας νὰ πάρη τὸ δίκιο του, μὰ γιὰ νὰ ξεφαντώση, καὶ μὲ
κάθε τι, καὶ μὲ τὸ κρῖμα, καὶ μὲ τὴ ντροπή, καὶ μὲ τὴ συ-
φορά! . . . ἔφταιξες, γιατί ἔφυγες . . . Ἀ! σκύλλα, σκύλλα!
πήγες . . . βράζει τὸ αἷμα μου ποὺ τὸ στοχάζομαι, κ' ἤθελα
νὰ μὴν τρέμη τὸ χέρι μου γιὰ νὰ σὲ ξεμπερδέψω.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Φέματα! Μ' ἄδικοθγάνουν. Χίλιες φορές τὰ εἶπα
καὶ τὰ ξαναλέω. Βγήκ' ἀπὸ τὸ σπίτι ἔτσι πρωτὶ, γιὰ νὰ γιο-
μίσω τὴ στάμνα μας καὶ γιὰ νὰ σιάξω τὸ στεφάνι τῆς κά-
δης μας· κ' ὕστερα . . . Αἱ! βαρέθηκα πιά νὰ τὰ κοπανίζω.
Δὲν εἶμαι σκλάβο κανενός, μήτε ἀνθρώπου, μήτε καημοῦ·
τὸ μέτωπό μου πάντα ξάστερο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Χριστιανέ μου, μὴν τὴν ξεσυνερί-
ζεσαι. Ὅσο τὸ μπόϊ της, ἄλλη τόση ἡ ξεγνοιασιά της. Κ' ἔ-

να παιδάκι πρὶν τὰ ξεστομίση, στέκεται καὶ τὰλαφροῦ-
γιάζει τὰ λόγια του. Τὰ δικά της ἀξύγιαστα τρελοσκορπί-
ζονται.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. "Οχι· δὲν εἰς' ἐσὺ μητέρα μου. Νὰ ἓνας λόγος πού,
ζυγιασμένος ἢ ἀξύγιαστος, ἔπρεπε νὰ σὲ βουδάνῃ. Σώπα.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Σώπασ' ἐσὺ! Γιατὶ ὁ κόσμος ὅλος γύρω σου, καὶ
τοῦτοι ἀκόμα οἱ δικηγόροι σου, πού εἶναι μὴ στάξῃ καὶ μὴ
βρέξῃ ἐμπρὸς σου, ὅλοι πίσω σου κι ὅλοι γύρω σου τὰ ψιθυ-
ρίζουν καὶ τὰ κοσκινίζουν. Καὶ τὰ ξετάζουν τὴν ἡμέρα καὶ
τὰ τραγουδοῦν τὴ νύχτα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τί ξετάζουν καὶ τί τραγουδοῦν;

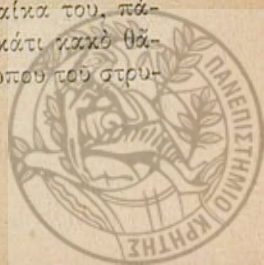
ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Τὸ φέρσιμό σου καὶ τὸ νομά σου, ἀνταμωμένα μὲ
τὸ φέρσιμο καὶ μὲ τὸ νομα ἐκείνου. Τὸν ξέρεις. Τὴν ἀγάπῃ
πού σοῦ δείχνει ἐκεῖνος . . . τὴν καταφρόνησὲ πού δὲν τοῦ
δείχνεις ἐσὺ . . . Τί λέω δὲν τὸν καταφρονᾷς; κάτι χειρότερο
κάνεις . . . Τὰ συχνογυρίσματά του μπρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι μου.
Τὰ κρεμάσματά σου ἀπὸ τὰ παράθυρα κι ἀπὸ τὰ λιακωτά.
Τὰ καμώματα καὶ τὼ δυό σας . . .

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Πες καὶ τὰ κρυφομιλήματα.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Καὶ τὰ ξενοχτίσματα ἐκείνου . . . Καὶ τὸ δικό σου
τὸ ξεμιάλισμα, καὶ τὴ δική μου τὴ ντροπή· καὶ στὸ τέλος
τέλος . . . Ποῦ πήγες, παραλυμένη, σήμερα πρωτὶ πρωτῖ; Τὸ-
νομά σου! πού θὰ πῇ τὸ νομά μου. Γιατὶ τὸ δικό μου τὸ νομα
εἶναι πού βρίσκεται σὲ ὅλων τὰ στόματα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Πατέρα μου, σὲ συνεπαίρνει ὁ θυμός. Δὲν ἔχω τίποτε
καλὸ, τίποτε κακὸ μὲ κανένα. Δὲν ἔχουμε τίποτε μαζί. Μοῦ
εἶναι . . . Τὸ κάτω κάτω λόγο δὲν ἔχω νὰ δώσω τί μοῦ εἶ-
ναι. Μὰ τίποτε δὲ μοῦ εἶναι. "Ἠσυχὴ ἀφήστε με. Κανεῖς μ'
ἐμένα μὴν τὰ βάζῃ. Ἐγὼ εἶμ' ἐκείνη πού εἶμαι. Πατέρα, θὰ
τὸ μετανοιώσῃς. Τί σὰς ἔφταιξα; Μὴ μὲ κάνετ' ἄρον ἄρον
Τούρκισσα νὰ γίνω!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Κι ἂν εἴταν ἐκεῖνος τὸ μοναδικὸ παλληκάρι κι ὁ
γαμπρὸς ὁ πολυζήλευτος, κι ἂν εἴταν ὁ ρήγας τοῦ παραμυ-
θιοῦ, καὶ τοῦ Σολομώντα ἂν εἶχε τοὺς θησαυρούς, κ' ἐρχόταν
ἐμπρὸς μου νὰ γονατίσῃ καὶ νὰ σὲ ζητήσῃ γυναῖκα του, πά-
λι θὰ στοχαζόμουν: "Οχι! τοῦ Φλώρη ὁ γιὸς κάτι κακὸ θά-
βαλε μὲ τὸ νού του! Ὁ γιὸς τοῦ Φλώρη. Τ'ἀνθρώπου τοῦ στρυ-

ροφύκια! "Ολος ο κόσμος νὰ τὸ γρικήσῃ· ἀπὸ τὸν πατέρα μου ἴσα μ' ἐσένα, μητρειά! Τὸν Πέτρο Φλώρη τὸν ἀγαπῶ! Πεθαίνω γιὰ τὸν Πέτρο Φλώρη!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Πόρνη! Ποῦ εἶν' ὁ λάζος μου; νὰ σὲ ρουφήξω! (Ψάχνεται σὰ νὰ ζητήῃ ἀπάνω του ὄπλο, ὅστερα χύνεται πρὸς τὴν Τρισεύγενη· τρέχουν οἱ γυναῖκες, τὸν περικυκλώνουν, τότε σφιστικοκρατοῦν.)

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Δὲν ξέρω οὔτε πατέρα, οὔτε σπῖτι. Ὁ γιὸς τοῦ Φλώρη μ' ἀγαπάει, τρελαίνεται γιὰ μένα, καὶ θὰ μὲ πάρῃ, θέλει δὲ θέλει· γιατί τὸ θέλω ἐγώ. Σήμερα ἐγὼ δὲ βγή- κ' ἀπὸ τὸ τὸ σπῖτι μου κρυφὰ γιὰ νὰ γιομίσω τὴ στάμνα μου, γιὰ νὰ σιάξω τὸ στεράνι τῆς κάδης μας, γιὰ νὰ μιλήσω τῆς κυρὰ Καλῆς . . . Πῆγα γιὰ νὰ τὸν ἀνταμώσω, στὸ σπῖτι του.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Νὰ μὴ σὲ ξαναῖδῶ στὰ μάτια μου! Νὰ γκρεμιστῇς ἀπὸ τὸ σπῖτι μου! Μακριὰ ἀπὸ τὸ σπῖτι μου! Καταραμένη! Καταραμένη!

Ἡ γυναῖκα τοῦ Δεντρογαλῆ, ἡ κυρ' Ἀλιάνα, ἡ κυρὰ Καλή, καὶ ἡ Πραξιθέα, μὲ κόπο καὶ μὲ ἀγῶνα, σπρώχνοντας καὶ σέροντας, πηγαίνουνε στὸ σπῖτι του τὸ γέρο τὸ Δεντρογαλῆ, ποὺ σπαρταράει κι ἀφροίζει, καὶ δὲν μπορεῖ πιά μήτε νὰ μιλήσῃ, καὶ θέλει ἀπὸ τὰ χέρια ποὺ τὸν κρατᾶνε νὰ φύγῃ, καὶ εἶν' ἀνήμερος, ἄθλιος. Ἀκλου- θοῦν οἱ ἄλλες οἱ γυναῖκες.

Μένουν ὁ Νίκαιος, ὁ Κώστας ὁ Μπουρνόβας, ἡ Ποθοῦλα καὶ ἡ Τρισεύγενη. Ἡ Τρισεύγενη σὰ νὰ τὴ σπατάλεψεν ὅλη τῆς τὴν δομή, ἀκκουμπάει στὴ βούση σὰ νὰ λογο- ψύχσῃ. Ἡ Ποθοῦλα θέλει νὰ τὴ φροντίσῃ, τὴν πλη- σιάζει, ἀπλώνει τὰ χέρια τῆς, καὶ δὲν τολμάει νὰ τὴν ἀγγίξῃ, καὶ ἀπομένει θωρόντας τὴν μὲ ἀγάπη καὶ μὲ φόβο, δειλὰ καὶ ἀνήσυχα.

Ἐκεῖ ποὺ παίρνουν ἔξω τὸ Δεντρογαλῆ, ὁ Κώστας ὁ Μπουρ- νόβας ἀγριεμένος προχωρεῖ πρὸς τὴν Τρισεύγενη καὶ ὑψώνει τὸ ραβδί του καταπάνω τῆς, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὴ χτυπήσῃ. Μὰ γοργὰ τοῦ ἀντικόβει τὸ χτύπημα, προ- τείνοντας ἀνάμεσα τὸ βιολί του, ὁ Νίκαιος.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Δὲ φτάνει τὸ ραβδί· μαχαίρι ἤθελες, σκύλλα!

Ξαναγυρίζει ἡ ΑΛΤΑΝΑ, λέει καὶ κρυφὰ τῆς Ποθοῦλας, καὶ οἱ δυὸ παίρνουν τὴν Τρισεύγενη καὶ τὴ φέρουν, ἀπὸ τὸ σοκάκι ποὺ εἶναι δεξιὰ, πρὸς τὰ σπίτια τους. Ἡ Τρισεύγενη ἀκολουθεῖ, καὶ δὲν ἀντιστέκεται, σὰ νὰ τρέχη ἄλλοῦ ὁ νοῦς της.

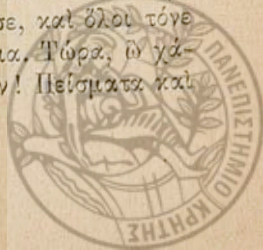
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Μὰ κάθε πρᾶμα ἵναι στὴν ὥρα του· καὶ πέρασεν ἡ ὥρα τοῦ μαχαίριοῦ. Τώρα δουλεύει τὸ βιολὶ τοῦ Νίκαρου.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Καὶ τὸ παινεύομαι ὅσο γι αὐτό.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Πάει τὸ τρομπόνι τοῦ καπετὰν Τρομάρα. Ἀδειάστηκεν ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸν τόπο τὸν ἴδιο, μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ, στὶς πλάτες τῆς Πανώριας.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὸ ξέρω· ἔγινε καὶ τραγοῦδι. Μέσ' ἀπὸ τάνοιχτο παρᾶθυρο· τὴν ὥρα ποὺ ἡ Πανώρια χτένιζε στὸν καθρέφτη τὰ μαλλιά της.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Καὶ ποιὸς τὸδήγησε τὸ τρομπόνι τοῦ καπετὰν Τρομάρα; Ἡ ἴδια ἡ μητέρα τῆς Πανώριας, ἡ κυρὰ Βασίλω τοῦ Σωτήρχα. Τὸ λέει τὸ τραγοῦδι σου κι αὐτὴ; Καὶ τί ἔφταιξεν ἡ Πανώρια; Τίποτε. Μόνο τὸνομά της εἶχε βγεῖ στὸν κόσμο, κ' ἕνα τραγοῦδι μιὰ φορὰ κάποιος ἄλλος Νίκaros τραγοῦδῃσε γιὰ κάποιον καημὸ κρυφὸ της μὲ τὸ Γιῶργο Πέτα, τάρχοντόπουλο. Πάει καὶ τὸ σκοινὶ τοῦ Πολιτάρχη. Μονάκριβη τὴν εἶχε τὴν Ἑλέγκω του. Κι ἀγάπησε ἡ Ἑλέγκω τὸν ἀγά, τὴ γέννα τοῦ Μουχτάρπασσα. Κ' ἔδενε κάθε νύχτα σπάγο μακριὸν ἀπὸ τὸ χέρι της ὡς τὸ παράθυρό της. Καὶ τραβοῦσεν ὁ ἀγάς τὸ σπάγο, καὶ ξυπνοῦσεν ἡ Ἑλέγκω, κι ἀντάμωναν. Καὶ μιὰ νύχτα ποὺ βαριά εἶχε κοιθεῖ ἡ Ἑλέγκω, προτοῦ νὰ τὴν ξυπνήσῃ ὁ ἀγάς, τὸν εἶδεν ἡ μητέρα της τὸ σπάγο τὸ βαλμένο, κι ὅλα τὰ κατάλαβε, καὶ τὰ εἶπε τὸ ἄντρα της. Καὶ τὴν ἴδια τὴ νυχτιὰ βρέθηκε κρεμασμέν' ἡ Ἑλέγκω στὴν ἐλιά τὴν ἀπόξω ἀπὸ τὸ σπίτι της, μὲ τὸν ἴδιο τὸ σπάγο. Καὶ κανεῖς δὲ μίλησε, καὶ ὅλοι τότε βλόγησαν τὸν Πολιτάρχη. Χρόνια παραμῦθια. Τώρα, ὦ γάλια, ὦ χάλια, ὦ χάλια τεμπέληδων καὶ ἀφιλότιμων! Πείσματα καὶ

λόγια. Μήτε ντροπή, μήτε χέρια· μόνο το βιολί σου δίνει και παίρνει.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τό βιολί μου; είναι κάτι πού φτάνει ίσα με ταυτιά σου. Χρειάζεται να φτάση κι ως το νού σου, για να μπορέσης να μιλάς γι αυτό. Τό βιολί μου; ξένο πάντα κι αταίριαστο θά τὸ νομίζης· βέβαια· γιατί πάντα κάτι ἔχει ἡ φωνή του σὰ ν᾿αρχεται ἀπὸ πολὺ μακριά. Κι ὅμως τὸ βιολί μου εἶναι τῆς δικῆς σας τῆς φωνῆς ὁ ἀντίλαλος. Μὰ γιατί σᾶς ξαναφέρει τῇ φωνῇ σας καθαρῶτατη ὥς ποτὲ δὲν τὴν ὄνειρευτήκατ' ἔτσι, δυσκολεύεστε νὰ τὴ γνωρίσετε τῇ φωνῇ σας τὴν ἴδια.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Δὲ σὲ καταλαβαίνω· μίλα ρουμελιώτικα.

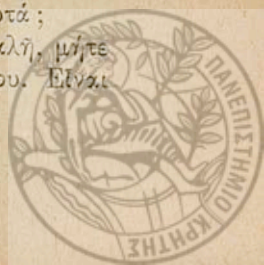
ΝΙΚΑΡΟΣ. Ρουμελιώτης εἰμαι κ' ἐγώ, καὶ ρουμελιώτικα μιλῶ· μὰ δὲ μιλάμε τὴν ἴδια γλῶσσα, κ' εἶναι ἄλλης λογῆς τὰ δικά σου τὰ ρουμελιώτικα. Ὅπως εἶναι ἄλλο τὸ δικό σου τὸ ραβδί κι ἄλλο τὸ βιολί τὸ δικό μου, ἀν καὶ μπορῇ κομμένα νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο δέντρο τὰ ξύλα τους. Ποιὸς ξέρει! Μὰ ἐγὼ μὲ τὸ βιολί μου· σὰ νὰ τὰ βλέπω πιὸ σωστά ἀπὸ σένα πού φοβερίζεις μὲ τὴ βέργα σου.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Χά, χά! Τόσο σωστά, πού κρεμάστηκες ἀπὸ τὸ στόμα μιᾶς ξετσιπωτῆς· μόνο πού δὲ γονάτισες μπροστά της.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ξετσιπωτὴ ἀξίζει μὲ τὰ νιάτα της καὶ μὲ τὴν ὀμορφιά της, ἀξίζει μὲ τὴν ὀρμὴ της καὶ μὲ τὴν τρέλα της, ἀστόχαστη καὶ ἀνυπόταχτη, καὶ παράκη καὶ ἀπόκοτη, ἀξίζει ὥς δὲν ἀξίζετε ὅλοι σας μαζὶ στὴ χώρα. Καὶ ποιὸς θὰ μᾶς τὸ πῇ κι ἀνίσως δὲ γεννήθηκεν ἐκεῖνη ἀνάμεσό μας σὰ μιὰ μεγάλη καλοσημαδιά; Καλοσημαδιά πού πρέπει νὰ τὴν τιμήσουμε, κι ὄχι νὰ τὴν καταφρονᾶμε. Γιὰ νὰ πατ' ἐμπρὸς καὶ γιὰ νὰ γίνετε καλοὶ καὶ σωστοί, μάθετε νὰ μεθᾶτε ἀπὸ τὴν ὀμορφιά, ὅταν ἔτσι ὀλάκερη, σὰν οὐρανοκατέβατη, τὴ βρίσκετε ἀνάμεσό σας. Μὴν τὴν καταφρονᾶτε πρόστυχα, καὶ μὴν τὴν ἀγριεύετε κουτά. Προσκυνᾶτε τὶς ὀμορφες, σὰν τὰ κόνισματα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Γιὰ τὴν κυρὰ Τρισεύγεννη ὅλ' αὐτά;

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἡ Τρισεύγεννη δὲν εἶναι μήτε τοῦ Δεντρογαλῆ, μήτε τοῦ Πέτρου Φλώρη. Οὔτε δική μου, οὔτε δική σου. Εἶναι

ἀπὸ τῇ χώρᾳ τούτῃ ἀχώριστη. Σὰν τίς ἄλλες, γυναῖκα;
Κάθε ἄλλο. Εἶναι μιὰ ψυχὴ καὶ μιὰ κορὼνα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Δόγια παλαβοῦ! (Τοῦ γυρίζει τίς πλάτες
καὶ φεύγει.)

Ξανάρχονται ἡ ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ, ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ, ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ, ἡ
ΠΟΘΟΥΛΑ, καὶ οἱ ἄλλες ΓΥΝΑΙΚΕΣ, γὰρ νὰ πάρουν τὰ γ-
γειά τους, παρατημένα γύρω σιτὴ βρύση.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καλὴ δουλειὰ καὶ τούτῃ σήμερα. Τρελαθήκαμε μὲ
τοὺς τρελοὺς.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Στὸ σπίτι μου τὴν ἔχω. Τί θὰ γίνῃ τώρα; ἐμπρός·
τίς στάμνες σας· τίποτε σπίτι σήμερα. Κοντεύει γιόμα.
(Φεύγουν οἱ γυναῖκες· μένει ἡ Ποθούλα.)

ΝΙΚΑΡΟΣ. Καὶ τὰ σοκάκια εἶναι στενά, κ' ἔχω καημὸ μεγάλο.
Καημένη Τρισεύγενη!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἄ! τὸ μίλημά της! Δὲν εἶναι γυναῖκα.

Μιᾷς νεράιδας ὁμορφιά
μὲ τὴν ἄσπρη φορεσιά!

ΜΕΡΟΣ Β'.

Δειλινό της ίδιας ημέρας. Ἀραξοβόλι σ' ἓνα ξερονήσι ὡς δυὸ ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴ χώρα. Καραβοστάσι τὸνομά του. Στέκοντ' ἐκεῖ τὰ πιὸ μεγάλα πλοῖα τῆς χώρας, γιὰτ' εἶναι βαθύτερα τὰ νερά, καὶ τὰραγμα πιὸ ἀσφαλισμένο.

Χώρισμα ξεχωριστὸ μιᾶς παράγκας στὸ ξερονήσι, χτισμένης γιὰ τοὺς θαλασσινοὺς πῶχουν ἐκεῖ κοντὰ τὰ καράβια τους, καὶ γιὰ τοὺς ταξιδιωτὲς ποὺ καρτεροῦνε νὰ μαρκαριστοῦν. Τὸ χωρισμα μισόγυμνο, μὲ κἀτι κασέλες μοναχὰ στὴν ἄκρη κ' ἓνα τραπέζι στὴ μέση μὲ δυὸ τρεῖς πάγκους. Ἐνας καταρράχτης ποὺ φέρνει πρὸς τὸ κατώϊ. Ἀπὸ τὸ παράθυρο φαίνεται ἡ θάλασσα. Στὸν τοίχο κολλημένες ζωγραφιὲς καραβιῶν καὶ γυναικῶν.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ὁ ΦΛΩΡΗΣ καὶ ὁ ΠΑΝΟΣ ὁ ΤΡΑΤΑΣ
κάθονται μπρὸς στὸ τραπέζι καὶ καπνίζουν.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κανεὶς δὲν εἶναι σήμερα' ἔρμη ἢ παράγκα. Μόνον ὁ μπάρπα Σπύρος, ὁ φύλακας τοῦ φαναριοῦ, παίρνει μέσα τὸ πρωτοῦπνι του.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τόσο τὸ καλὴτερο. Τελειωμέν' ἡ δουλειὰ στὴ γολέττα· μπορούμε τώρα ἡσυχα νὰ μιλήσουμε.

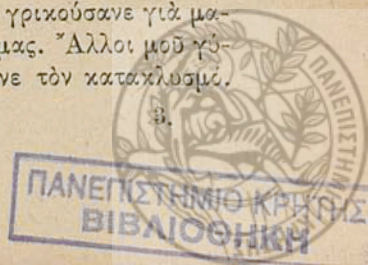
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μὰ δὲ βλέπω νάχης καὶ πολλὴ ὀρεξὴ γιὰ κουδέντα. Σὰ νὰ τρέχη κάπου ὁ νοὺς σου.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὅχι δά· συλλογίζουμαι . . . τὸ μεγάλο τὸ ταξίδι. Τριέστι, Ποταμός, Δαρδανέλλι· ὕστερα Μαύρη Θάλασσα· μὴν ξεχνᾷς καὶ τὴν Ἀζοφική. Φορτώματα, σκοτοῦρες. Καὶ ἡ γολέττα πρωτοτάξιδη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μὰ καλοχτισμένη. Τὸ πρῶτο καράβι ἔτσι μεγάλο ποὺ ἀποχτήσαμε. Δὲν τοῦ λείπει πιὰ τίποτε· τὸ καλαφάτισμα καὶ τὸ κατράμωμα στὴν ἐντέλεια. Ὅλα στὸν τόπο τους· ἀπὸ τὸ πρυμιὸ κατάρτι ὡς τὴ φιγούρα τῆς πλώρης.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Μόνο πὼς ἀγωνίστηκα γιὰ νᾶθρω ἀνθρώπους. Ἀναγκάστηκα νὰ τοὺς πάρω ἀπὸ τὸ Γαλαξίδι. Κρίμα πῶχουμε τὸνομα γιὰ θαλασσινοί. Ἀμα ποὺ γρικοῦσανε γιὰ μακρινὸ ταξίδι, τὰ ζᾶρωναν οἱ πατριῶτες μας. Ἄλλοι μοῦ γόριζαν τίς πλάτες, κι ἄλλοι μοῦ φέρνανε τὸν κατακλισμὸ.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Ποῦ ν' ἀφήσουν τὸ ξενύχτι καὶ τὸ γλέντι, τὴν ἐργολαβία καὶ τὸ γλωσσοφάγωμα, γιὰ τέτοιαν ἔγνοια!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μιὰ φορὰ εἵμαστε οἱ πρῶτοι караδοкураτοι, καὶ κινεῖς δὲ μᾶς ἐβγαίνει στὸ πέλαγο. Τώρα ξεπέσαμε κι αὐτοῦ. Μὰ τάχα κ' ἐμεῖς ἀκόμα, Πέτρο Φλώρη, μήπως ξεχωρίζουμε πολὺ ἀπὸ τοὺς συιτοπιῖτες μας;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲν τὸ ξέρω· κάπως μπορεῖ νὰ ξεχωρίζουμε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ὅμως πρέπει νὰ τῆς δώσης δρόμο. Αὐριο μεθαύριο στὰ παννιά. Μὴ χάνης τὸν καιρό.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τὸ βλέπω· πρέπει νὰ φορτώσω στὴν Πάτρα τὸ γληγορότερο.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἀλήθεια, θὰ τὸν πάρης μαζί σου τὸν Κάραλη;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὅχι· μήτε ποὺ τοῦ μιλῶ· μοῦ σκάλισε κάποιες βρώμικες δουλειές...

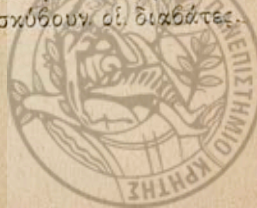
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μοῦ φαίνεται πὼς ἀρρεθωνιάζεται ἔπου κι ἂν εἶναι. Καὶ σὲ μελετοῦσε γιὰ κουμπάρο του.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲ θέλω νὰ τὸν ἀκούσω μήτε στὸ θάνατό μου. Ἄπιστος, ἀφιλότιμος, σιγαλὸ ποτάμι.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τὸν ξέρω μὲ τὸ παραπάνω. Ὅταν κιντύνευε νὰ πάῃ στὴ φυλακὴ, ὑσιὰ ἐσὺ γιὰ κείνον· ὅταν ἀπόχτησες αὐτὸ ποὺ ἀπόχτησες μὲ τὸν ἔδρο σου, κ' ἔγινες караδοкуρης, ἐκεῖνος σοῦ κόλλησε σὰ στρεῖδι. Κρεμάστηκεν ἀπάνου σου γιὰ νὰ μπορῇ νὰ σὲ πνίξῃ πιὸ ἄκοπα. Ὅμως ὁ πρῶτος γιὰ τὸ γλεντοκόπι.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Μάλιστα κινεῖς δὲν τοῦ βγαίνει στὸ χορό, καὶ στὸ τραγοῦδι. Παιζογελάει τοὺς φίλους του, ξεμουαλίζει τίς γυναῖκες· θεομπαίχτης. Ὅμως ἔτσ' εἶν' οἱ ἄνθρωποι· φιλοῦνε τὰ πόδια τῶν Τούρκων, τὰ μάτια βγάζουν τοῦ Χριστιανοῦ. Θεὸς σχωρέσ' τὸν πατέρα μου· πάντα μοῦ τῶλεγε αὐτό.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τὸν εἶχανε κάψει τὸν πατέρα σου οἱ ἄνθρωποι. Θυμᾶμαι πάντα, ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, παιδάκι εἶμουνα, μέρα Κυριακὴ, στὸ παζάρι· ἔβραζε ὁ κόσμος. Κι ὁ γέρο Φλώρης, ἄγριος, ἀνταριασμένος, ἄλλος ἄνθρωπος, νὰ πετάῃ στὰ μοῦτρα τοῦ Δεντρογαλῆ ἓνα σακκούλι μὲ τάλλαρα· καὶ νὰ σκορπίζονται τὰ τάλλαρα, καὶ νὰ σκύβουν οἱ διαβάτες· νὰ τὰ περιμαζώνουν.

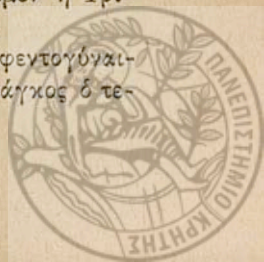

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὁ Δεντρογαλῆς πολυτεχνίτης κ' ἐρημοσπίτης. Δουλειὲς δουλειὲς ἄρχιζε, καὶ καμιὰ δὲν ξεμπέρδευε. Καί-
 ξης, ψαράς, σταφιδάς, πραμιταυτής, περιβολάρης. Χρεώθη-
 κεν. Ὑῦρεν ἐγγυητὴ τὸν πατέρα μου· δὲν εἶχε νὰ τὰ πλη-
 ρώσῃ· ἄς εἶν' καλὰ ὁ ἐγγυητής. Βγάζουμε στὸ σφυρὶ τὸ
 σπίτι καὶ τὰμπέλι τοῦ πατέρα μου. Ἀγοραστής ὁ ἴδιος πάλε
 ὁ Δεντρογαλῆς! Καὶ τὸν καταφέρνει τὸν πατέρα μου νὰ πι-
 στέψῃ πὼς τὰγόρασε γιὰ καλὸ τοῦ πατέρα μου, πὼς τὰ
 παίρνει γιὰ νὰ τοῦ τὰ γυρίσῃ μιὰ φορὰ καὶ νὰ τοῦ ξεπλη-
 ρώσῃ τὸ χρέος. «Μὰ ἔλα ποῦ δὲν εἶναι δικὰ μου, τοῦ λέει,
 τὰ χρήματα ποῦ ἔδωκα γιὰ τὸ σπίτι σου καὶ γιὰ τὰμπέλι
 σου· τὰ δανείστηκα· ἕνας Θεὸς ξέρει πὼς τὰ οἰκονόμησα.
 Σὲ προσμένω λοιπόν, ἀφέντη μου, κ' εὐεργέτη μου, ὅσο νὰ
 τὰδρῇς τὰ χρήματα· καὶ τότε δικό σου καὶ τὸ σπίτι καὶ
 τὰμπέλι». Καὶ πίστεψεν ὁ πατέρας μου· ἔτσι τοὺς πίστευεν
 ὅλους, καὶ σ' ὅλους ἀγύριστα σκόρπιζε. Μὰ κανένας δὲν
 τότε γέλασε, δυστυχισμένο πιά, ἔτσι ἀτιμα, σὰν τὸ Δεντρο-
 γαλή. Καὶ ξαναζεύτηκε στὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τὸ ξαναπάρῃ
 τὸ σπίτι του καὶ τὰμπέλι. Δὲν τοῦ ἀπόμενε τίποτε, κ' ἔρ-
 ριξε ἀπάνου καὶ στὰ δυὸ ὅλο τὸ πάθος ποῦ τὸν ἀρρώσταινε
 καὶ τὸν ἔδενε. Κ' ὕστερ' ἀπὸ δυὸ χρόνια, τὰ οἰκονόμησε τὰ
 χρήματα. Καὶ τὰ πῆγε τοῦ Δεντρογαλῆ· κι ὁ Δεντρογαλῆς
 δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ τίποτε· τοῦ ἀρνήθηκε πὼς τοῦ ὑποσχέ-
 θηκε ποτέ του τίποτε. Καὶ μήτε σπίτι, μήτε ἀμπέλι ποτὲ
 τοῦ ξαναγύρισε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ὅμως ἄκουσα νὰ λένε πὼς ὁ Δεντρογαλῆς καλὰ
 καλὰ δὲν ἔφταιγε· δὲν εἶταν ἡ δική του γνώμη· εἶταν ἡ
 γνώμη τῆς γυναίκας του, ποῦ τὸν κάνει ὅ,τι θέλει αὐτὴ· μά-
 για τοῦρριξε καὶ καπίστρι τοῦ φόρεσε· δηλαδὴ ἡ δευτέρη
 γυναίκα του, ἡ παπαδοπούλα. Ὅσο ζοῦσε ἡ πρώτη του γυ-
 ναίκα, ἡ ἀφεντογύναικα, ἡ μητέρα τῆς Τρισεύγενης, ἡ κυρὰ
 Βασιλική, ποῦ τὴν εἶχε φέρει ἀπὸ τὴ Βλαχιά, (ποῦ καὶ
 πὼς τὴν ψώνισε, μυστήριον!) εἶταν ἄλλος ἄνθρωπος.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ (κάπως σὰ νὰ ξαφνίστηκε). Τί ἔκαμεν ἡ Τρι-
 σεύγενη; Τῆς Τρισεύγενης, εἶπες;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τίποτε· εἶπα πὼς εἶχε μιὰ μητέρα ἀφεντογύναι-
 κα. Ἀπὸ κείνη πῆρε, λένε, καὶ σκάλισεν ὁ Φράγκος ὁ τε-

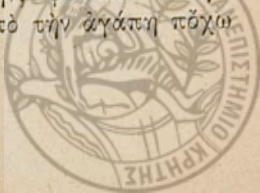

χνίτης, χρόνια τώρα, τῆς βρύσης τῇ γοργόνα στὴ γειτο-
νιά σου.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἄ! (Μένει λιγάκι σὰ βαθιὰ συλλογισμένος, βου-
βός· ὕστερα, σὰ νὰ ξύπνησε, ξαναρχίζει). Τότε ὁ πατέρας
μου ἀπόμεινε σὰ νὰ τότε βάρεσε ταμπλάς. Κ' ὕστερα μάζω-
ξεν ὅλη του τὴ δύναμη. Ἐτρεξε στὸ σπίτι. Μάζωξε τὰ χρή-
ματα· τάλλαρα, ρεγγίνες, σφάντζικες· τὰ κομπόδεσε στὸ μαν-
τήλι· γυρίζει στὸ παζάρι· τὸν ξαναδρίσκει τὸ Δεντρογαλή.
Μὴ νομίσης, τοῦ λέει, πὼς σὲ γέλασα; Νὰ τὰ χρήματα·
δῶσ' μου τὸ αἷμα μου. Τίποτε. Τότε τοῦ τὰ πέταξε στὰ μούτρα
μπροστά στὸν κόσμον ποὺ καταξαφνίστηκε. Καὶ τὸν καταρά-
στηκε νὰ μὴν εὖρη προκοπή. Κι ἀπὸ τότε δὲν ξαναμίλησε.
Μήτε ποῦ ξαναδῆκε σὲ κόσμον· σ' ἓνα κατῶί κλείστηκε. Πέ-
θανε στὰ χέρια μου φτωχὸς καὶ καταφρονεμένος. Κάθε φο-
ρὰ ποὺ τὸ συλλογίζουμαι, θέλω νὰ χτυπήσω· νὰ κάμω τὸν
ἀδικητὴ τοῦ πατέρα μου νὰ καταντήσῃ καθὼς ἐκεῖνος ἐκα-
τάντησε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Χειρότερα δὲν μπορούσε νὰ καταντήσῃ. Καὶ δι-
χως νὰ τὸν προφτάσ' ἡ δική σου ἡ ὀργή, τὸν ἔφτασε ἡ ὀργή
τοῦ Θεοῦ. Ὅσα θησαύρισε τᾶχασεν. Ἐλεεινὰ γεράματα τὸν
πλάκωσαν. Ἀπὸνα παλιοχώραφο κρεμάστηκε. Χαρὰ δὲν εἶδε
μὲ τὴ δεύτερη τὴ γυναῖκα του· κι ἂς τότε σέρν' ἡ ποδιά της
ἀνήμερο. Εἶταν ἄλλη του ἡ ζωὴ ὅσο εἶχε τὴ πρώτη του
γυναῖκα τὴ Βασιλική, ὄνομα καὶ πρᾶμα. Κάποια της ἀγα-
θὰ ποὺ ἀπόμειναν τὰ ὀρίζ' ἡ Τρισεύγενη. Τὴ θυμίζει τὴ μη-
τέρα της λιγάκι· μὰ δὲ μοιάζει μὲ κανέναν αὐτὴ· ἄμοιαστη
καὶ ἀσύγκριτη. Τίποτε μισὸ δὲν ἔχει. Δικὴ της ὄλ' ἡ προ-
κοπή, κι ὄλ' ἡ ὁμορφάδα. Μὰ μοῦ φαίνεται πὼς κ' ἓνας δαί-
μονας κάποτε κάποτε ὀλάκερος δικός της εἶναι.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ποιός; ἡ Τρισεύγενη; Ἐχεις τώρα μέρες ποὺ
μοῦ ρίχνεις ἔτσι ἄξαφνα τὸνομά της καὶ σὰ νὰ στέκεσαι νὰ
ἰδῆς τί θάπογίνῃ. Θέλεις νὰ τὸ μάθῃς τί θάπογίνῃ; Ἀ! δὲ
φεύγω. Εὐχαριστῶς τὴν τὴ γολέττα μου· ξεφορτώστε τὴν
τὴ γολέττα. Μάστορα, σκόρπισέ της ἄρμενα καὶ ξυλοδεσές
στοὺς τέσσερους ἀνέμους. Βουλιάχτε τὴν, φωτοκαύτε τὴν.
Ὅχι· δὲ φεύγω. Μένω ἐδῶ. Πεθαίνω ἀπὸ τὴν ἀγάπη πῶχω

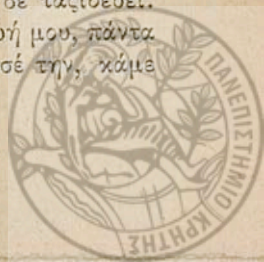
τῆς Τρισεύγενης, καθὼς πεθαίνω ἀπὸ μιᾶ λύσσα γιὰ τὸν πατέρα της, τὸν ἄτιμο!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κρατήσου, Πέτρο Φλώρη, κρατήσου. Νὰ σ' ἄκουγε κανεὶς, τί θάλεγε, μετρημένε καρδοκύρη;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Κανεὶς δὲ θὰ μ' ἀκούσῃ. Δὲν εἶμ' ἀπὸ κείνους ποὺ μέσ' στὰ τρίστρατα πρμπεύουν τὰ τίμια τῆς καρδιάς τους. Μ' ἀκοῦς ἐσὺ μονάχα, ποὺ εἶσαι ἀδερφός μου. Μᾶς τᾶμαθεν ἡ θάλασσα τὰ λόγια τὰ βαθιὰ καὶ τὰ κρυφὰ μαζί. Καὶ δουλευταδες εἴμαστε τῆς ζωῆς καὶ κυβερνήτες τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὰ ξεφαντώματα τῆς νύχτας μέσα στίς ταβέρνες πιὸ πολὺ ἀγαποῦμε τὰ σιγανὰ ξεμυστηρέματα, παράμερα' ὅσο μοναχικοὶ καὶ ἀκατάδεχτοι, τόσο ντροπαλοὶ καὶ δυσκολο-ξεσκέπαστ' οἱ καημοὶ μας.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μόλαταῦτα, ὅσο κι ἂν εἶσαι σιγανὸς καὶ μυστικός, ὅσο κι ἂν τὸν καταφρονᾷς τὸν κόσμον τὸ διαλαλητὴ ἀγνάντια σου, τοῦ κόσμου δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ξεφύγῃ τίποτε. Σὰς ἐννοιῶσε κ' ἔχει μ' ἐσᾶς νὰ κάμῃ. Μπορεῖ νὰ μὴν προσμένῃς ἀπὸ μένα νὰ τὰκούσῃς· μὰ πρέπει τέλος πάντων, πρέπει νὰ σ' ἐγὼ πῶς παραξενεύουμαι καὶ πῶς τρομάζω γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Ὅχι πῶς δὲν κάνετε οἱ δύο σας ἓνα ταίρι ὁλόχρυσον. Τὸ βασανίζω τὸ κεφάλι μου καὶ τρομασμένα ρωτῶ· ποιά μοίρα τᾶχα νᾶμπλεξε τὸ παιδί τοῦ Φλώρη μὲ τὴ θυγατέρα τοῦ Δεντρογαλῆ, καὶ ποῦ τάχα θὰ ξεσπάσῃ τὸ συναπάντημα τὸρμητικώτατο τῆς τραμουντάνας μὲ τὸ βοριά, ποὺ ποτὲ δὲν ξανακούστηκε! Μὰ τίς πιὸ πολλὰς φορὲς πάντα εἶμαι ἡσυχος. Περσαστικός ὁ φόβος μου. Γιατὶ σὲ γνωρίζω ἐσένα· κι ἂν ἡ μοίρα μὲ φοβίξῃ, πιστεύω σὲ Θεό.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Μπροστὰ στὸ δικό μου τὸ παραξένεμα καὶ στὴ δική μου τὴν τρομάρα τίποτε δὲν εἶναι τὰ δικά σου. Ὅσο βαθιὰ κατάδαθα τὴ νοιώθω ἐκείνη μέσα μου, ἄλλο τόσο αἰσθάνουμαι νὰ μεγαλώνῃ μέσα μου ὁ θυμὸς, καὶ θηρίον νὰ γίνεταί τὸ πείσμα ποὺ κληρονόμησ' ἀπὸ τὸν πατέρα μου γιὰ τὴ σπορά της. Δὲν εἴμαστε τοῦ χάκου παιδιὰ τῆς θάλασσας, ποὺ σὲ ρουφᾷ ἀνήμερα, ἐκεῖ ποὺ ὁλόγλυκα σὲ ταξιδεύει. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ τὴν κατάλαβα μέσα στὴ ζωή μου, πάντα παίρνω νὰ συλλογιστῶ· πάρε τὴν καὶ ταίριασέ την, κάμει

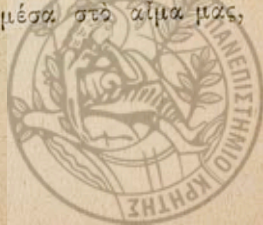
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἀδερφέ, πιστεύεις ἀπὸ ὄνειρα;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κι όταν έρχεται στὸν ὕπνο σου ἡ Τρισεύγενη;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Νὰ φερθῇς καὶ μὲ τὴν ἀγάπην σου καθὼς φέρνεσαι μὲ τῇ δουλείᾳ σου. Μὴν ξεχνᾷς πῶς εἶσαι καρaboκύρης. Δὲν τὸ πατινεύουσιν τώρα δὲ ἴσα ἴσα; Καὶ δουλευτάδες εἰμαστ', ἔλεγεας, καὶ κυδερνῆτες τῆς ζωῆς.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δὲν ξέρω ἀνίσως θὰ τὸ κατόρθωνα, μὰ θὰ προσπαθοῦσα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τὸ λέξ. Στὸν τόπο μας τόσο εὐκολα τὰ βρίσκουμε τὰ λόγια, καὶ τόσο δέξια τὰ πετάμε καὶ τόσο ὁμορφα τὰ μιλάμε, ποὺ δὲ ζητάμε ὕστερα τίποτ' ἄλλο. Μᾶς φτάνουν τὰ λόγια καὶ γιὰ ἔργα. Ὁ μεθησμένος μιλάει πάντα ζωηρὰ καὶ περίσσει· καὶ λέγοντας, πιστεύει καὶ πῶς ἐνεργεῖ. Ἐμεῖς οἱ δυὸ μπορεῖ νὰ μὴν ταιριάζουμε τόσο μὲ τοὺς μεθηστάδες· μὰ πάντα βλέπεις τῶχουμε μέσα στὸ αἷμα μας, κι ἀνασαίνουμε τὸν ἴδιον ἀέρα.

Πότισε τὸ δεντράκι καὶ φρόντισέ το, νάνθισσῃ καὶ νὰ καρπίσῃ· καὶ τὰ λιθάρια ποὺ τὰ σώριασε τάνάθεμα, σιάξε τα καὶ κάμε τα φράχτη ἐνὸς περιβολιοῦ! Δὲν τὸ στοχάζεσαι;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Σὰ διαδασμένους τὰ μιλάς· σὰ νὰ τὰ παίρνῃς ἀπὸ τὰ βιβλία τὰ λόγια σου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δὲν ξέρω ἀπὸ βιβλία· κι ἂν ἔτυχε καμιὰ φορὰ στὸ χέρι μου κανένα, δὲν τὸ κατάλαβα· καὶ γι αὐτὸ δὲ μ' ἄγγιξε τὴν ψυχή. Δὲν τὰ γράφουνε γιὰ μᾶς οἱ γραμμικτιμένοι.

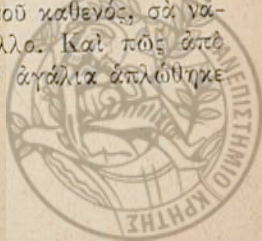
ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Νάβγαινε κι ἀπὸ τὰ λόγια σου κάποιο καίτι καλομαστορεμένο σὰν ἐκεῖνα ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴν τέχνη σου, γιὰ νὰ μὲ πάρῃ στὸ δρόμο του! Μὰ ἐσύ γιὰ μένα δὲν εἶσαι ὁ πρωτομάστορης· ὁ ἀδερφός μου εἶσαι. "Οἷα θέλω νὰ τὰκούσῃς ἀπὸ τὸ στόμα μου· δὲ σοῦ τὰ εἶπα ὅλα.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Πιστεύεις πὼς μένει τίποτε κρυφὸ ἐδῶ πέρα; Τοῦ καθενός μας ἡ ζωὴ σὰν τὴ φωνὴν εἶναι ποὺ μέσαθε κι ἀπὸ τὰ πιὸ βαθιὰ φαραγγία γυρίζει ἀντιλαλημένη διπλὰ καὶ τρίςδιπλὰ.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲ φροντίζω. Πάντα ἐγὼ θὰ ξέρω κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό μου ποὺ κανεῖς δὲν τὸ μυρίζεται γύρω μου. (Σωπαίνει γιὰ λίγο, κ' ὕστερα ξαναρχίζει μουσικώτερα.) — Εἶναι τώρα περσότερο ἀπὸ μῆνας. Μόλις παίρνει καὶ γλυκοχαράζει, σπίτι μου τὴν ἔχω. Ἔρχεται γοργή, καὶ γοργότερη πετάει, πρὶν καλοξημερώσῃ. Παρθένα στέκεται, παρθένα φεύγει.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ὁ κόσμος τότε μυρίστηκε τὸν ἔρωτά σας. Κι ἀνίσως δὲν τὸ ξέρῃ πὼς ἀνταμώνεστ' ἔτσι, θὰ τὸ φανταστῇ κι αὐτό, καὶ θὰ τὸ διαλαλήσῃ, σὰ νὰ τὸ ξέρῃ. Καὶ στὰ τυφλά, χτυπάει ὁ κόσμος στὸ σημάδι.

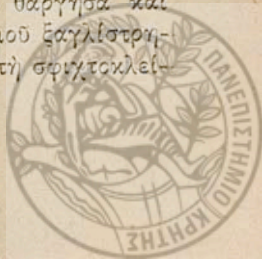
ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὁ κόσμος ὅμως δὲν τὸ ξέρει, δὲν μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ τὸ ξέρῃ τί λογῆς γλήγορη, καὶ τί λογῆς ἄγρια ποὺ εἶναι ἡ ἀγάπη μας. Δὲν τὸ ξέρει κανεῖς μὲ τί τρόπο πρῶτα πρῶτα κοιταχτήκαμε, καὶ μὲ τί τρόπο πρωτογγίξαμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, καὶ πὼς πρωτομιλήσαμε. Καὶ πὼς τὸν πατεραῶν μας τὸ αἷμα ἔβραζε μέσα στὴν καρδιά τοῦ καθενός, σὰ νὰ θελε νὰ χυθῇ καὶ νὰ τὸ ρουφήξῃ τὸ ἄλλο. Καὶ πὼς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐκείνον τὸν ἀμίλητο, ἀγάλια ἀγάλια ἀπλώθηκε

ήδονικό αποκάρωμα. Καί πῶς τὸ καταλάβαινα μέσα στὸν πόθο της τὸ πείσμα ποὺ γύρευε νὰ πατήσῃ ἀπάνου μου, καὶ πῶς δὲν τὴν ἔκρυβα τὴν ὀργή μου πρὸς αὐτή, μήτε τὴν καταφρόνια μου. Καί πῶς δὲν ἄργησεν ἡ ρηχοθάλασσα νὰ φουσκώσῃ μὲ τοῦ γαρμπῆ τὸ φύσημα, καὶ νὰ πνίξῃ καὶ τὴ στεριά, καὶ νὰ σκεπάσῃ κάθε πέραμα.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ (βλέποντας ἀπὸ τὸ παράθυρο). Νὰ ἡ ὥρα! κατὰ τὴ φωνή! ἤσυχα κι ἀνειδοποίητα ξαπλώνεται ἡ ρηχοθάλασσα. Σκέπασε τὴν ἀμμουδιά ἡ πλημμύρα· σιγογλιστράει λίγο ἀκόμα, καὶ θὰ φτάσῃ ὡς τὴν πόρτα τῆς παράγκας. Τὸ καράδι σου μεγαλόκορμο ξεχωρίζει, μοναχικὸ ἐκεῖ πέρα ἀραμένο· λὲς κ' εἶναι γλάροι ἐκεῖ κάτω κυματόχαροι τὰ σπιτάκια τῆς χώρας. Ὁ μπάρπα Σπύρος ἐτοιμάζεται νάνεβῃ γιὰ νάνάψῃ τὸ φανάρι. Νοτερὸ δειλινὸ καὶ σιγαλώτατο. Μπά! τ' εἶν' ἐκεῖ κάτω; Μιά φελούκα μᾶς ἔρχεται· ἀκόμα δὲν ξανοίγεται καλὰ καλὰ...

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Καὶ σήμερα μοῦ στάθηκε κάτι ἀλλοιώτικο· καὶ γι αὐτὸ εἶμαι πιὸ πολὺ συλλογισμένος. Δὲν τὴν περίμενα. Κ' ἔξαφνα ἦρθεν, ἀργὰ κοιμιάτι. Κ' εἶχε κάτι πιὸ γαληνὸ στὸ φέρεσίμὸ της, καὶ πιὸ ἀπόκοτο. Καὶ μοῦ τᾶπλωσε τὰ χέρια της καὶ τὰ στύλωσε ἀλυσίδα ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς πόρτας καὶ μοῦ τῶφραξε τὸ διάβα. Κ' ἔδειχν' ἓνα γέλοιο τὸ στόμα κ' ἓνα σугνέφιασμα τὸ μέτωπο. Κ' ὕστερα πήδησε πρὸς τὸ περιβολάκι μου, καὶ πήρε μιὰν ἀξίνα ποὺ τῆς ἔτυχε μπροστά, κι ἄρχισε νὰ σκάφτῃ, καὶ νὰ μοῦ τὰ ξεριζώνῃ ὅλα τὰ χαμόδεντρα καὶ τὰ μυριστικά ποὺ παρατημένα ἐκεῖ ψευτοζούσαν. Καὶ μοῦ εἶπε πῶς θὰ μοῦ φέρῃ αὐτὴ νὰ μοῦ φυτέψῃ δικὰ της λουλούδια, κι ἀκριβὰ φυτὰ παραγγελμένα ἐπίτηδες. Καὶ φάνταζε, ἀσπροφορεμένη, σὲ στοιχειό. Καὶ μοῦ μιλοῦσε γιὰ ὅλα σὰ νὰ χόρτασεν ἀπ' ὅλα, καὶ εἶταν ἀπὸ λόγια ἀχόρταστη. Καὶ ὅλη μου τὴν ὀρμὴ τὴ μάζωνα καὶ τὴν ἀναμετροῦσα, γιὰ νὰ χυθῶ καὶ νὰ τὴν ἀπολάψω μιὰ γιὰ πάντα μὲ τὰ ὅλα μου ὀλάνκερῃ καὶ ἡ νὰ τὴν καταφρονέσω ὕστερ' ἀλύπητος, ἡ νὰ πέσω μιὰ γιὰ πάντα σκλάβος της... Κ' ἔξαφνα «Παναγιά μου! θάργγησα καὶ χάθηκα!» πνιγμένα ἔκραξε κι ἀλαφιασμένη μοῦ ἐξαλλίστησεν ἐκεῖ ποὺ τέντωνα τὰ χέρια μου γιὰ νὰ τὴ σφιχτοκλεί-

σω, κι άφανίστηκε. Κ' ύστερα έφτασε και στα δικά μου ταυ-
τιά ό,τι θα πρωτόφτασε στα δικά της. "Ενας άχός απόξω
στη γειτονιά, θόρυβος γύρω στη βρύση, μιá βοή από τó μέ-
ρος του σπιτιού της, και μέσα στη βοή σά νά γοργοτινά-
ζονταν από στόματα τόνομά της... Κάτι ασυνήθιστο θά-
τρεξε... Μά καθώς είμouνα βιαστικώς νά σ' ανταμώσω για
τήν έτοιμασία του μεγάλου ταξιδιού...

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Πέτρο Φλώρη! (Σέρνει τόν Πέτρο Φλώρη πρós
τò παράθυρο.) Κοίταξε! ή φελούκα! Κάτι φέρνει! Ίσα δλότ-
σα έδω κατάμονη. Ποιός είν' εκείνος μέσα! "Ενα ναυτάκι.
Άγωνίζεται με τά δυò κουπιά. Σκυμμένος σά ριζοθεμέλιω-
τος. "Α! έξαφν' άνασηκώθηκε. Και νά! του τραδιέται τó
καπότο. Νά! νά! του ξεγλίστρησε και τó κασκέτο. Μαλλιá
γυναίκας του περιχυθήκανε. "Απίστευτο. "Ολόρθος τώρα. Μά
γυναίκας και κορμιστασιá και φόρεμα! Γυναίκα έδω μο-
νάχη της με μιá φελούκα τέτοιαν ώρα μέσ' στη θάλασσα!...

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Χριστέ! είν' εκείνη! Εκείνη! νά την δλόκληρη!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ποιά;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. "Η Τρισεύγενη!

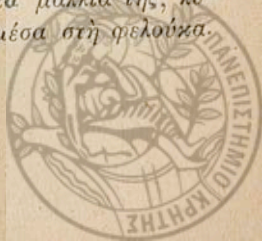
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. "Αραξε ή φελούκα τρέχω. (Φεύγει βιαστικά.)

"Ο Πέτρος Φλώρης, ταραγμένος περίσσια, ξαγναντεύει από
τò παράθυρο. Πάει πρós την πόρτα. Τά βήματά του φέρνει
έδω κ' εκεί, στενόχωρα. Κάτι θέλει νά πη, και πνίγεται μέσα
στο στόμα του ό ήχος προτιού φωνή νά γίνη. Ξανασιέκει στο
παράθυρο. Ακολουθάει με τó μάτι μιá σκηνή πού ξεδιπλώ-
νεται κάτω στάκρογάλι.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Έδω τραβάει! "Όλα του κορμιού της και τής
φρεσιás κυματίζουν άπάνω της κι άλαφροτρέμουν! (Ξανα-
καρφώνει τó μάτι πρós την πόρτα. Προσμένει σά μαρμαρω-
μένος.)

Η ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ προβάλλει. "Αταχτα κι άφρόνιστα ριχτό
σιην πλάτη τάντρίκιο ναντικό καπότο, πού φτάνει
ώς τά πόδια της. Κρατάει στο χέρι τó κασκέτο. Με
τάλλο χέρι άγωνίζεται νά σιάξη τά μαλλιá της, λυ-
μέν' από τόν άγώνα του κουπιού μέσα στη φελούκα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. "Ηρθα' δέ με πρόσμενες.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἡρθε; τί θέλεις; τί ἔπαθες;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Σωστό εἴτανε νὰ μὴν ἔρθω. Τώρα πάει πιά. Νὰ ξαναχυρίσω στή χώρα τέτοιαν ὥρα, καταμόναχην, μὲ μιὰ παλιόβαρκα! Κατασκοτώθηκα· δυὸ ὥρες κουπί. Μὲ παίρνανε γιὰ ναυτάκι. Κ' ἔστεκα ὅλο σκυψτὴ γιὰ νὰ κρύβουμαι. Διπλὸς κόπος. Ξεψυχῶ. (Κάθεται· σωπαίνει· σὲ λίγο ξαναρχι-
νᾶ.) Χαμένο τὸ παιγνίδι. Ξυπνήσανε στὸ σπíti σήμερα πρωτὶ δὲ μὲ βρίσκουν. Ἀστραψε στὸ νοῦ τοῦ πατέρα μου· τὰ κα-
τάλαβε. Τὸν ἔσφαξε μαχαίρι φοδερώτερο ἀπὸ καίνο ποῦ μιὰ
φορὰ μὲ φοδέρισε νὰ μὲ τρυπήσῃ...

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲ θέλω νὰ μοῦ μιλάς γιὰ τὸν πατέρα σου· μίλα
μου μονάχα γιὰ σένα...

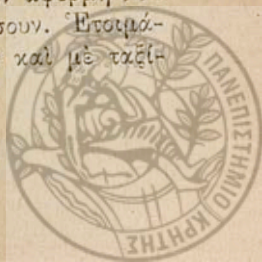
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐτρεξα γιὰ νὰ προφτάσω· γιὰ νὰ τοὺς ξεγελάσω.
Στὴ βρῦση μαζεμένη ἡ γειτονιά· κόσμος. Βάλθηκα νὰ τὸν
κολακέψω τὸν κόσμο, καὶ νὰ παίξω ἓνα παιγνίδι θέλησα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Καὶ τὰ παιγνίδια ξέρεις καὶ τὰ κολακέματα·
καὶ μοῦ τὰ λὲς ἔτσι ξάστερα!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ναί· ξέρω ἀπ' ὅλα· καὶ ξέρω πῶς πάντα μέσα μου
σαλεύουνε μιὰ φροντίδα γιὰ τὸν κόσμο, καὶ μιὰ καταφρό-
νεση τοῦ κόσμου. Δὲν τὸ ξέχασες τὸ σκολεῖδὸ ποῦ μαζί πη-
γαίναμε ἀγόρια καὶ κορίτσια. Ἀγόρια καὶ κορίτσια ἐμένα
μὲ ὀχτρεύονταν, γιατί ὅλα ξέσκεπα τοὺς τᾶρριχνα κατὰμου-
τρα, στοχασμοὺς καὶ πείσματα. Κρυφὴ δὲν εἶμουνα, κι ἀπὸ
ντροπὴ δὲ γνώριζα. Μόνο πῶς ὅταν παίζαμε τὴν τυφλομύγα,
καὶ σοῦ δένανε τὰ μάτια, καὶ στὰ τυφλά ἔφαχνες, καὶ σοῦ
γλιστρούσαν, καὶ γελοῦσανε μὲ σέ, αὐτὸ δὲ μπορούσα νὰ τὸ
ὑποφέρω, καὶ γινόμευνα προδότρα τότε καὶ ψεύτρα. Σὲ σί-
μωνα μὲ τρόπο καὶ κρυφὰ σοῦ ψιθύριζα ποιούς νὰ πιάσης καὶ
πῶς νὰ τοὺς πιάσης· κ' ἔβρισκα καιρὸ καὶ σοῦ τὸ ξέσφιγγα
τὸ μαντῆλι, γιὰ νὰ ἰδῇς λιγάκι, καὶ τοὺς ξεγελοῦσα τοὺς
ἄλλους, γιὰ νὰ μὴ νοιώσουν τίποτε, μὲ χίλια μύρια χάρδια
καὶ γλυκόλογα, ὅσο νὰ σοῦ πέσουνε στὰ δίχτυα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Καὶ πῶς τὸ ξαναθυμήθηκες τώρα;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Γιὰ νὰ ξαναθυμηθῇς κ' ἐσύ πῶς εἶμαι ἡ ἴδια πάντα·
ψεύτρα καὶ περιγελάστρα πάντα ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀφορμὴν...
Ἐτοιμοὶ νὰ μοῦ ριχτοῦν καὶ νὰ μὲ ταπεινώσουν. Ἐτοιμά-
στηκα κ' ἐγὼ νὰ τοὺς ξεφύγω μὲ πλανέματα καὶ μὲ τὰξί-

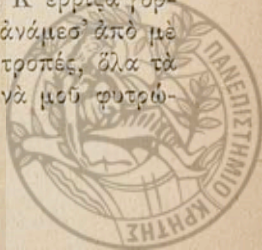
μπα. Ἀπὸ ποῦ ἐρχόμουνα τὸ γνωρίζαν ὅλοι. Νὰ τοὺς κρυφτῶ δὲ μπορούσα· μὰ μπορούσα νὰ τοὺς μετχειριστῶ σὰ σκλάβους.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Καὶ τάχα τί; τοὺς φοβήθηκες;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ὅχι· φοβήθηκα μήπως μὲ μαρτυρήσουνε στὸν πατέρα μου. Κ' ἤθελα νὰ τοὺς κάμω νὰ μὲ κρύψουν. Γιατὶ δὲν ἤθελα νὰ μάθῃ τίποτε ὁ πατέρας μου. Πλάσμα σὰν ἐμένα, δὲν ἔχει πιά τίποτε νὰ τρομάξῃ. Μὰ τὸν ἀγαπῶ τὸ γέρο τὸν πατέρα μου· τότε σπλαχνίζουμαι.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲν ἀξίζει μὴτ' ἐσὺ νὰ τότε σπλαχνίζεσαι.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐνα ψίχαλο τοῦ ρίχνω ἀπὸ τὸ τραπέζι σου, ξεφαντωτή, κι αὐτὸ σὲ πείραξε; Καὶ δὲν ἤθελα πιὸ πολὺ νὰ πονέσῃ· γιὰτ' εἶν' ὁ γέρος ὁ πατέρας μου· γιὰτ' εἶναι καὶ τῆς μάννας μου ὁ ἀντρας. Δὲν τὴ γνῶρισα, καὶ τὴ λάτρεψα· ὅλοι μοῦ λένε πῶς τῆς ταιριάζει τέτοια λατρεία. (Αὐγίζεται, καὶ συντριμμένη βυθίζει τὸ πρόσωπο στὰ χέρια τῆς· μὰ γλήγορα τὸ ὑψώνει τὸ κεφάλι, καὶ πετιέται δόλοθῃ, καὶ μιλάει μὲ μιὰν ἀτάραχη συγκίνηση, καθὼς τὸ συνηθίζει.) Κι ὁ κόσμος χαϊδεμένος καὶ κολακεμένος ἀπὸ μέ, ὦ τὸ παιδάκι τὸ εὐκολογύριστο! κοίταξε νὰ μὲ κρύψῃ. Τοῦ κάκου· ὅλα μαντεμένα ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Μπροστά μου ὁ φωτοσκίος σου, ἀχώριστος. Τῶνομά σου ξευγαρωμένο στὰ στόματὰ ὅλων μὲ τῶνομά μου. Τῆς ἀγάπης μας ὁ ἥλιος τοὺς τὰ ξάφνιζε σκληρὰ χτυπώντας τὰ νυστασμέν' ἄκόμα καὶ τάρρωστημένα μάτια. Εἶδα πῶς ἀνοίχτηκ' ἕνας λάκκος ἀνάμεσ' ἀπὸ μέ κι ἀπὸ τὸ σπίτι μου· ἐγὼ πιά εἴμουναι ἡ ξένῃ. Ἦρθεν ἡ ὥρα γιὰ νὰ φύγω στὴν πατρίδα μου. Καὶ πάλε τὸν πατέρα μου λυπήθηκα· καὶ βάλθηκα νὰ παῖξω τὴν ἀδιάφορῃ· νὰ γίνω τάχα ὡς καὶ ἀρνήτρα σου· γιὰ τὸν πολεμιστὴ καὶ τὸ ψέμα ὅπλο εἶναι, κι ἀπὸ τὰ γερότερα. Μὰ τότε κάποιον ἄκουσα ποῦ σ' ἐβριζε. Καὶ εἶταν ἐκεῖνος ποῦ ἔπιασε τὸν τόπο τῆς μητέρας μου στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου· τὸν τόπο ποῦ ἔπρεπε νὰ μένῃ πάντ' ἀδειανός. Καὶ τότε μέσα μου ἀναφεν ἀξήγητη μιὰ δύναμη, ποῦ δὲ βρίσκω λόγια νὰ τὴν πῶ. Κ' ἔρριξα γοργὰ γοργὰ μέσα στὸ λάκκο ποῦ ἀνοίχτηκεν ἀνάμεσ' ἀπὸ μέ κι ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἔγνοιες, χρέη, πόνους, ντροπές, ὅλα τὰ μισὰ καὶ τὰ στριμμένα. Κ' ἐννοίωσιν φτερὰ νὰ μοῦ φυτρώ-

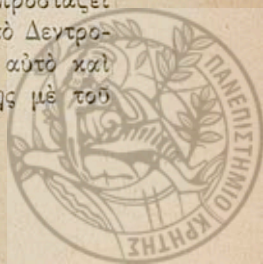
νουν και να μ' ἀνεδιάζουν. Κι ἀπὸ τὰ ὕψη μου τὸν κήρυξα τὸν ἔρωτά μου. Κ' ἔτσι πιά τίποτε δὲν ἔχω νὰ κρύψω κι ἀπὸ τίποτε δὲν ἔχω νὰ δεθῶ. Κ' ἔτσι ξαναγύρισα στὸν ἥλιο, κορμί πιά και ψυχή. Τὸ καινούργιο μου τὸ σπίτι εἶναι ἀπὸ ἀέρα. Καὶ εἶμαι ὅπως ζοῦσα πάντα, μὲ τὴ ζωή μου, ἀπὸ παιδάκι, τρισελεύτερα τώρα, ἔξω ἀπὸ τοὺς τοίχους και τοὺς φράχτες, στάκρογιαλία, στὰ ἐρημόνησα, στὴν ἀπλωσὰ τῶν κάμπων, και στὰ πλατώματα και στίς κορφές. Κ' ἦρθα γιὰ νὰ σ' ἀνταμιώσω μὲ τὰ θρεμμένα μου τὰ φτερά. Κ' ἔδω εἶναι τὸ τέλος μου. Δὲν ἔχω τίποτε μέσ' στὸ νού· μέσα στὴν καρδιά μου μόνον ἔχω ἐσένα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Μέσα μου κλειῶ κάτι πολὺ βαθὺ γιὰ νὰ τὸ φτάσω και νὰ τὸ φέρω ἴσα μὲ τὰ χεῖλι μου. Μιά λαχτάρα μ' ἀλυσοδένει, κ' ἓνας ἀγώνας μὲ ταραίζει. . .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κ' ὕστερα μὲ καταράστηκεν ὁ πατέρας μου, και μ' ἐδιώξε. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐγὼ τὸ κλώτσησα τὸ σπίτι μου. Θὰ μπορούσα, και ἴσα μὲ τὸ βράδυ, νὰ ξαναγυρίσω σπίτι μου· νὰ συρθῶ στὰ πόδια τοῦ πατέρα μου, νὰ τοῦ ζητήσω νὰ μὲ συμπαθήσῃ. Καὶ θὰ μὲ συμπαθοῦσεν ὁ πατέρας μου· γιατί εἶναι πιὸ μαλακὸς ἀπ' ὅ, τι δείχνει. Μὰ συμπάθειο γιὰ νὰ τοῦ ζητήσω, ἔπρεπεν ἄλλη μιὰ φορά νὰ τότε γελάσω τὸν πατέρα μου. Δὲ θὰ τοῦ ἔλεγα ψέματα; Δὲ θέλω κανενὸς τὸ συμπάθειο. Θάπαρνιόμουν ἐσένα; ψέματα· θάδειχνα πὼς ἀναγνώριζα κάποιαν ἁμαρτίαν μου; ψέματα. Δὲ μ' ἔμελε πὼς ταπεινὴ μπροστά του θὰ δειχνόμουν· μ' ἔμελε πὼς θὰ τότε γελοῦσα, ἐκείνον. Κ' ἔτσι πιὸ πολὺ σέβας τοῦ ἔδειξα πού ἦρθα ἔδω σ' ἐσένα, παρ' ὅσο θὰ τοῦ ἔδειχνα, στὸ σπίτι γυρίζοντας.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲν τ' ἀξίζει τοῦ πατέρα σου μήτε σέβας μήτε ἀγάπη. Καταφρόνηση τ' ἀξίζει και πόλεμος.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τὸ ξέρω τὸ σκουλήκι πού σὲ τρώει μέσα σου. Ἐνὰς πατέρας κ' ἐσένα σὲ παραστέκεται ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμο. Ἐγὼ, ἢ ἀλαφρόμυαλη, τὸν ἀρνήθηκα τὸ ζωντανό· ἐσὺ δὲν τὸν ἀρνήθηκες τὸν πεθαμμένο. Κι ὁ πεθαμμένος σὲ προστάζει, και δὲν ἔχει ἔδω παρακοή, κι ὁ πεθαμμένος σὲ προστάζει νὰ τὸν ὀχτρεύεσαι και νὰ τὸν πολεμᾷς ἐκείνον, τὸ Δευτρογαλή, και κάθε τι πού ἔχει ἀπὸ τὸ αἷμα του. Γι' αὐτὸ και πρὸς ἐμένα ἢ ἀγάπη σου, ὅσο κι ἂν τὴ σκεπάζῃς μὲ τοῦ

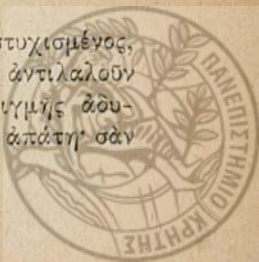
Ἀπρίλη τὰ τριαντάφυλα, εἶναι σὰ μιὰ κάννα τουφεκιοῦ, γυρισμένη ἀπάνου μου. Σὰν τὸ πουλὶ σοῦ εἶμαι, κυνηγάρη. Χαρὰ δὲν καρτερῶ ἀπὸ σένα· καὶ τὸ παινεύουμαι· ἴσα τραβῶ πρὸς τὴ θυσία· μάθε . . .

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲν εἶσαι ἡ θυγατέρα τοῦ Δεντρογαλῆ; εἶσαι ἡ Τρισεύγενη μόνάχα· τίποτε ἄλλο· καθὼς μητέρα δὲν ἔχεις, μήτε πατέρα πιά γνωρίζεις. Ἐγὼ σοῦ τότε σκότωσα· κι ἂν ἔμεινεν ἄργὸ τὸ χέρι μου, ὁ λογισμὸς μου τὸν ἔκαμεν αὐτὸν τὸ σκοτωμό. Κι αὐτὸς εἶταν ὡς τώρα ὁ πόλεμος ποῦ μ' ἔτρωγεν· ὄχι σκουλήκι· φωτιά. Γώρα πιά, τελειωμένα. Εἴσουν διπλή. Τῆς γέννας τοῦ Δεντρογαλῆ νὰ γίνω δρέγο-
μουν ἀφανιστής. Καὶ σὰ νὰ τὸ κατόρθωσα· μήτε πατέρας, μήτε θυγατέρα. Καὶ μοῦ ἀπομένεις ἡ μία, ἡ πεντάρφανη, καὶ ἡ Τρισεύγενη. Ὅλα μοῦ τὰ λέει τὸνομά σου. Τὸ με-
λετῶ, καὶ μοῦ μοσχοβολᾶνε ὅλα τὰ σπάρτα τῶν κάμπω-
μας, καὶ τῶν περιβολιῶνε μας τὰ κρίνα. Καὶ πέρα ὡς πέρα τάκρογιαλῖα μας τὸ γλυκομουρμουρίζουν τὸνομά σου. Ὡ
ἀγάπη μου καὶ παντοχὴ μου, ἀστέρι μου ἐσὺ καὶ φέγγος μου, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω τὸ φιλὶ τὸ ἀπέραντο. Τρισεύγενη, γυ-
ναῖκα, καὶ ὁδηγήτρα μου! (Χύνεται γιὰ νὰ τὴν ἀγκυλιάσῃ.
Ἡ Τρισεύγενη ἀλύγιστη τοῦ σταματάει τὴν ὁρμή. Τὰ χέ-
ρια της προβάλλει ἐμπρός, πρὸς τὰ πίσω λίγα βήματα τρα-
βάει.)

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐγὼ εἶμαι ἡ θυγατέρα τοῦ Δεντρογαλῆ. Ἀρνήθηκα τὸ σπῖτι τοῦ πατέρα μου, τὴν κατάρτα του φορτώθηκα· μὰ νάρνηθῶ καὶ τοῦ πατέρα μου τὸν πόνο, μὰ νὰ πετάξω ἔτσι τὸνομα τοῦ πατέρα μου, ποτέ. Δὲ μὲ ντροπιάζει τὸνομα τοῦ πατέρα μου· καὶ σ' τὸ λέω τὴν ὥρ' αὐτή, τὴ μία, ποῦ ποτὲ δὲ θά ξανάρθῃ πιά· τὴν ὥρ' αὐτὴ ποῦ μοῦ χαρίζεις τὸ δικό σου τὸνομα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ (σὰ νὰ μιλῇ μὲ τὸν ἑαυτό του). Ἀκόμα μοῦ φωνάζει ὁ πατέρας μου, στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο μου: Ὁ Δεντρογαλῆς μ' ἀφάνισε!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ὁ Δεντρογαλῆς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος δυστυχισμένος, ὅπως εἶταν ὁ πατέρας σου. Ἀπὸ τὰ μικρά μου ἀντιλαλοῦν τὰ λόγια τοῦ πατέρα μου σταυτιά μου· μιᾶς στιγμῆς ἀδυναμία τὸν ἔφερε νὰδικοκριματίσῃ· δὲ μελέτησεν ἀπάτῃ· σὰν

ἦρθε ἡ ὥρα νὰ τοῦ ξεπληρώσῃ τὴ χάρη, κάποιο χέρι τὸν κράτησε. Δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὸ σπρώξῃ τὸ χέρι, καὶ μπροστὰ νὰ τραθήξῃ πρὸς τὸν ἴσιο δρόμο. Ὅταν τὸν πῆρε πίσω τὸ λόγο του, μὴν ξεχνᾷς πῶς δὲν εἶχε πιά τὴ γυναίκα του τὴν πρώτη· εἶχε τὴν ἄλλη. Ἡ πρώτη — ἐγὼ σ' τὸ λέω — τοῦ φωτίζε τὸ νοῦ, καθὼς τοῦ δέν' ἡ δευτέρα τὴ γνώμη. Μιὰ φορά, μιὰ φορά μονάχη, σὲ ξέπασμ' ἀναπάντεχο θυμοῦ, τὸν ἀκουσα νὰ ψιθυρίζῃ: «Μιὰ γυναίκα φτάνει γιὰ νὰ μᾶς γλυτώσῃ, μιὰ γυναίκα νὰ μᾶς ἀφανίσῃ». Ἄλλοτε ποτὲ δὲν τὸν εἶδα θυμωμένο μὲ τὴ μητροιά μου· ὦλο καὶ Σοὶ Κύριε! Καθὼς λυπᾶσαι τὸν γέροντα τὸ Φλώρη ποῦ πέθανε, κι ὅμως μέσα σου πάντα ζῇ, νὰ σπλαχνιστῇς τὸ γέρο τὸ Δεντρογαλή, ποῦ κι ἂν ἀκόμα ζῇ, σὰν πεθαμμένος εἶναι . . .

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τί ἐγένεν ὁ Πάνος Τράτας; (Ἀπὸ τὸ παράθυρο φωνάζει.) Πάνο Τράτα, ποῦ εἶσαι; ποῦ μᾶς κρύφτηκες; Ἐλ' ἀπάνου, ἀδερφέ!

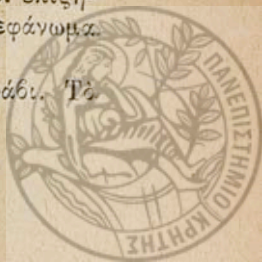
Ἔρχεται ὁ ΠΑΝΟΣ ὁ ΤΡΑΤΑΣ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Εἴμ' ἐδῶ στοὺς ὀριζμούς σας. Τὴν κοπέλλα ἐγὼ τὴν πρωτοδέχτηκα· μὰ ποῦ νὰ μὲ προσέξῃ! Ἄν εἰς' ἐδῶ μὲ ρώτησῃ καὶ μόλις τῆς ἔδειξα ποῦ εἶσαι, τὴν ἔχασ' ἀπὸ τὰ μάτια μου. Ἀλήθεια;

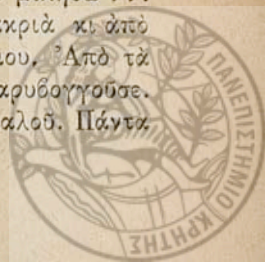
ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἀλήθεια. Ἦρθε στὸν ἀρραβωνιαστικό της. Σὲ σένα πρῶτα τὸ ξεμυστηρεύουμι τὸ μεγάλο μυστικό· γιατί καὶ μόνος ἐσύ, καθὼς ποῦ πρέπει, τὸ κατάλαβες καὶ τὸ φρόντισες. Στεφανώνουμι τὴν Τρισεύγενη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἡ χαρὰ σου εἶναι χαρὰ μου· τώρα, μάλιστα! Ποτὲ δὲ σμίξανε σὲ ταίριασμα πιδ' ἄξιον ἄντρας καὶ γυναίκα. Μὰ ἐγὼ δὲν εἰμαι ὁ λαλητής σου· εἰμαι ὁ φροντιστής σου· κι ὁ ἴδιος μοῦ τῶπες. Νὰ στεφανωθῇτε. Μὰ πρέπει νὰ τὸ συμβιδάσῃς τὸ μεγάλο σου τὸ μυστικό μὲ τὴ μεγάλη σου φροντίδα. Δὲν μπορεῖς νὰ σταματήσῃς τὸ ταξίδι σου, μήτε γιὰ τὰ στέφανα· ἐξὸν ἂν θέλῃς νὰ μένῃς πίσω σὲ ὅλες σου τίς δουλειές. Καὶ μιᾶς στιγμῆς ἄργητα σοῦ τὰ δένει ἐπιζήμια τὰ χέρια. Μπορεῖς μαζὶ νὰ τὰ ταιριάξῃς τὸ στεφάνωμα μὲ τὸ ξεκίνημα;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ. Ἐσχάσε τὸ καράδι. Τὸ στεφάνι, καὶ τὸ γληγορότερο· κ' ὕστερα τὸ ταξίδι.

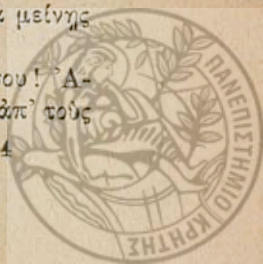
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Να τρέξω θέλω στο πλευρό σου, μακριά κι από
κάθε κόσμο, πρὸς ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ
μικρά μου χρόνια κάτι ἀξήγητο μέσα μου βαρυβογγούσε.
Γυναίκα τοῦ Πέτρου Φλώρη καὶ νεράιδα τοῦ γιαιοῦ. Πάντα

οί τοίχοι δὲ μὲ στενοχωρούσανε; Δὲ μ' ἔπνιγε τὸ σπίτι; Δὲ μὲ μάραине ἡ γειτονιά; Δὲν εὑρίσκα πάντ' ἀφορμὴ νὰ σκαρφαλώνω στὸ παράθυρο, νὰ βρίσκουμαι στὸ δρόμο, νὰ παίζω στὰ κρογιαλὶ, γύρους νὰ φέρνω μὲ τίς βάρκες, νὰ λευκαίνω στὸ ποτάμι, νὰ θερίζω στὸν κάμπο, νὰ πλώνω στάλῳνι, νὰ φυτεύω στὸ περιδῶλι, νὰ ξενοχτάω κάτου ἀπὸ τᾶστρα, νὰ πλάθω πανηγύρια, χοροὺς νὰ πλέκω, νὰ χαίρουμαι τίς χαρὲς τοῦ ἡλίου, νὰ γιορτάζω τοῦ ἀέρα τίς γιορτές; Κι ὅλη τούτη τὴ ζωὴ δὲν τὴ ζοῦσα μὲ τὴ λαχτάρα μέσα μου καὶ μὲ τὸ καρτέρεμα, ἀκοίμητα, μιᾶς ζωῆς πιὸ βαθειᾶς καὶ πιὸ σωστής, πιὸ ἐλεύτερης καὶ πιὸ ἁξίας; Ζωῆς ποὺ ὀνειρευόμουνθα θαμπὰ καὶ ποὺ καλὰ καλὰ τί εἶναι δὲν τὴν ἔννοιωθα. Καὶ μοῦ τὴν ξανοίγεις τώρα ἐστὶ τὴ ζωὴ ποὺ καρτεροῦσα, ἀγνάντια μου, ἀκόμα μακριά, μὰ καθαρά. Ζωὴ ἀπὸ κίνησιν ὅλο, κι ἀπὸ τρομάρα κι ἀπὸ ἔρωτα. Ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀλλάζουν καὶ ξανὰ καινούρια γίνονται, καὶ πεθαίνουν, γιὰ νὰ ξαναγεννηθοῦν. Τὰ δλέπεις τώρα ἐδῶ, καθὼς ἐγὼ τὰ βλέπω, ὅλα, τὰ πέλαγα, μὲ τίς φουρτοῦνες καὶ μὲ τίς γαληνιές, περιγιάλια κι ἀκροτόπια, καὶ λιμάνια καὶ πολιτεῖες, καὶ ξεκινήματα κι ἀραξοδόλια; Θαλασσινὴ θέλω νὰ εἶμαι καὶ ταξιδεύτρα. Κι ὅλα τούτα δὲ θὰ εἶμαι στὸ πλευρό σου, Πέτρο Φλώρη;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Εἶσαι ἡ ἀγάπη μου κ' ἡ γυναίκα μου καὶ ἡ ζωὴ μου ἡ ριζοθεμέλιωτη· πῶς θέλεις νὰ σ' ἐμπιστευτῶ στὰ κύματα; Μαζί μου δὲ θάρθῃς· ὄχι. Θὰ μείνης αὐτοῦ, στὸ σπίτι μου, νοικοκυρὰ καὶ δέσποινα. Καὶ θὰ προσμένῃς νὰ γυρίσω. Δὲν εἶναι κανεὶς εὐτυχισμένος γιὰ τὴ ταξιδεύει· ἡ εὐτυχία εἶναι στὸ γυρισμό. Θέλω τῆς μεγάλης θάλασσας τὸ πιὸ μεγάλο ἀντισήκωμα· κι ἂς εἴν' αὐτὸ συμμαζεμένο, ὅσο εἴν' ἐκεῖνη τετράπλητη. Καὶ μ' ὅλες τίς λαχτάρεις τίς ἀνιστόριστες, καὶ τί θ' ἀξίς· ἡ ζωὴ τοῦ ναυτικοῦ, χωρὶς νὰ καρτερᾷς πῶς θὰ γυρίσῃς μιὰ φορὰ σὲ μιὰ γωνίτσα, ποὺ σὲ περιμέν' ἡ καλὴ σου, τόσο πιστὴ καὶ ἀπλὴ κι ἀληθινὴ ὅσο εἴν' ἡ θάλασσα δολερὴ καὶ δίγνωμη; Στὸ σπίτι μου θὰ μείνης ποὺ θὰ νᾶναι πιά τὸ σπίτι σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Στὸ σπίτι σου, Πέτρο Φλώρη; Στὸ σπίτι σου! Ἀγνάντια τοῦ πατέρα μου τὸ σπίτι, ποὺ θὰ χύνετ' ἀπ' τοῦς

τοιχους του και θα βουίξω μέσ' σταυτιά μου, κάθε ώρα και στιγμή, ή κατάρρα του. Και με τόν κόσμο γύρω μου, τὸ χαροκόπο κόσμο και τὸν καταλαλητή! Στὸ μεθησμένο κόσμο πού, κατὰ τὰ κέφια του, πότε θα με λιθανίξω και πότε θα με πετροβολᾷ. Και νὰ σ' τὸ πῶ; Ὁ μεθησμένος αὐτὸς κόσμος, ὅσο κι ἂν τὸν καταφρονέσης, στὸ τέλος θα σοῦ κολλήσῃ τὸ μεθήσι του, και θα σὲ σύρῃ πίσω του. Κρίμα στὰ φτερά πού ὄνειρεύτηκα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Θα σοῦ τὰ βοηθήσω ἐγὼ τὰ φτερά σου. Ἴσα με τώρα μέσα στὴν ἀγάπη μου δὲν ξεχώριζα καμιὰν εἰκόνα πού καθαρὰ νὰ φωτίζεται. Δὲν ἤξερα κι ἂν εἶναι ὁ καημός μας λυτρωμός ἢ ὀλεθρος. Τάφταιγεν ἕνας πεθαμμένος, κ' ἕνας ζωντανός· τὰ σπλάχνα μας. Μὰ ἡ βουλή μου ἦρθε και ἡ ἀπόφαση. Και εἶδα καθαρὰ. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα πού μου εἰσαι γυναίκα μου, αἰστάνουμαι πὼς χρέος ἔχω με μιὰ γλώσσα καθαρὴ νὰ σοῦ μιλήσω. Και τὴν ἀλαφρώνω τὴν ἀγάπη μου ἀπὸ κάθε πιστὸ πού τὴν ἔκανε νὰ τρικλίσω και τὴν παραστράτιζε, ὅσο κι ἂν εἶναι παθητικὰ τὰ τραγούδια τοῦ πιωμένου. Χρέος ἔχω νὰ ξεσκεπάσω πρὸς ἐσὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μου, ἀντρίκιαν, ἀμέθηστη, νὰ σοῦ τὴν ἀπλώσω, νὰ σὲ στηρίξω μ' ἐκείνη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τώρα τὴν καταλαβαίνω και τὴν προσκυνῶ τὴν ἀγάπη σου. Ὅπως ἀξίξ' ἡ ἀγάπη, μπράβο, ἀδερφέ. Παιδί μου Τρισεύγενη, πάρε σὰ μετάδοση τὰ λόγια του.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἡ νεράιδα τοῦ γιαιλοῦ' τὸ εἶδωλο τοῦ κόσμου. μήτε τοῦτο μήτ' ἐκεῖνο. Ἀπὸ τώρα και στὸ ἐξῆς τοῦ σπιτιοῦ τὴ ρήγισσα ὀνειρεύουμαι. Καλὰ καλὰ, συχαίνουμαι τοῦ τόπου μας τὰ συνήθια. Καλὰ καλὰ, τρομάζω και τὴ ζωὴ πού ὡς τώρα νὰ τὴ ζῆς συνήθισες. Τοῦ Δεντρογαλῆ ἡ Τρισεύγενη ἔζησε. Καλὴ ψυχὴ! Νὰ ζήσῃ τώρα και ἡ Τρισεύγενη τοῦ Φλώρη. Ἄφησε τοῦ κόσμου γύρω σου τὴν ἔγνοιαν· μὰ και τὸν κόσμο, ἐκείθε πέρα ἀπὸ τὸν τόπο σου, μὴν τὸν ὀνειρεύεσαι. Μήτε τὴν ἀνάγκη τους, μήτε τὴν ἀγάπη τους. Σὰ θα γυρίσω ἀπὸ τὸ μεγάλο τὸ ταξίδι μου, και κάθε φορὰ πού γυρίξω, νὰ σὲ βρίσκω ξεχασμένη ἀπὸ τὸν κόσμο, λατρεμένη ἀπὸ τὸ σπίτι σου. Μαζί μου τί θα γινόσουν; Ὅχι· δὲν εἶσαι γιὰ τὴ θάλασσα· στὸ σπίτι μου θέλω νὰ βρίσκω τὸν ἀσάλευτο οὐρανό.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (ἀφοῦ στοχάστηκε λιγάκι, σιωπηλή). "Ὅπως θέλεις, Ὁ λόγος σου προσταγή.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Κι ἀδερφός μας κι ὁδηγητὴς μὴ λησμονᾶς πῶς πάντα θὰ παραστέκη ὁ Πάνος ὁ Τράτας. Καὶ στὰ καράδια μάστορας καὶ στὴ ζωή.

(Ἀκούγονται ἀπόξω φωνὲς ἀνθρώπων ποὺ σιμώνουν. Τρέχει ὁ Πάνος Τράτας, καὶ βλέπει ἀπὸ τὸ παράθυρο.)

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δυὸ βάρκες ἀράξανε στὴ σκάλα. Ἄντρες καὶ γυναῖκες ἔρχονται κατὰ δῶ. Νά την, ἡ κυρ' Ἀλιάννα τοῦ Δημουλά μέσα στὴ συντροφιά. Μπρὲ μπρέ! ἡ γειτονιά, ἡ γειτονιά! Ὡς καὶ ὁ ντραγάτης τοῦ Μισόκαμπου ποὺ κρατιέται ἀπὸ τὸ Σούλι. Πῶς τότε λένε;

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κώστα Μπουρνόθα.

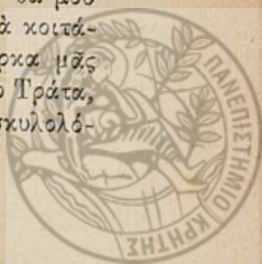
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μὰ κι ὁ Κάραλης τί θέλει;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὁ Κάραλης; Ἄ! καλὰ δὲν κάνει νὰ μοῦ φυτρώνη στὸ δρόμο μου, γιατί . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἦσυχα, Πέτρο Φλώρη· δὲν εἶναι ὥρα μῆτε τόπος γιὰ νὰ γυρέψης πληρωμὴ λογαριασμοῦ. Ἄφησε νὰ τοὺς δεχτῶ ἐγώ. Καλὴτερα νὰ μὴ σᾶς πάρουνε μυρουδιὰ ἐδῶ μέσα. Κατεβατε ἀπὸ τὸν καταρράχτη, θὰ βγῆτε ἀπὸ τὴν πίσω πορτούλα, καὶ ἴσα στὸ καράβι,—ἐκεῖ ποὺ θὰ φάχνουνε γιὰ νὰ σᾶς βροῦν ἐδῶ μέσα . . . (Ἀφοῦ κομμάτι συλλογίστηκε.) Μπᾶ! ἔπρεπε νὰ τὸ στοχαστοῦμε ἀπὸ πρωτύτερα. Ἡ Τρισεύγενη ἄφαντη· θὰ βουίξ' ἡ χώρα· κλεμμένη, θὰ λένε. Ἐέρουνε πῶς εἶναι στὸ καραβοστάσι ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης. Τί θὰ χάσουν! Ἐτρεῖξαν ἐδῶ νὰ τὴ γυρέψουν, νὰ τὴν κολακέψουν, νὰ τὴν πομπέψουν, ξέρω κ' ἐγώ; Νὰ διασκεδάσουν τέλος πάντω μὲ τὰ συνήθιστα. Κ' ἔπειτα τέτοια βραδιά μὲ τέτοιο φεγγάρι! πῶς νὰ τὸ χάσουν! Ἐρχονται.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τί! θὰ τοὺς φοβηθοῦμε τώρα; Τοὺς φοβᾶσαι κ' ἐσύ, Πέτρο Φλώρη;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ὅχι· τοὺς σιχαίνουμαι. Δὲν τοὺς θέλω· θὰ μοῦ σκοτώσουν τὴν ὥρα· θὰ μοῦ νοθέψουν τὴ χαρὰ μὲ τὰ κοιτάματα καὶ τὰ ψαξίματά τους, μὲ τὸ κάθε τι. Ἡ βάρκα μᾶς προσμένει. Ἐλα, Τρισεύγενη· ἴσα στὴ γολέττα. Πάνο Τράτα, θὰ μᾶς ἀνταμώσης σὲ λιγάκι. Τώρα νὰ δεχτῆς τὸ σκυλό-

γι, καὶ νὰ τοῦ βουλλώσῃς τὸ στόμα. Κι ἂν εἶν' ἀνάγκη, μὴν τοῦ κρύψῃς τὴ χαρὰ μας. Διαλάλησέ τῇ τὴν ἀπόφασιν.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἐννοια σου.

Φεύγουν ἀπὸ τὸν καταρράχτη ὁ Πέτρος Φλώρης καὶ ἡ Τρισεύγενη. Οἱ φωνὲς ἀπόξω μεγαλώνουν. Βιαστικά μπαίνουν ὁ ΚΩΣΤΑΣ ὁ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ, ὁ ΚΑΡΑΛΗΣ, ἡ ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ, ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ, ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ, καὶ ἄλλοι μαζί τους, ΑΝΤΡΕΣ καὶ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ὡς καὶ παιδιὰ.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ποῦ εἶναι τὴν;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Μόνη τῆς ἔκαμε φτερὰ μὲ τὴ φελούκα' ἡ σκύλλα! ΚΑΡΑΛΗΣ. Ἐγὼ τὸ παίρνω ἀπάνου μου. Θὰ τὴ γυρίσω στὸν πατέρα τῆς, καὶ θὰ τὸν καταφέρω νὰ τὴ συμπαθήσῃ.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Κ' ἐμεῖς ποῦ περιμέναμε τὸ γλέντι στὴν Παναγιὰ τοῦ Γερανοῦ! Ἐπρεπε νὰ μᾶς τὸ μνηγήσῃ. Θὰ πᾶμε ἢ δὲ θὰ πᾶμε;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Στὴν Παναγιὰ τοῦ Γερανοῦ; τώρα πιά; Καημένη Πραξιθούλα! Στὴν Παναγιὰ τοῦ Γερανοῦ πιά δὲ χορεοῦν τᾶστρα τοῦρανοῦ. Τᾶστρα εἶν' ἄλλου...

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Μᾶς εἶπανε πὼς τὴν εἶδαν κ' ἔμπαινε ἐδῶ... ποῦ θὰ τὴν πρόσμενε ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης.

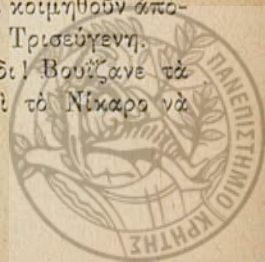
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Καὶ τί σὰς χρωστοῦσα, ζουρλοθήλυκα, νὰ μὲ κουβαλήσῃς ἄρον ἄρον; Ἐχω ἀπὸ τὴν αὐγὴ ποῦ χασομερῶ μὲ τίς προκοπές σας!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Δὲν μπορούσαμ' ἔτσι νὰ ξεκινήσουμε, γυναῖκες, δυὸ ὄρες θάλασσα, ἀσυντρόφιαστες. Δὲν εἴμασ' ὅλες Τρισεύγενες...

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Νᾶβλεπα κἂν αὐτὸ τὸν καπετάνιο τὸν ξεμυαλισμένο καὶ τὸν ξεμυαλιστή, τὸν Πέτρο Φλώρη σας· γιὰ νὰ κοιτάξω νὰ τ'ἄνοιγα τὰ μάτια. Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίχ' το στὸ γιालό.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ὅλος ὁ κόσμος ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸνομά τῆς. Στὸ μῶλο κόσμος μαζώχτηκε καὶ καρτερεῖ. Δὲ θὰ κοιμηθοῦν ἀπόψε στὴ χώρα προτοῦ μάθουν τί νὰ πόνει ἡ Τρισεύγενη.

ΚΑΡΑΛΗΣ. Ἀφῆσε ποῦ τῆς βγάλανε καὶ τραγοῦδι! Βούζανε τὰ σοκάκια καὶ τὰ καπηλειὰ. Φορτώθηκαν καὶ τὸ Νίκαρο νὰ τὸ παίξῃ στὸ βιολί του.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Τί τὰ πάτε καὶ τὰ γυρεύετε; Τὴν ἔκλεψεν ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης. Αὐτοῦ θὰ καταντούσαν.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Προκοπές!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Δηλαδή τὸν ἔκλεψεν ἐκεῖνη τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη! Πάει καὶ τὸ πανηγύρι μας.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Πάει λὲς κι ὁ χαριστής; Λόγια τοῦ ἀέρα μᾶς μιλοῦσε; Ξέρ' ἡ πονηρὴ τὴν τέχνη της.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Βρύση ποὺ στάζει ζάχαρη, συμπαθισμένη, ὅ,τι κι ἂν εἶναι . . .

ΚΑΡΑΛΗΣ. Μίλ', ἀδερφε Πάνο Τράτα! Θὲς νὰ μᾶς κρύψῃς τὴ ντροπή της; Ὁ κόσμος τὸχει τούμπανο κ' ἐσύ . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δὲν ἔχω, μήτε θέλω τίποτε νὰ σᾶς κρύψω. Μόνο ποὺ δὲν ὀρέγουμαι νὰ σᾶς ἀποκριθῶ. Λόγια χαμένα. Τὸ θέλετε, καλὰ καὶ σώνει; Δὲν εἶναι δικὸς σας λογαριασμός.

ΚΑΡΑΛΗΣ. Δὲν εἶναι δικὸς μας, εἶπες; Ὁλόκληρη χώρα ξενοχτάει καὶ περιμένει νὰ μάθῃ . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Λοιπὸν ἂς μάθῃ πὼς ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης καὶ ἡ Τρισεύγενη τοῦ Δεντρογαλῆ ἀρραβωνιάστηκαν καὶ χωρὶς νὰ σᾶς ζητήσουν τὴν ἄδεια, οἱ ξαδιάντροποι! Αὐριο παντρεύονται στὸ Μοναστήρι· ἐγὼ θὰ τοὺς στεφανώσω.

Οἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ὅλες μαζί). Ἄν εἶν' ἔτσι, ἀλλάζει τὸ πρᾶμα. Καλορρίζικα!

ΚΑΡΑΛΗΣ. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἴσα μ' αὐριο . . . ἡ νύχτα βγάζει ἐπίσκοπο κ' ἡ αὐγὴ μητροπολίτη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ταιριασμένο τάντρόγυνο, αἱ; Νιάτα προκοπή, ἀγάπη, βιός. Δὲ θὰ τοὺς λείπῃ τίποτε ἀπὸ τὸ γάμο τους ποὺ αὐριο θὰ γίνῃ στὸ Μοναστήρι.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Μάστορα, λάθος ἔχεις. Κάτι θὰ τοὺς λείπῃ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τίποτε; λὲς γιὰ τὸ Νίκαρο μὲ τὸ βιολί του; Δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ ξεφαντώματα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Δὲ λέω γι' αὐτό, μάστορα! θὰ τοὺς λείπῃ ἓνας πατέρας μὲ τὴν εὐχή του.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

“Υστερ’ ἀπὸ τέσσερους μῆνες. Ἰδια ἡ σκηνὴ τοῦ πρώτου μέ-
ρους.

*Πρωτ. Στὴ βρύση ἡ ΚΥΡ’ ΑΛΤΑΝΑ, ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ, ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ.
Κάπου κάπου μακριάθε ἀκούγονται τραγούδια.*

ΚΥΡ’ ΑΛΤΑΝΑ. Μάννα μου, βουΐζει ἀκόμα τὸ κεφάλι μου. Ποτὲ νὰ
μὴν περνοῦσεν ἡ μέρα ἡ χτεσινή. Ὅρεξῃ δὲν ἔχω νὰ κα-
θήσω στὸ σπίτι μου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ἄμ’ ἐγὼ, Ἀλτάνα μου; Δὲν ξέρω ποῦ βρίσκονται
τὰ παιδιὰ μου. Τὸν ἄντρα μου ἔχω δυὸ μέρες νὰ τὸν ἰδῶ.
Μόνο τὸν ἤχο τῆς φωνῆς του ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μοῦ φέρ-
νουν τὰ τραγούδια ἀπὸ τῇ γειτονιά. Τώρα συμμαζεύτηκα
κ’ ἐγὼ.

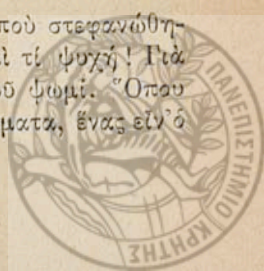
ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Δὲ θυμᾶμαι ἄλλη χρονιά πανηγύρι νὰ γιορτάστηκεν
ἔτσι ζωηρά. Τὸ Μοναστήρι ἄστραψε καὶ βρόντησεν ἀπὸ τοὺς
πανηγυριῶτες. Τὰ παληκάρια μὲ τάρματα, ἕνας κ’ ἕνας, πῶς
τᾶδειαζαν τὰ τρομπόνια καὶ τὰ καριοφίλια τους! Τὸ ἐκκλη-
σάκι χαλοῦσε κόσμος μέσα. Καὶ εἶταν ὅλες οἱ νιόπαντρες
βλέπεις τὸχουν τάμα τὸ προσκύνημα· γιὰ τὴν καλὴ τὴ λευ-
τεριά . . .

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Εἶταν ἡ Ρηγούλα τῆς Σταυράκαινας, ἡ Ἀφροδίτη ἡ
ξαδέρφη μου, ἡ Μαριγῶ τοῦ Κιδωτοῦ. Ἀφίνω τὰ κορίτσια
μας.

ΚΥΡ’ ΑΛΤΑΝΑ. Ποῦ νὰ βροῦνε πέραση μπροστὰ στὴν Τρισεύγενη!

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ ψεγάδια κι ἂν ἔχῃ στὸ φέρσιμο, καὶ φρονιμάδα
κι ἂν τῆς λείπῃ, χαλάλι τῆς, μωρὲ μάτια μου! Δὲν εἶταν
ἐκείνη πανηγυριώτισσα, δὲν εἶτανε γυναίκα· εἶτανε, ἡ χα-
μένη, χαρὰ Θεοῦ. Ἀλλῇ μιὰ φορὰ ἄς τὴν ἔδλεπα, κι ἄς πέ-
θαινα!

ΚΥΡ’ ΑΛΤΑΝΑ. Τὴν ἀλήθεια νὰ λέμε. Ἀπὸ τότε ποῦ στεφανώθη-
κεν, ἔλαμψε τὸ σπίτι ἀπὸ τὴ χάρη τῆς. Καὶ τί ψυχὴ! Γιὰ
τις φιλενάδες τῆς, θυσία. Δίνει τοῦ φτωχοῦ φόρι. Ὅπου
μοιράζοντ’ ἐλεημοσύνες, ὅπου δίνονται χαρίσματα, ἕνας εἶν’ ὁ

χαριστής, ένας κι ὁ ἐλεητής· ἡ Τρισεύγενη. Σφράγισε τὰ στόματα καὶ τῶν ὀχτρῶν της.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Κι ἀκόμα νὰ τὴ συμπαθήσῃ ὁ πατέρας της. Ἡ κίτρινη, ἡ φαρμακομύτα ἡ μητριὰ της δὲν ἀφήνει. Κάθε φορὰ ποὺ τῆς μελετᾷς τόνομα τῆς προγονῆς της, σταυροκοπιέται κι ἀποκρίνεται: «Ὁ Θεὸς νὰ τῆς δώσῃ φώτιση, παιδιὰ μου!»

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καὶ προχτὲς ἀκόμα ἔλεγε: «Πῆρε τὸν κατήφορο· πάει στὴν καταστροφή. Δυστυχισμένη της πατέρα!» Μὰ γιατί; Ἑέρεϊ τίποτε;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Δὲν πιστεύω. Εἶναι μαραζάρα καὶ στρίγλα ἡ Δεντρογαλίνα.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Μὰ τὸ πῆρανε κατάκαρδα. Κλειδωθήκανε στὸ σπίτι· γέρος καὶ γριά. Δὲν ξεμύτισαν ἀπὸ κείνο τὸ πρωῒ. Μόνο κάπου κάπου.

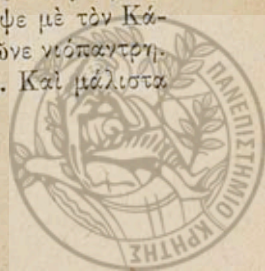
ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ Πείσματα γεροντικά. Μὲ τὸ νὰ πάρῃ γυναίκα του τὴν Τρισεύγενη, ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης ἔδωκεν ἄφεση ἁμαρτιῶν τοῦ Δεντρογαλῆ. Εἶτανε κι ὁ καλῆτερος γαμπρός. Βέβαια· δὲν τὸν πῆρε μὲ τὴν εὐκὴ τοῦ πατέρα της· μὰ στὸ τέλος εἶτανε φρόνιμο νὰ ξεθυμώσῃ ὁ γέρος. Τὰ περασμένα ξεχασμένα. Ὅχι νὰ τὸ βάλλῃ κατάκαρδα! Ὁ τόπος μας δὲν τὰ σηκώνει τέτοια. Δὲν εἴμαστε δρακόντοι γιὰ νὰ τρῶμε κρέας ἀνθρωπινό.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Ἡ γυναίκα του τὰ χαλάει ὅλα. Δὲν τὸν ἀφήνει· καὶ τότε σέρνει τὸ γέρο.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Τὴν ἀλήθεια, εἶπατε, τὴν ἀλήθεια. Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ Τρισεύγενη τὸ παρκατεντώνει πάντα τὸ σκοινί. Τάχα φέρθηκε φρόνιμα στὸ πανηγύρι χτές;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Τί φρόνιμα καὶ παλαβά, χριστιανή μου; Φέρθηκε σὰν ἥλιος καὶ σὰ φεγγάρι. Φάνηκε, καὶ χρέφε καὶ μέθησε τὸν κόσμον μὲ κρασί πρωτόπιωτο.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Δηλαδή χρέφε μὲ τὸν Κάραλη, ποὺ βρίσκεται στὰ μαχαίρια μὲ τὸν ἄντρα της. Ὁλος ὁ κόσμος τὸ γνωρίζει πὼς βρίσκονται στὰ μαχαίρια, κ' ἐκείνη χρέφε μὲ τὸν Κάραλη στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου. Τέσσερω μηνῶνε νύκπαντῆ. Στὸ πανηγύρι ποὺ ἦρθε νὰ φέρῃ τὸ τάμα της. Καὶ μάλιστα στὴν ἴδια τὴν ἐκκλησιὰ ποὺ παντρεύτηκε.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Μήπως δὲν τὴν παράστεκεν ὁ Πάνος ὁ Τράτας, τοῦ ἀντρα τῆς ὁ ἀφοσιωμένος ;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ἰσα ἴσα. Μόλις τὴν προσκάλεσεν ὁ Κάραλης μὲ τὴ συντροφιά του, τὸν ξέχασε τὸν Πάνο Τράτα· καὶ χόρεψε μὲ τὸν Κάραλη. Κι ὁ Πάνος ὁ Τράτας θύμωσε. Κ' ἔφυγε καὶ δὲν τῆς μίλησε. Καὶ θάχουμε ἱστορίες.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἄν εἰν' ἔτσι, τότε τί νὰ σοῦ πῶ ; Ἐγὼ ξέρω πῶς ἔλοι εἵχανε νὰ κάμουνε μὲ τὴ λεβεντιὰ τῆς Τρισεύγενης στὸ πανηγύρι.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Γυρίζουν, ὄλο καὶ γυρίζουν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι. Σὲ λίγο θὰ μᾶς πάρῃ ταῦτιὰ ὁ ζουρνὰς καὶ τὸ τραγούδι. Οἱ βαρκάρηδες, δουλειά. Τόσο φρόνιμο δὲν εἶναι νὰ μένουμ' ἐδῶ πέρα. Θὰ γιομίσουν τὰ σοκάκια μεθησμένους. Καιρὸς νὰ φροντίσουμε τὰ σπίτια μας.

(Φεύγουνε καὶ οἱ τρεῖς μὲ τίς στάμνες τους.)

Ἔρχονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀκρογιαλιάς ὁ ΝΙΚΑΡΟΣ ὁ βιο-
λιτζής, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ, πάντα μὲ
τὴ στάμνα τῆς.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Καλημέρα, μπάρμπα Νίκαρε !

ΝΙΚΑΡΟΣ. Καλῶς τῆνε. Σὰ νὰ σ' ἀγνάντεψα στὸ πανηγύρι.

ΠΟΘΟΥΛΑ. ὦ ! στὸ πανηγύρι. Εἴμουν ὡς τὸ βράδι ἀργὰ μὲ τὴ μάννα μου. Κάθε χρονιά λουλούδια φέρνω στὴν Παναγιά τὴ Μοναστηριώτισσα. Τῶχω τάμα. Ἐφέτος γαρούφαλλα τῆς εἰτοίμαζ' ἀπὸ τὸ περιβόλι μου. Τὰ φρόντιζα ὅλη τὴ χρονιά. Διπλὰ γαρούφαλλα τῆς φωτιάς. Καὶ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἁμαρτία μου· ἀντὶ νὰ τὰπιθώσω στῆς Μεγαλόχαρης τὸ κόνισμα, τὰ-
δωκ' ἄλλοῦ.

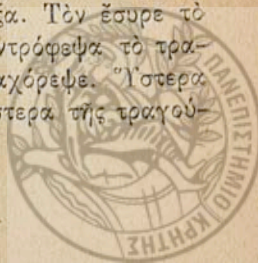
ΝΙΚΑΡΟΣ. Ποῦ ἄλλοῦ ;

ΠΟΘΟΥΛΑ. Νά ! τᾶδωκα τῆς Τρισεύγενης.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Κ' ἐγὼ τῆς ἔδωκα τὸ βιολί μου.

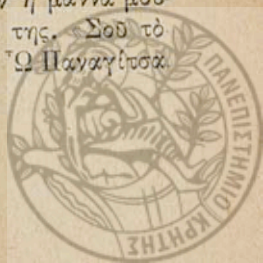
ΠΟΘΟΥΛΑ. Πῶς ;

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὸ βιολί μου. Εἴμουν μὲ τὴ συντροφιά τοῦ Κάραλη.
Ἄντρες καὶ γυναῖκες. Ἦρθε. Τῆς ἔπαιξα. Τὸν ἔσυρε τὸ χορό. Ὑστερα τραγούδησε, καὶ τῆς τὸ συντρόφεψα τὸ τρα-
γούδι τῆς. Ὑστερα τῆς ἔπαιξα, καὶ ξαναχόρεψε. Ὑστερα
τῆς ἔπαιξα, καὶ κάθησε καὶ μ' ἄκουσε. Ὑστερα τῆς τραγού-

δησα, καὶ μοῦ χαμογέλασε. Καὶ ἄξαφνα εἶδα πὼς ὅλα ἐκεῖ
τριγύρω μου, πανηγύρια καὶ πανηγυριστάδες, παληκάρια
καὶ λυγρές, τὸ νησί ποῦ μυρμήγκιαζε ἀπὸ κόσμο, τὸ ἐκ-
κλησάκι τὸ κατάχλωρο καὶ τὸ κατάφωτο, τὸ κανάλι ποῦ
λαμποκοποῦσε πέρα, πλάσματα καὶ πλάση, καὶ ὅλα, εἶτα-
νε σὰν ἴσκιος καὶ σὰν ψέματ'· καὶ ψέμα πῶς πολὺ καὶ ἀπ' ὅλα
θλιδερώτερον ὁ Νίκαρος μὲ τὸ βιολί του. Τὸ ψέμα ποῦ τὸ
ξέρει πὼς εἶναι ψέμα καὶ δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ περάσῃ
στὴν ἀλήθεια. Κι ἀνάμεσα στῶν ψεύτικων τὸ χορὸ μοῦ φάν-
ταξε πὼς μία εἶταν ἡ ἀληθινὴ κ' ἡ ζωντανή· ἡ Τρισεύγενη.
Κ' ἔγνοιωσα ντροπὴ καὶ σίχαμα. Καὶ ξεθύμανα στὸ βιολί μου.
Κ' ἔξαφνα τῶκαμα κομμάτια καὶ τῆς τῶρριξα στὰ πόδια. Καὶ
μὲ πήρανε γιὰ μεθυσμένο. Κ' ἡ Τρισεύγενη μὲ σίμωσε καὶ
μοῦ εἶπε· «Νίκαρε, ἄς το νὰ χαθῇ! Καλὰ τοῦκαμες. Ἀπὸ
καιρὸ σοῦ φυλάω ἓνα παλαιῖκό βιολί ποῦ εἶναι ἡ φωνή του
ἄλλο πρᾶμα. Γιὰ σένα τῶχω.» Κ' ἐγὼ τῆς εἶπα· «Κυρά μου!
Τί νὰ τὸ κάμω πιά καὶ τὸ βιολί; Ἐφτασε τοῦ κόσμου ἡ συν-
τέλεια. Ἀκουσα σήμερα τὸ τραγούδι τῆς νεράιδας. Τὸ τρα-
γούδι ποῦ τὸ νειρεύουμαι καὶ ποῦ τοῦ εἶχα φόβο. Τέτοιο τρα-
γούδι εἴθ' ἔα μπορέσω νὰ τὸ ξαναπῶ σὲ κανένα βιολί ἀπάνω.
Τί μοῦ χρειάζεται πιά τὸ βιολί; Τὸ θυσιάσω στὴ χάρη σου,
καὶ τὰ πιθῶνω στὰ πόδια σου, Δέσποινα!» Καὶ γελοῦσανε
γύρω μου οἱ ἀστόχαστοι. Τᾶπαιρναν τὰ λόγια μου γιὰ λόγια
μεθυσμένου ἀπὸ κρασί. Μπορεῖ. Τὰ παίρνανε γιὰ μεταωρί-
σματα. Κ' ἐγὼ εἶμουν ὁ μεγάλος μεθυσμένος, ὁ μεγάλος ὁ
χτυπημένος τῆς νεράιδας.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Κ' ἐγὼ τὴν ἄκουσα τὴ μιλιὰ τῆς νεράιδας. Κάθε φορὰ
ποῦ τὸ γρικοῦσα τὸ μίλημα τῆς Τρισεύγενης, κάποια ὑπο-
ψία μὲ λαχτάριζε πὼς θάρχεται τὸ μίλημά της ἀπὸ στόμα
ποῦ δὲν εἶν' ἀνθρωπινό. Ἀπὸ χτές, ὄρκο παίρνω. Τὴν ἄκου-
σα τὴ μιλιὰ τῆς νεράιδας. Καὶ δὲ φοβοῦμαι νὰ μοῦ τὴν πάρῃ
τὴ δική μου τὴ μιλιὰ. Κι ἀνίσως καὶ μοῦ τὴν πάρῃ πάλι,
τὴ φωνή της θὰ τὴν ἔχω μέσα μου νὰ μοῦ μιλήῃ. Σήμερα
πρωτὶ πρωτὶ, ὀκόμα δὲν καλοξύπνησα, μοῦ φέρν' ἡ μάνα μου
μιὰ Παναγίτσα ἀσημωμένη μὲ τὸ κορωνάκι της. Σοῦ τὸ
στέλν' ἡ Τρισεύγενη γιὰ τὰ λουλούδια σου.» Ὡ Παναγίτσα
μου!

ΝΙΚΑΡΟΣ. Κι ἄφου τὸ σύντριψα τὸ βιολί μου, τὰγάπησα τὰ συν-
τρίμμια του· ὅσο ποτὲ δὲν ἀγάπησα σακατεμένο κορμί. Καὶ
τὰ περιμάζεψα, γιὰ νὰ τὰ θάψω κάπου, ἢ γιὰ νὰ τὰ κάμω
φυλαχτήρια. Ἔχε γειά. Νυστάζω.

*Μπαίνει ὁ ΚΑΡΑΛΗΣ, καὶ τότε σταματᾷ.
Φεύγ' ἡ Ποθοῦλα.*

ΚΑΡΑΛΗΣ. Ἐτοιμάσου, μπάρπα Νίκαρε, σὲ γύρευα. Αὔριο τὰπό-
γιομα στεφανώνουμαι. Δὲν μποροῦμε χωρὶς τὸ βιολί σου.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἐέρεις πὼς ἔχτὲς στὸ πανηγύρι ξέσπασε τὸ μεθῆσι
μου στὸ βιολί μου. Βιολί δὲν ἔχω. Ἄν ὡς αὔριο τὰπόγιομα
ἀποχτήσω, στοὺς ὀρισμούς σου. Ἀλλοιῶτικα, κοίτα νὰ τὰ
συμφωνήσης μὲ ἄλλονε.

ΚΑΡΑΛΗΣ. Μπά! δὲ γίνεται. Θὰ βρῆς βιολί, καὶ θάρρῃς. Γάμος δί-
χως Νίκαρο δὲ γίνεται.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τράβα νὰ παρακαλέσης τὴν Τρισεύγενη . . .

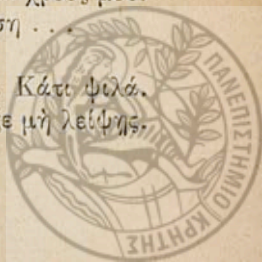
*Φαίνεται περνώντας ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ, γιὰ νὰ τραβήξῃ πρὸς
τὸ σοκάκι τὸ ξεροβί. Καθὼς ἀκούει τὸνομα τῆς Τρισεύ-
γενῆς, χωρὶς νὰ κάμῃ πὼς πρόσεξεν, ἀργεὶ κάπως τὸ
βῆμα του, καὶ κορτοστέκεται, ὅσο πὸν μυλεῖ ὁ Κάρα-
λης. Ὁ Κάραλης, ὡς τὸ τέλος, μυλεῖ ἐλεύθερα καὶ δυ-
νατά, σὰ νὰ μὴν τὸν εἶδε τὸν Πάνο Τράτα.*

ΝΙΚΑΡΟΣ (ἐξακολουθεῖ). . . Τὴν Τρισεύγενη τοῦ Πέτρου Φλώρη,
τοῦ φίλου σου δά, νὰ μοῦ στείλῃ τὸ βιολί ποῦ μοῦ ὑποσχέ-
θηκε.

ΚΑΡΑΛΗΣ. Δὲν τῷξερα. Ἰσα ἴσα ἔρχουμ' ἀπὸ τὸ σπίτι της. Ἐγὼ
δὲν ἔχω τίποτε μὲ τὸν Πέτρο Φλώρη, κι ἂς λέῃ ὁ κόσμος.
Μ' ἔφαγεν ἡ νύφη· θέλει, λέει, καὶ τὴν Τρισεύγενη. Ἦρθε,
καὶ συντροφιά μᾶς ἔκαμε τόσο γλυκομίλητα κ' εὐγενικά στὸ
Μοναστήρι. Χρέος μου τὸ θεώρησα νὰ τὴν προσκαλέσω.
Γι αὐτὸ πῆγα. Δὲ μοῦ εἶπε μήτε ναί, μήτε ὄχι. Νὰ ἰδῇ. Θάχῃ
ὅλη τὴ διάθεση, μοῦ εἶπε. Μπορεῖ . . . Ἐκαμα τὸ χρέος μου.
Ἔπειτα ἔχει καὶ σ' ἐμένα μιὰ μικρὴν ὑποχρέωση . . .

ΝΙΚΑΡΟΣ. Σὰν τί ὑποχρέωση;

ΚΑΡΑΛΗΣ. Κάτι στενοχώριες ποῦ εἶχε, τίς εὐκόλυνα. Κάτι ψιλὰ.
Δὲν εἶν' αὐτὰ μήτε νὰ λέγωνται. Λοιπὸν κοίταξε μὴ λείψῃς.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Σοῦ λέω δὲν τὸ ξέρω. Δὲν ἔχω μισή ὥρα πού γύρισ' ἀπὸ τὸ Μοναστήρι· δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Γειά σου.

ΚΑΡΑΛΗΣ. Καλὴν ἀντάμωση.

Στὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη. Γυαλοσκέπαστο λιακωτό. Ἕνας σοφὰς πλατῆς. Γάστρες μὲ λουλούδια. Ἕνα τραπέζι μὲ ραφίματα καὶ μὲ λογιῆς παννικά. Δυὸ τρία καθίσματα. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ πόρτα τῆς κρεββατοκάμαρας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά ἄλλη πόρτα πού φέρνει πρὸς τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ

Η ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς σκάλας πού ἀνεβαίνει κάποιος). Καλῶς τὸν κουμπάρο.

Φαίνεται ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Στέκει στῆς πόρτας τὸ κατώφλι. Τραχιὰ κι ἀγέλαστα.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κυρὰ κουμπάρα, καλὰ δὲν τῶκαμε.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Πῶς μπαίνεις ἔτσι στὸ σπίτι μου;

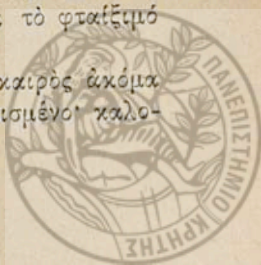
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἐδῶ εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη τᾶδερφοῦ μου. Μ'ἔρκισε νὰ τοῦ προσέχω τὸ σπίτι του, πού θάμνε χωρὶς τὸν ἴσκιο τοῦ ἀντρός. Ἐγὼ νὰ γίνω ἴσκιος, μοῦ εἶπε, στὴ γυναίκα του, καὶ φροντιστὴς νὰ γίνω μέσα στὸ σπίτι του. Κι ἀδερφό του μ'ἔκαμε καὶ συμβουλάτορα ὁ ἀντρας σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἀφέντης μου καὶ φροντιστὴς μου, ὁ ἀντρας μου. Κ' ἐσύ ὁ καλὸς μας εἶσαι κι ὁ ἀδερφός μας. Μὰ τὸ παράπονό σου καὶ τὸν τρόπο σου δὲν τὰ καταλαβαίνω.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τὰ καταλαβαίνεις· μόνο πού δὲν τὰ νοστιμεύσαι. Ὅρθα κοφτὰ τὰ θέλεις; Δὲ φέρθηκες καλά· τὸ φέρσιμό σου δὲν εἶτανε τῆς Τρισεύγενης τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη· εἶτανε μιᾶς ἀστόχαστης.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἀστόχαστης; καὶ γιατί; Γλήγορα· γιατί; ὅλα θέλω νὰ τὰκούσω. Δὲν εἶσαι ἀντρας, ὁ Πάνος ὁ Τράτας δὲν εἶσαι, ἀνίσως καὶ δὲ μοῦ τὸ φωνάξης ὁλοστρόγγυλα τὸ φταίξιμό μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μὴν ἀνάπτυς. Πιὸ ἡσυχα. Εἶναι καιρὸς ἀκόμα νὰ διορθωθοῦνε τὰδιόρθωτα. Τὸ πλοῖο καλοχτιμένο· κλο-

πλάτες, σὰ νὰ μὴν ἔστεκα στὸ πλευρό σου, ὁ Πάνος ὁ Τράτας, ὁ κουμπάρος σου, ὁ ἀδερφός σου, ὁ ἴσκιος σου! Γιατὶ ξεχάστηκες, καὶ ξανοίχτηκες, καὶ σὰν αἱ ἀκαβαλλίκευτον ἔτρεξες, κι ἀνακατώθηκες μ' ὅποιον τύχη, ἀχόρταστη, ἀξεδίφαστη, σὰν ποτὲ νὰ μὴν ξανᾶχες ἰδεῖ κόσμο, σὰ νὰ πήγαινες πρώτη φορά σὲ τέτοιο πανηγύρι, μὲ παρλάτες ἐδῶ, μὲ χάχλανα ἐκεῖ, μὲ ὅλα τὰ καμώματα τῆς ἀστοχασιάς. Καὶ νὰ εἴταν αὐτὰ μονάχα! Κουτός! γιατί δὲ διάλεξες καμιάν ἄλλη συντροφιά γιὰ νὰ ταιριάσης, παρὰ τοῦ Κάραλη τῇ συντροφιά! Κουτός! γιατί δὲν ἔσυρες τὸ χορὸ μὲ κανένα, παρὰ μὲ τὸν Κάραλη! Στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου, νιόπαντρη χωρὶς τὸν ἄντρα της, νὰ λυσομανάη στὸ χορὸ, καὶ δῶς' του τὸ βιολὶ τοῦ Νίκαρου! μὲ ποιόν; μὲ τὸν Κάραλη! Καὶ δὲν τὸ ξέχασες τὸ πῶς μιλοῦσε γιὰ τὸν Κάραλην ὁ ἄντρας σου, καὶ τί τοῦ ἔκαμεν ὁ Κάραλης, καὶ πῶς τὸν ἔχει τὸν Κάραλη...

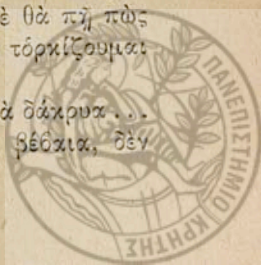
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ /μὲ περισσὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ μείνῃ ἀτάραχη/. Ἔλα στὸν ἑαυτό σου, Πάνο Τράτα, ἔλα στὸν ἑαυτό σου. Ἀλήθεια! ἔτσι σοὺ χωράτεψα. Δὲν τὸν πῆρα μὲ τὸ σπαθί μου συμπάθησέ με. Δὲν εἶς' ἐσύ ποὺ μίλησες τὰ καλὰ σου καὶ τὰ σοφὰ σου τὰ λόγια, κι ὁ ἕνας ποὺ τὸ χάρηκες στοχαστικὰ καὶ ποὺ μὲ τὴν καρδιά σου μᾶς ἀντάμωσες;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Στοχαστικὰ καὶ τώρα θλίβουμαι, καὶ μὲ τὴν καρδιά μου σοὺ τὸ λέω πῶς παραστράτισες.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Μοῦ τὰ λές, καθὼς τὰ λένε οἱ μητριές, κ' ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς σέρνουν ἀπὸ τὴ μύτη οἱ μητριές. Μοῦ τὰ λές, καθὼς τὰ λένε οἱ κακοὶ καὶ οἱ στραβοὶ καὶ οἱ ἀλαφρόμυαλοι καὶ οἱ φτονεροὶ καὶ οἱ τιποτένιοι γύρω μου... Καὶ γέλασα καὶ μίλησα καὶ χόρεψα, χωρὶς καμιὰ κακία, ἔτσι ἀθέλγητα, καὶ μὲ τὸν Κάραλη, ὅπως θάκανα μὲ κάθε συντοπίτη καὶ μὲ κάθε ἄνθρωπο ποὺ θὰ φέρνονταν πρὸς ἐμένα εὐγενικὰ καὶ φροντισμένα ἐκεῖ στὸ πανηγύρι. Ναί! δὲ στοχάστηκα κάτι τι δίκιο θάχης· θάπρεπε νὰ τὸ στοχαστῶ... Μὰ γιὰ νὰ μὴν τὸ στοχαστῶ, τάχα δὲ θὰ πῇ πῶς δὲ χωρᾶνε τὰ πονηρὰ μέσα στὸ νου μου; Σοὺ τὸρρίζουμαι πῶς τίποτε κακὸ δὲν ἔβαλα στὸ νου μου...

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Οἱ ἔρκοι τώρα λείπουν, κ' ὕστερα τὰ δάκρυα...

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τῶφερ' ὁ λόγος. Δάκρυα ἐγώ; Ὅρκο, βέβαια, δὲν

ἔχω ἀνάγκη νὰ πάρω· σὰν τὸν ὄρκο ἱερὸ λογιάζω ἐγὼ κάθε μου φέρσιμο. Ἐπρεπε νὰ τὸ ξέρης. Ἐλεγα πῶς εἴσουνε κ' ἐσύ χαρούμενος μὲ τὴ χαρὰ μου. Ἐπρεπε νὰ τὸ ξέρης. Μιὰ τὴν κυνηγοῦσα τὴ χαρὰν ἀκράτητα, καὶ μιὰ, χαϊρόμυνα μὲ ὅλην τὴ χαρὰ, γιὰ ὅλους ἐκεῖ πέρα. Καὶ τόσο γκαρδιακά κι ἀφρόντιστα χαϊρόμυνα, ὅσο ποτὲ δὲ μοῦ ἀπόλειψε, στὸ πανηγύρι μέσα τὸ θεότρελον, ὁ στοχασμὸς τοῦ ἄντρα μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κι όταν έρχο δέν παίρνεις, παίρνει δρόμο ή φαν-
τασία σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. "Ορκο παίρνω πὼς βάλθηκες νὰ μοῦ μιλάς σὰν ἄνθρωπος ἀστόχαστος καὶ ξένος. "Ορκο παίρνω πὼς εἶμαι . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. "Ορκο παίρνω πώς είσαι φαντασμένη! "Ορκο παίρνω πώς θα σε φάη ή φαντασμάρα σου. "Ορκο παίρνω πώς ή γνώμ' ή δική σου είναι σάν τή ζωή τών ανθρώπων έκείνων που ζουνε μεροδούλι μεροφάι, και δέν ξέρουνε πώς έτυχε και δείπνησαν έχτές, ό,τι θά'τυχε μπροστά τους, μήτε πού γνωρίζουν και άνίστως αύριο θα βρουνε τίποτε νά τσιμπήσουν. Είσαι σά νά μή θυμάσαι τίποτε πίσω σου, είσαι σά νά μή μετράς μπροστά σου τίποτε. Μήτε πού ζητάξεις, μήτε πού σκοτίζεσαι για τίποτε. Τά χτεσινά; τά έξέπλυνε από τώρα πέρα για πέρα τó μνημονικό σου' σθησμένα. Για ταύριο, δέ σε μέλει. "Όλα νά τά ξεχάσης κιντυνεύεις' και τή ντροπή, και τήν τιμή.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Καὶ τὴ ντροπὴ καὶ τὴν τιμὴ; Σ' ἐμένα τὸ λές;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τὸ καλὸ σου θέλω. Σκέψου κι ἄλλαξε. Σὲ λιγάκι δὲ θὰ νᾶναι πιὰ καιρός. Ὅπου κι ἂν εἶναι, ἔφτασεν ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης.

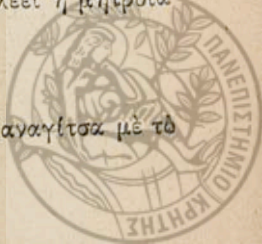
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Θέλησα μιὰ καρδιά νὰ σ' ἀνοίξω, πού δὲν εἶναι στὸν
καθένα εὐκολάνοιχτη. Δὲν τ' ἀξίζεις. Μάθε μιὰ φορὰ γιὰ
πάντα. Σιχαίνουμαι τὶς ὁρμήνειες, κι ἀπὸ φοβερίσματα δὲν
παίρνω ἐγώ. Δὲν εἶσαι κουτὸς μονάχα· μὰ καὶ ταπεινός.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Είσαι μιὰ φαντασμένη καὶ μιὰ κακόγλωσση·
μπορεῖ καὶ κάτι χειρότερο ἀκόμα. Καλὰ τὸ λέει ἡ μητρὶς
σου. Τραβᾶς πρὸς τὴν καταστροφή.

^νΕρχεται μέσα ἡ Ποθυλα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Καλῶς τὴν Ποθούλα μου!

ΠΟΘΟΥΛΛ. Κυρά μου, χίλιοι οί χρόνοι σου! Τὴν Παναγίτσα μὲ τὸ

κορωνάκι τάσημένο τ'άλλαθα. Χίλιες εὐκές κι ἀπὸ τῇ μάννα μου. Μήπως; . . .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τίποτε, Ποθούλα μου· νὰ ζήσετε. Κάθησε· μὴ φεύγης.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Καὶ θὰ σὲ φάγῃ τοῦ κόσμου ἡ ἔγνοια. Πῶς νὰ φαντάξης μπροστά τοῦ ὄλο κι ὀνειρεύεσαι. Πίστεψα πῶς ὁ γάμος θὰ σοῦ τὴν ἄλλαξε τὴ γνώμη. Γελάστηκα! Ἀνίσως δὲν εἴσουν ἔτσι φαντασμένη, δὲ θὰ τότε σίμωνες τὸν Κάραλη, σὲ ὅποιο πανηγύρι, ὅσο εὐγενικά κι ἂν ἤθελε σοῦ φερθῇ. Ποτὲ δὲ θὰ τὸν ἄφηγες νάνεβῃ τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ σου. Ποτέ, ποτέ, ποτὲ δὲ θὰ καταδεχόσουν ἀ χρήματα νὰ δανειστής ἀπὸ ποῖον; ἀπὸ κεῖνον!

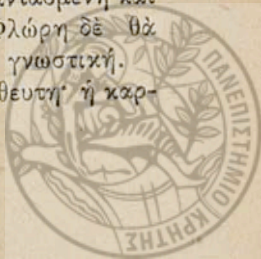
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (ξαφνίζεται κάπως). Ποιὸς σοῦ τὰπεν αὐτά; Χρήματα; . . . Βέβαια. Χρήματα. Μοῦ χρειάστηκαν. Ἦθελα νὰ κάνω τὸ καλὸ. Φτώχεια τριγύρω μου κι ὀρφάνια δέρνεται. Ἐχω κ' ἐγὼ ὑποχρέωση. Καὶ καθὼς τὰ δικά μου σώθηκαν . . . Ἀρχοντικά πάντα θέλω νὰ πορεύουμαι. Τί νομίζεις; Χρήματα· βέβαια. Ἀπὸ τοὺς σφιχτοχέρηδες κι ἀπὸ τοὺς συμβουλάτορες τοῦ γλυκοῦ νεροῦ θὰ τὰπαίρνα; Βγάλ' το ἀπὸ τὸ νού σου. Ἀπὸ τὸν Κάραλη· φιλότιμο παιδί, ποὺ ξέρει τί θὰ πῇ ὥρα χρείας, καὶ τί θὰ πῇ γυναῖκα σὰν ἐμέ. Στὸ πανηγύρι· ἐκεῖ τοῦ μίλησα. Δεύτερο λόγος δὲν πρόσμεινε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ξέρεις γιατί σὲ χόρεψεν ἔτσι ὁ Κάραλης καὶ γιατί σὲ φρόντισεν ἔτσι; Γιὰ νὰ μὲ προσβάλῃ ἐμένα. Ξέρεις γιατί ἦρθε νὰ σὲ προσκαλέσῃ στὸ γάμο του; Γιὰ νὰ προσβάλῃ τὸν ἄντρα σου. Ξέρεις γιατί σοῦ δάνεισε τὰ μετρητά; Γιὰ νὰ σὲ μουντζουρώσῃ. Κ' ἐσύ; Κοντεύω νὰ πιστέψω πῶς ἐτοιμάζεσαι νὰ τὸ δείξης κι αὐριο στὸ γάμο του.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Νὰ τὸ πιστέψης. Ἦρθε καὶ μὲ κάλεσε. Εἶμαι γιὰ τὸ γάμο τοῦ Κάραλη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τὸ ξέρω. Κι αὐτό, καὶ κάθε τρέλα, καὶ κρὶμ' ἀκόμα εἶσαι ἄξια νὰ καταφέρῃς. Γιατ' εἶσαι φαντασμένη καὶ ἀκυβέρνητη. Χίλιοι ἄντρες σὰν τὸν Πέτρο Φλώρη δὲ θὰ τοὺς εἶτανε βολετὸ νὰ σὲ κάμουν ταπεινὴ καὶ γνωστὴν.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἀς εἶν' καλὰ ἡ κυβερνήτρα μου ἡ ἀλάθευτη ἡ καρδιά μου.

ναμη νὰ σ' ἀγγίξω. Δὲ γλυτώνεις ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη. Τὸν ξέρω ἐγὼ καλῆτερά σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κανείς δὲ βάζει ἀπάνω μου χέρι, ὅπως ἐσὺ τὸ συλλογίζεσαι, ἄνθρωπε στενόμυαλε. Καὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη τᾶγγισμα, χαϊδεμα καὶ φιλὶ θὰ νᾶναι σὰν πάντα. Σύχασε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. "Οχι· δὲν τότε γνώρισες τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη γιὰ νὰ μιλάς, καθὼς μιλάς. Καὶ δὲν τότε γνώρισες, γιατί δὲν τὸν ἀγάπησες. Καρδιά κι ἀγάπη ἐσὺ; Ξεμουαλιστρα εἶσαι· μὰ πιὸ πολὺ, ξεμουαλισμένη. Καλὰ καλὰ, τίποτε δὲ γνωρίζεις· κι ἔλα τὰ θέλεις, χωρὶς νὰ ξέρης τί θέλεις.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (πρὸς τὴν Ποθοῦλα). Εἶδες ποῦ ξέχασα νὰ στείλω τὸ βιολὶ τοῦ Νίκαρου; καθὼς τοῦ ὑποσκέθηκα· καὶ θὰ τοῦ χρειαστῇ. Ἄ! τὸ τραγούδι τοῦ στὸ Μοναστήρι φῆς ἀξέχαστο.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Νὰ ἴδουμε τί τραγούδι θὰ σοῦ τραγουδήσῃ ὁ ἄντρας σου σὰ θὰ γυρίσῃ.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Τὸ δικό μου τὸ τραγούδι πάντα, ποῦ τὸ τραγουδαίει ὅλη μου ἡ ζωὴ. Μὲ τὸ δικό μου τὸ σκοπὸ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Θὰ σοῦ τραγουδήσῃ στὴ ράχη σου τὸ σκοπὸ τῆς ἄμυαλης καὶ τῆς ἀνάξιας.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Μή, γιὰ τὸ Θεό, Τρισεύγενη, μὴν τοῦ δίνης ἀπόκριση.

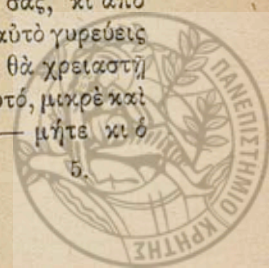
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (πρὸς τὸν Πάνο Τράτα). Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Μάστορα, δῶσε τόπο τῆς ὀργῆς.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δὲν εἶναι τὸ σπίτι σου. Δικό σου δὲν εἶν' αὐτὸ τὸ σπίτι, καὶ κανένα σπίτι. Τοῦ ἄντρα σου τὸ σπίτι κοιτᾷς νὰ τὸ ρημάξῃς καὶ νὰ τὸ ντροπιάσῃς, καὶ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου σ' ἐδιώξε καὶ σὲ καταράστηκε. Ὁ δρόμος! νὰ τὸ σπίτι τὸ δικό σου. Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ὁ Πέτρος Φλώρης μ' ἔστησεν, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. Θὰ λογαριαστῇς μ' ἐκεῖνον.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου! Ἐκεῖνος ποῦ μ' ἐμένα θὰ λογαριαστῇ, εἰμ' ἐγὼ ἡ ἴδια. Μὲ χωρίζει ἀπὸ σᾶς, κι ἀπὸ σένα, κι ἀπὸ τὸν Πέτρο Φλώρη ἀκόμα, ἀφοῦ κι αὐτὸ γυρεύεις νὰ τὸ μάθῃς, ἓνας λάκκος. Γιὰ νὰ μὲ φτάσετε, θὰ χρειαστῇ νὰ τὸν πηδῆσετε. Καὶ μήτ' ἐσὺ δὲν τὸ μπορεῖς αὐτό, μὴρὲ καὶ τιποτένιε, — ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου, σοῦ εἶπα! — μήτε κι ὁ

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Πέτρος ὁ Φλώρης, ὁ ἄξιος κι ὁ δυνατός. Κανείς δὲ θὰ μ' ἀγ-
γίξῃ ἐμέ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Νὰ τὰ κελαϊδήσῃς αὐτὰ καὶ τοῦ Πέτρου τοῦ
Φλώρη, τώρα γλήγορα πού θὰ γυρίσῃ.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Κι ἄκουσε καὶ τᾶλλο, ἐσύ πού πίστεψες πὼς φτάνει
νὰ μοῦ κανοναρχῇς τὸνομα τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη, γιὰ νὰ
κιτρινίζω καὶ νὰ σοῦ κράζω τὸ ἥμαρτον! Δὲ μὲ πῆρ' ἐμένα
ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης· ἐγὼ τὸν πῆρα· ἐγὼ τὸν ἔφερα στὸ σπί-
τι του. Τὸ πείσμα μου καὶ τὸ ἐγὼ μου τὸν ἀλυσόδεσαν. Θέ-
λησα καὶ τὸν ἀγάπησα· θέλησα καὶ μ' ἀγάπησε. Ἄλλα εἶχε
μέσα του γιὰ μένα, κι ἄλλα τὸν κατάφερα νὰ βγάλῃ ὅζω.
Εἶπα κ' ἔγινε. Καὶ τώρα πού θὰ γυρίσῃ, γλήγορα ἢ ἀργά,
ἀπὸ τὸ χέρι μου τἀντίδωρο θὰ πάρῃ, θές δε βες, θέλει δὲ
θέλει. Τώρα, σὰ σ' ἀρέσει μάστορα, κάθησε νὰ κάμουμε συν-
τροφιά!

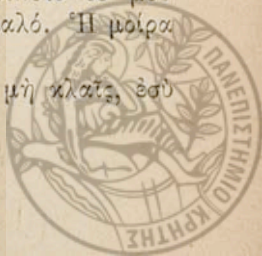
(Σιμώνει πρὸς αὐτὸν ἀπόκοιτα, ἀπλώνοντας τὸ χέρι της, σὰ
νὰ θέλει νὰ τὸν τραβήξῃ μέσα, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὸνε
χτυπήσῃ, σὲ κίνημα ἀπὸ θυμὸ μαζί καὶ καταφρόνηση,
δυσκολοξάνοιχτα.)

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ (μ' ἓναν τρόπον ἀηδίας καὶ φρόνης ζωγραφισμέ-
να, σὲ βαθμὸν ἀπίστευτο, στὴν ὀργή του, τραβιέται πίσω,
καὶ φεύγει, πνιχτὰ ξεφωνίζοντας). Στᾶνάθεμα! στᾶνάθεμα!
Σοῦ στοίχειωσε τὸ σπῖτι, Πέτρο Φλώρη, ὁ δαίμονας, ὁ δαί-
μονας!

(Ἡ Τρισεύγενη, μόλις ἔφυγεν ὁ Πάνος ὁ Τράτας, ἀπομένει
στὴν ἀρχὴν ἀσάλευτη, μὲ καρφωμένα μάτια ἐμπρὸς της,
σὰ χτυπημένη. Ἐπειτα λυγίζεται καὶ πέφτει σὺν σοφᾷ
μὲ μιᾷ, καὶ βυθίζει μέσ' στὰ χέρια της τὸ πρόσωπο,
καὶ λυγμοὶ τὴν πιάνουν, κ' ἓνα κλάμα πού ἀγωνίζεται
νὰ τὸ συγκρατήσῃ. Τρέχ' ἡ Ποθοῦλα, καὶ γονατίζει ἐμ-
πρὸς της πονετικά καὶ φοβισμένα.)

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Πέτρο Φλώρη! Πέτρο Φλώρη! Δυστυχισμένη! Ἄ-
λοίμονο! Πέτρο Φλώρη! Ὠμέναν' ὦμέ! Τίποτε δὲ μοῦ
βγαίνει σὲ καλὸ, τίποτε δὲ μοῦ βγαίνει σὲ καλὸ. Ἡ μοίρα
μου εἶναι στρίγλα.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἡ μοίρα σου εἶναι χρυσή. Μὴν κλαῖς, μὴ κλαῖς, ἐσύ
δὲν εἶσαι γιὰ νὰ κλαῖς. . .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Νᾶρχεσαι, Ποθούλα μου, συντροφιά νὰ μοῦ κρατᾷς ἐδῶ πέρα . . . Φυλακωμένη εἶμαι· εἶμαι ἔρμη. Μόνο ἐσύ . . .
Νὰ μὴ μ' ἀπολείψῃς.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Καὶ θὰ περάσουν ὅλα, Τρισεύγενη, καὶ τὴ χαρά σου θὰ τὴν ξανάδρῃς . . . Θυμὸς εἶτανε καὶ φοβερίσματα . . .
Ἐπὶ δὲν εἶσαι γιὰ νὰ κλαῖς· γιατί μαζὶ σου κλαίει ὁ γάμος ὅλος.

(Ἡ Τρισεύγενη πάλι κρύβει τὸ πρόσωπο στὰ χέρια καὶ ἀπομένει σὰ σὲ βύθος.)

ΠΟΘΟΥΛΑ. Τοῦ παλιόκοσμου καταλαλητά. Αὔριο θὲς ὅλημέρα νὰ σὲ συντροφέψω; Αὔριο Κυριακή. Κι ὁ γάμος τοῦ Κάραλη αὔριο.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ (δοροσιγλώνεται). Ἄ ναί! ἄ ναί . . . Αὔριο. Ὁ γάμος βέβαια.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Κυρούλα μου, μιὰ χάρη, μιὰ φορὰ θὰ σοῦ ζητήσω. Μὴν πᾶς, μὴν πᾶς σ' αὐτὸν τὸ γάμο. Δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαίνεται μιὰ κακοσημαδιὰ γιὰ σένα. Μὴν πᾶς, μὴν πᾶς.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ. Ποθούλα μου, δὲ θὰ σ' τὴν κάμω αὐτὴ τὴ χάρη. (Σκύβει καὶ τὴ φιλεῖ. Ὑστερα, ἀποφασισμένη κι ἀκράτητη.)
Θὰ πάω καὶ θὰ παραπάω! Ἐλα νὰ σοῦ δείξω τί θὰ φορέσω αὔριο. Πέρασε κι αὔριο τὰ πόγιομα νωρὶς γιὰ νὰ μοῦ δοῦν τὴν σὴν τὸ στόλισμα. Θὰ πάω· πρέπει.

(Προχωροῦν πρὸς τὴν κρεβατοκάμαρα.)

ΜΕΡΟΣ Δ'.

"Υστερ' ἀπὸ ἀπὸ τρεῖς μῆνες. Ἡ σκηνὴ καθὼς καὶ εἵτανε καὶ στὸ πρῶτο μέρος. Μόλις παίρνει καὶ φέγγει. Χειμωνιασμένος καιρός. Ἐρημιὰ.

Φαίνεται ὁ ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ, βασιτικός. Ἐγὼ ΠΑΙΔΑΚΙ ἀκολουθαί-
μ' ἔγα σεγιούκι. Τραβοῦν πρὸς τὸ μέρος τοῦ γαλοῦ. Φαί-
νεται ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ, καὶ κόβει τὸ δρόμο τοῦ Πέτρου
Φλώρη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Γιὰ σένα ἔρχουμι.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τέλειωσε. (Πρὸς τὸ παιδάκι.) Τράβ', ἀπίθωσέ
το στὴ βάρκα, κ' ἔρχουμι.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Γιὰ ποῦ;

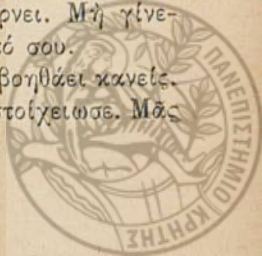
ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Γιὰ τὸ Μοναστήρι. Θὰ καθήσω ἐκεῖ. Θὰ προσ-
μείνω τὸ παπόρι. Στὴν Πάτρα γιὰ νὰ μὲ περάσῃ. Εἶμαι
γιὰ τὸ Τριέστι πάλε. Στὸ καράδι. Πάει πιά.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Σὲ συλλογιζόμουν. Τὴ νύχτα μάτι δὲν ἔκλεισα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲ φταίει κανεὶς. Φταίω ἐγώ. Φταίω ἐγώ. Δε-
μένος βρέθηκα. Κατάρρα! Τὴν κόρη του νὰ πάρω! Μόνος
μου νὰ φωτοκαῶ! Πῶς νὰ ἰδῶ προκοπή! Ὅρκο εἶχα κάμει.
Ἀκόμα καὶ νὰ κακουργήσω γιὰ τὸν πατέρα μου τὸν ἀδι-
κοσκοτωμένο. Γιατὶ ὁ Δεντρογαλῆς μοῦ τὸν ἀδικοσκοτόωσεν,
ὁ ἀγιογδύτης. Καὶ εἶπα νὰ τοῦ ξεπληρώσω τὸ κακό. Ὅπου
καὶ ἔπως. Ἀκόμα καὶ μὲ κρῖμα. Κι ἀντὶ νὰ τὴ ντροπιάσω,
ἔπως θάκανε καθένας, καὶ νὰ τὴν κλωστήσω ὕστερα, τὴ
λάτρεψα. Καὶ τὴ φορτώθηκα. Κι ἄλλη μιὰ φορὰ ὁ Δεντρο-
γαλῆς μὰς ἀφάνισε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Σύχασε, καημένη, μὴν τὰ βλέπῃς ἔτσι. Ἐπὶ πᾶς
ἢ τοῦ ὕφους ἢ τοῦ βάθους. Κ' ἐσύ, σὰν τὴ γυναίκα σου. Μὴ
θέλῃς νὰ τῆς μοιάσῃς περισσότερο. ὦ! τὸ πείσμα της, Χρι-
στέ μου, τὸ πείσμα της! Ξεριζώνει, συνεπαίρνει. Μὴ γίνε-
σαι χειρότερός της. Σκέψου. Ἐλα στὸν ἐκυτό σου.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲν εἶναι τόπος ἐτοῦτος. Δὲ μὲ βοηθάει κανεὶς.
Δὲ μοῦ δίνει κανεὶς θάρρος. Κάποιος μὰς ἐστοίχειωσε. Μὰς

έστοίχειωσε ή 'Αράπισσα κ' έμιας τοῦ παραμυθιοῦ· καί εἵμα-
στε ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τῇ μέσῃ ἀνθρώποι· κι ἀπὸ τῇ μέσῃ
ὡς κάτω μάρμαρα. Καί μᾶς δέρν' ή 'Αράπισσα· καί δὲ σα-
λεύουμε' λόγια, μυρολόγια, σκούσματ', ἀναφυλλητά. Πόδια
καί χέρια, τίποτε. Δὲν τὸ παίρνει κανεὶς τὸ δίκιο μου. Κ' ἐσὺ
μισός. Φῶς μοῦ ρίχνεις· μοῦ γίνεσαι ὁδηγητής· κ' ὕστερα
δειλιάξεις κ' ἐσὺ. Καί ξεγλιστράς.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Θέλω νὰ τὰ διορθῶνω τὰ πράματα. ἴσα ἴσα νὰ
στηρίζω θέλω καί νὰ δυναμώνω. Θέλω νὰ ταιριάζω καί νὰ
χτίζω. Κι ἂν κάποτε ρίχνω, εἶναι γιὰ νὰ ξαναστήνω πιὸ
καλά· ὄχι γιὰ νὰ καταστρέφω.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τί μοῦ τάγραφε; Τί μοῦ τᾶλεγε; Τί μ' ἔφε-
ρες ἐδῶ; Γιατί δὲ μ' ἀφηγες ὅπως ὅπως; στήν τύχη; Νὰ μὴν
ξέρω τίποτε; Νὰ μὲ δείχνουν ὅλοι καί νὰ μὴν τὸ ὑποψιά-
ζουμαι; Καί θὰ τῆς βαστοῦσεν ἐκεινῆς νὰ μοῦ ρίχνῃ στάχτη
στὰ μάτια μπροστά στὸν κόσμον ὅλο. Καί νὰ κόψω τὸ τα-
ξίδι μου ἐκεῖ πὺλ λογάριαζα νὰ τρέξω πέρα ἀπὸ τὸ Κέρτζι;
Καί νὰ τὰφήσω ἔρμιο τὸ καράδι, στήν τύχη του, μὲ τὸ Βαγ-
γέλη μοναχὰ νὰ ξεφορτώσῃ, καί μ' ὅλες του τίς φροντίδες
πὺλ δὲν μπορεῖς μήτε μιὰ στιγμή νὰ τίς παραμελήσῃς, γιατί
μῖας ὥρας ἄργητα μπορεῖ τὸν ὅλεθρο νὰ σοῦ φέρῃ, καί νὰ
πεταχτῶ μ' ἓνα ψαροκάϊκο, καί νὰ θαλασσοπνιγῶ . . . γι-
ατί; Καί νὰ τῇ φαντάζουμαι κυρὰ καί νοικοκυρὰ καί ρήγισσα
στὸ σπῖτι, καί μέλισσα . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μπορεῖ ἐγὼ νὰ φταιξῶ. Ἐγὼ νὰ φταιξῶ μπορεῖ.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Σοῦ λέω πῶς δὲ φταῖς ἐσὺ. Κανεὶς δὲ φταίει.
Θαρρεῖς πῶς ἀπ' τὸ γράμμα σου μονάχα; . . . Ἦρθεν ὁ Ἀ-
ποστόλῃς ὁ Σάββας καί μ' ἤδρεν ἓνα βράδι στὸ λιμάνι ἐκεῖ.
Ὁ πρῶτος λόγος του: «Χαιρετίσματ' ἀπὸ τῇ γυναίκα σου·
εἴτανε στὸ πανηγύρι τοῦ Μοναστηριοῦ . . . χόρεψε μὲ τὸν Κά-
ραλη!» Τὰ καί τὰ ὅλ' ή ἱστορία. Δὲ μοῦ τὰ εἶπε τὸ γράμ-
μα σου μονάχα . . . Ἀκόμα καί μετρητά! Ἀπὸ ποιόν; Ἀπὸ
τὸν Κάραλη! (Σωπαίνει, κ' ὕστερα ξαναρχίζει.) Στρογγυλῶ-
τερα δὲ μπορούσε νὰ τῆς δειξῶ τῇ βουλή μου καί τῇ γνώμῃ
μου. Καί σὰ νὰ περίμενε νὰ φύγω, γιὰ νὰ μὲ πιάσῃ. Δὲν
εἶν' αὐτὸ παιγνίδι; Καί τάχα τί μεγαλῆτερη ντροπὴ κα-
τερῶ; Νὰ μὲ ντροπιάσῃ μ' ἄλλον ἄντρα; Μπορεῖ κι αὐτὸ νὰ

τὸ δοκίμασα, κι ἀκόμα νὰ μὴν ἔφτασε σταυτιά μου. Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ ξέρετε, καὶ νὰ μὲ λυπᾶστε, καὶ νὰ μὴ μοῦ τὸ λέτε . . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ὁχι ὡς αὐτοῦ. Μὴν τὰ παίρνῃς ἔτσι. Ἡ γυναίκα σου δὲν τῆς εἶναι φυσικὸ νὰ ξεπέσῃ ὡς αὐτοῦ. Κι ἂν ἁμάρτησεν, ἢ ἁμαρτία τῆς δὲν εἶναι γιὰ νὰ μὴ συχωρεθῇ. Σ'τὸ λέω ἐγὼ ποῦ μὲ τὸ φέρσιμό τῆς μὲ φρένιασε. Φτάνει νὰ τὸ καταλάβῃ . . .

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Γυναίκα ποῦ προβάλλει στὴ ζωὴ σου, ὅπως πρόβαλεν αὐτὴ, καὶ μὲ γητεύει, ὅπως μὲ γήτεψε, καὶ μὲ λατρεύει, ὅπως μὲ λάτρεψε, καὶ μὲ τρελαίνει, ὅπως μὲ τρέλανε, κ' ὕστερα κάνει ὅ,τι ἔκανε, — τὸ φυσικὸ τῆς εἶναι ὅλα τὰ πονηρά . . . (Σιμώνει στὴ βούση, πίνει νερό, κάθεται στὴν πέτρα τῆς.)

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἀρχισε καὶ ξυπνάει ἡ γειτονιά· πᾶμε παραπέρα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἐκεῖ. (Τοῦ δείχνει μιὰ πέτρα ἀπόμερη πρὸς τὸ βάθος. Προχωροῦν ἐκεῖ καὶ κάθονται.) Εἶμαι γιὰ τὸ Μοναστήρι. Καὶ δὲν ἔχω πόδια μήτε στὴ βάρκα νὰ τηδῶσω. Θάρρεψες πὼς θὰ τὴν εἶχα τὴ δύναμη; Μ'ὄνειρεύτηκες μὲ τὴν ἐνέργεια; Γιὰ σκιάχτρο τὸ μελέτησες μπροστά τῆς τὸνομά μου; Ἐλεγε πὼς θὰ γύριζα, καὶ πὼς θὰ τὰ συγύριζα, καὶ πὼς θὰ γινόμουν αὐτομάτης τοῦ θηρίου; Μήπως κ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ὁ μαρμαρωμένος τῆς Ἀράπισσας; Μήπως κ' ἐσὺ τί εἶσαι;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἐγὼ; σὰ νὰ δυσκολεύουμαι νὰ τὸ παραδεχθῶ.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἐκεῖ ποῦ λόγιαζα πὼς βαστῶ τὸν κεραυνὸ στὸ χέρι, κεραυνὸς μὲ χτύπησε. Μπήκα στὸ φαροκάϊκο. Καὶ ἦρθα. Μὲ εἶδες πῆς τὸ βράδι. Μὲ λυπήθηκες. Μακάρι νᾶμουν αὐτὴ σήμερα ὅπως εἶμουν αὐτὴ τὸ βράδι. (Σωπαίνει καὶ ξαναορίζει.) Σακατεμένος. Μὰ κάτι μὲ κρατοῦσε ἴσα μὲ πῆς . . . Πεθαίνω γιὰ τὴν Τρισεύγενη. Τὸ ξέρεις. Κι ἀκόμα ἔρχονται στιγμές, καὶ συλλογίζουμαι: Δικὸς τῆς εἶμαι, κατάδικός τῆς. Τύφλι νᾶχουνε μπροστά τῆς τὸ καράβι, τὸ χρέος, ἡ τιμὴ, καὶ ὅλα τᾶλλα. Κάθε φορὰ ποῦ παίρνω ν' ἀντρεῖψω, ἀκούω μιὰ φωνὴ κατὰβαθα: «Δεμένος εἶσαι!» Καὶ πότε τὸ ντρέπουμε, πότε τὸ ὑπομένω, πότε δὲ ντρέπουμε, πᾶ τίποτε.

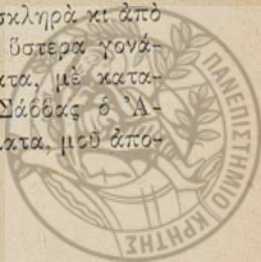
Κι ἄξαφνα καθὼς γύρισα, πρόσμενα πῶς θὰ τῆς φανῶ, καὶ πῶς θὰ τὴν κάμω νὰ σπαράξῃ. . . Σὰν κριτὴς καὶ σὰν ἐκδικητὴς. Καὶ φανταζόμουν: Ἔτσι θὰ μὲ ἰδῇ, καὶ θὰ τὸ συλλογιστῇ· καὶ θὰ σκοῦξῃ καὶ θὰ λιγοθυμήσῃ, καὶ θὰ πέσῃ στὰ πόδια μου, καὶ ἡμαρτο θὰ μοῦ ζητήσῃ· καὶ θὰ ξεμεθήσῃ, καὶ θὰ συμμαζωχτῇ· καὶ θὰ τὸ ξομολογηθῇ τὸ κρίμα τῆς. . . Καὶ τί μοῦ μέλλονταν, ὦ! . .

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τί! μήπως κ' ἐσένα σ' ἀψήφησε; Μήπως τὴ γλώσσα τῆς σοῦ ἀκόνισε, σὰν καὶ σ' ἐμένα; Ἄ, ἡ σκύλλα!

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Κάτι χειρότερο. Στὴν ἀγκαλιά μου πρῶτα ἔπεσε· δὲν ἔπεσε στὰ πόδια μου. Ἡμαρτον αὐτῇ; . . Στάσου ν' ἀκούσῃς. . . Ἐέρεις; Σοῦ τὸ εἶπα ἢ τὸ λησμονήσα; Δὲν τὸ καλοθυμοῦμαι. Ἄ! Χτὲς τὸ βράδι μόλις βγῆκ' ἀπὸ τὴ βάρκα, νὰ σου ὁ Κάραλης μπροστά μου. Κ' ἐγὼ πού πάντα τοῦ γύριζα τὴν πλάτη, τοῦ μίλησα. Γιατ' ἦρθε νὰ μοῦ πῇ τὸ καλῶς ὤρισα. Κάτι μ' ἐσπρωχνεν ἄθελα. Καὶ τοῦ γλυκομίλησα μάλιστα. Τὸν εὐκλήθηκα γιὰ τὸ γάμο του. — «Ἀλήθεια, ἄξαφνα τοῦ κάνω, ἔτσι μὲ τὰδιάφορο, ἔχουμε μαζί κάτι δοσοληψίες. . . — Ἄ! μικρὰ πράματα! κουτοπόνηρα μοῦ ἀποκρίνεται· μὴ στενοχωριέσαι· τὸ ξεπληρώνεις τὸ χρέος σου· μὲ τὴν ἡσυχία σου. — Ἄ! ὄχι, ὄχι, τώρα νὰ σ' τὸ ξεπληρώσω· δόξα σοι ὁ Θεός, πού μοῦ βρίσκονται μετρητά. — Ἀφοῦ εἶν' ἔτσι, δὲν πειράζει, μοῦ λέει. — Πόσα; — Δυὸ κατοστάρικα. Νὰ καὶ τὸ χαρτί.» Καὶ βγάζει ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὸ χαρτί· χρεωστικό· ὑπογραμμένο μὲ τὸ χέρι τῆς!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Μὲ τὸ χέρι τῆς Τρισευγενῆς;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τῆς ἴδιας. Πῆρα τὸ χαρτί· τοῦ μέτρησα τὰ δυὸ τὰ κατοστάρικα. Κ' ὕστερα, κ' ἐγὼ δὲν ξέρω πῶς μοῦ ἦρθε, τοῦ μέτρησα ἓνα χτύπο κατακέφαλα μὲ τὴ γροθιά μου, πού ἔπεσε μουγκρίζοντας φαρδὴς πλατὴς ὁ ἀλιτῆριος, καὶ δὲ γνωρίζω ἂν ξανασηκώθηκε ἀπὸ κεῖ. . . Καὶ τράβηξα κατὰ τὸ σπῖτι. Ἐαφνίστηκε, χύθηκε, μ' ἀγκάλιασε. Τὴν ἐσπρωξα κι ἄρχισα νὰ τῆς μιλῶ μὲ κάποια λόγια πιδ σκληρὰ κι ἀπὸ τὸ χτύπο πού σακάτεψε τὸν Κάραλη. . . Καὶ ὕστερα γονάτισε μπροστά μου. «Ψέματα, μοῦ εἶπε, ψέματα, μὲ κατατρέχουν! — Ψέματα ὁ Κάραλης, ψέματα ὁ Σάββας ὁ Ἀποστολόγης, ψέματα ὁ Πάνος ὁ Τράτας; — Ψέματα, μὲ ἀπο-

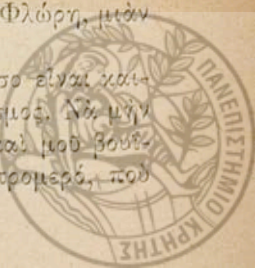
κρίνονταν, ὅλοι, ὅλοι, ὅλοι· εἰν' ὄχτροί μου καὶ μοῦ θέλουνε τὸ κακό μου! — Δὲν πήγες στὸ πανηγύρι; — "Ὁχι, δὲν πήγα. — Δὲ χόρεφες μὲ τὸν Κάραλη; — Δὲ χόρεψα. — Στὸ γάμο δὲν εἴσουνα τοῦ Κάραλη; — "Ὁχι, Πέτρο Φλώρη! — Δὲν εἶσ' ἐσὺ ποὺ δανείστηκες ἀπὸ τὸν Κάραλη μετρητά; — Δὲ δανείστηκα. — Βρὲ θὰ μὲ γελάσῃ ἐμένα ὁ Πάνος Τράτας; — Βρὲ δὲν εἰν' αὐτὴ ἡ ὑπογραφή σου; — Καὶ τῆς βάζω τὸ χαρτί στὰ μάτια της. — "Ὁχι, δὲν εἰν' ἡ ὑπογραφή μου· τὸ χαρτὶ εἶναι ψεύτικο!»

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. "ὦ Χριστέ! Χριστέ! κ' ἔτσι ἀπόμεινες, μὲ χέρια σταυρωμένα; ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης εἰς' ἐσὺ;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἐννοίωσα μέσα μου μιὰ ἀνατριχίλα. Τί ἀνατριχίλα! Μιὰ φορὰ κανεῖς μπορεῖ ν' ἀνατριχιάσῃ ἔτσι στὴ ζωὴ του! Ἀπὸ μῖσος; ὄχι· δὲν τὸ ντρέπουμε νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ· τὰνατριχίλασμα εἶταν ἀπὸ φόβο... Σὰ νὰ βρέθηκα στὰ χέρια τοῦ ὄχτροῦ μου τοῦ πιὸ ἀλύπητου, καὶ σὰ νὰ μὲ πασπάτευεν ἕνας βρυκόλακας. Κ' ἐμείνα παραλύτος. Τὰ βάζει κανεῖς μὲ τὸν ἄνθρωπο· τὰ βάζει μὲ τὰ θηρία· δὲν τὰ βάζει μὲ τὰ ξωτικά. Περάσμένα τὰ μεσάνυχτα. Ἰδρωτὰς κρύος μὲ ἀπσπάγωσε. "Ανοῖξα τὸ παράθυρο. Ψύχρα ἢ γλύκα; Δὲν καταλάβαινα. Ἐδῶπα μόνον ἕναν οὐρανὸ φεγγόβολο. Κι ἄκουσα μακριάθε τῇ μεγάλῃ θάλασσᾳ ποὺ μούγκριζεν ὀλάγγρια, μὰ εἰλικρινά· εἶχε μιὰν ἀλήθεια ἐκείνη, καὶ εἶχε μιὰ τιμὴν ποὺ δὲν τὴν εἶχε τὸ μικρὸ μιᾶς φούχτας πλάσμα στὸ πλευρό μου, τὸ ἀλλόκοτο καὶ τὸ ἄψαχτο. Καὶ στυλώθηκα στὸ παραθύρι· καὶ εἶπα πότε νὰ γλυκοχαράξῃ. Εἶχα πάρει τὴν ἀπόφασιν. Θάφευγα, ὅπως ὅπως. Μακριὰ ἀπὸ τὸ στοιχειωμένον τόπο, ἀπὸ τὸ στοιχειωμένο σπιτί, ἀπὸ τὸ στοιχειωμένο τὸ θηλυκό. — Στὴν ἄλλη ζωὴ. Στὸν καθαρὸν ἀέρα. Στάγν'α τὰ περιγιάλια. Στὰ πλατιά τὰ πέλαγα. Στὰ μεγάλα τὰ ταξίδια. Ἀγύριστα.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ναι· γύρισε στὸ καράδι σου, Πέτρο Φλώρη, μιὰν ὥρ' ἀρχήτερα.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Ἀγύριστα. Καὶ ἦτυχα ἦτυχα. "Ὅσο εἶναι καιρός. Ἀνυποψίαστα. Νὰ μὴ μὲ καταλάβῃ ὁ κόσμος. Νὰ μὴν τὸ πάρῃ μυρουδιὰ ἢ χώρα. Νὰ μὴν ἐρθοῦνε καὶ μοῦ βούξουνε σταυτιά μου, ξέρω γώ, κάτι πολὺ πιὸ τρομερό, ποὺ

δὲν τὸ βάζει ὁ νοῦς μου ἀκόμα. Νὰ ξεφύγω σὰ ληστής. Προ-
τοῦ νὰ ξημερώσῃ. Κ' ἔφταναν ὡς ταυτιά μου ἀπὸ δρόμους κι
ἀπὸ καφενέδες τὰ βιολιά πού λυσομανοῦσαν. Καὶ τὰ τρα-
γούδια πού ξαδιαντρέπονταν. Καὶ σὲ ἔλ' ἀνάμεσα τὸ βιολί
τοῦ Νίκαρου, ξεχωριστό. Οἱ χαροκόποι, οἱ χαροκόποι! Καὶ
κατέβηκα. Νὰ τραβήξω πρὸς τὸ Μοναστήρι. Νὰ μείνω ἐκεῖ.
"Ὅσο νὰ περάσῃ αὔριο μεθαύριο τὸ παπόρι, γιὰ νὰ μπαρκα-
ριστῶ. "Ἐπρεπε νὰ πάρω τὸ σεντούκι μου. Καὶ γύρισα μὲ τὸ
παιδί· μήτε πού τῆς εἶπα τίποτε. Μὰ μὲ κατάλαβε μὲ μιᾶς.
Πῆρε τὸ κουράγιο, καὶ κρεμάστηκεν ἀπὸ τὸ λαιμό μου. «Ποῦ
πᾶς; "Οχι, δὲ θὰ φύγῃς, δὲ θὰ φύγῃς!» Οὐρλιαξε. Πρώτη
φορὰ τὴν εἶδα ἔτσι ἀπάνω μου νὰ χύνεται. Μοῦ φάνηκε πῶς
ἓνα φίδι μὲ κουλούριαζε. Κι ἀκλουθοῦσε τὸ ξεφωνητό, καὶ
σπάραζε: «Μή μου φύγῃς, μή μου φύγῃς, μή μου φύγῃς!
Θὰ γίνῃ μεγάλο κακό, μεγάλο κακό!» Τῆς ψευτιάς ὁ δαι-
μονας! Θὰ ξαναγίνῃ μεγάλο πανηγύρι καὶ θὰ ξαναχορέψῃ
μὲ τοὺς Καράληδες. "Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ. Φωτιά μ' ἔκαψε,
φωτιά νὰ τὴν κάψῃ... "Ἐρχεσαι ὡς τὸ Μοναστήρι;...
Τί τρέχει; Κόσμος χύνετ' ἀπὸ κεῖ, καὶ τραβάει...

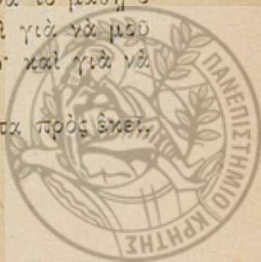
(*"Ακούγονται φωνὲς ἀπὸ τὸ ξερβὶ σοκάκι. "Ὁ Πέτρος Φλώρης
κι ὁ Πάνος Τράτας προχωροῦνε κι ἀγναντεύουν.*)

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Οἱ φωνὲς ἀπὸ τὸ σπίτι μου!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ἡ γειτονιά στὸ ποδᾶρι. Βοήθεια φωνάζουν. "Α-
νοιξε τὸ παράθυρό σου. Μπᾶ! ἡ φωνὴ τῆς κοπέλλας, πῶς
τὴ λένε; τῆς Ποθούλας! "Ἀνθρωποι πρέχουν ἀπὸ παντοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ (*ξαναμμένος ἀπὸ ξαφνικὸ θυμό.*) "Ἀνίσως καὶ
δὲν εἶν' αὐτό, νὰ ρέψω βάλθηκε καὶ νὰ μὲ πομπέψῃ. Μοῦ
φαίνεται πῶς ἄκουσα τὴ φωνή της. Θάρχισε τὸ σκουσμα
κι ἀπὸ τὰ παράθυρα πρὸς τὸν κόσμον· πῶς τὴν ἀπαράτησα
τάχα, καὶ πῶς ἔφυγα γιὰ πάντα· γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ κό-
σμος, καὶ νὰ τρέξῃ· καὶ νὰ τὴ λυπηθῇ. Γιὰ νὰ τὸ μάθῃ ὁ
κόσμος· καὶ γιὰ νὰ μοῦ ριχτῇ ὁ κόσμος· καὶ γιὰ νὰ μὲ
σταθῇ ἐμπόδιον ὁ κόσμος· καὶ γιὰ νὰ μὴ φύγω· καὶ γιὰ νὰ
γινῶ καὶ ρεζίλεμα τοῦ κόσμου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κάτι τρέχει, ἀσυνήθιστο· πᾶμε πρῶτα πρὸς ἐκεῖ,
κ' ὕστερα...

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. "Όλο τὸν καταφρονεῖ τὸν κόσμον τάχα, κι ὅλο μέσ' στὸν κόσμον καθρεφτίζεται. Πάντα τὸν κόσμον μοῦ φέρνει ἐμπρός μου, μὲ τὸν κόσμον μὲ πολεμάει, μὲ τὸν κόσμον μ' ἄλυσσodένει πάντα. Στὸ δαίμονα! Στὸ δαίμονα!

*Προβάλλουν ὀρμητικὰ γυναῖκες κι ἄντρες, θαλασσινοί, βαρχά-
ρηδες, ἐργατικοί. Ἡ ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ καὶ ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ
τρέχουνε σὰ φρενιασμένες.*

ΑΛΤΑΝΑ καὶ ΠΟΘΟΥΛΑ (μόλις μπορεῖ νὰ μιλήσουνε, λαχανιασμέ-
νες). Στὸ σπίτι, Πέτρο Φλώρη, γιὰ τὸ Θεό, στὸ σπίτι!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Τί εἶναι, γιὰ τὸ Θεό, τί ἔτρεξε!

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Δὲ θὰ τῆς περάσῃ πιά, ὅχι. Γυνίκα, πόρνη,
τίγρη, βρυκόλακας, δαίμονας, ὅ,τι κι ἂν εἶναι, δὲ μοῦ γλυ-
τώνει. (Βάζει τὸ χέρι του στὴ ζώνη, σὰ νὰ ζητιάη νὰ βγάλῃ
δύλο, καὶ ἀκράτητος χύνεται πρὸς τὸ σπίτι του. Ρίχνεται ὁ
Πάνος Τράτας, νὰ τὸν συγκρατήσῃ.

Τὸν ἀντικόβει ὁ ΝΙΚΑΡΟΣ, φωνάζοντας κι αὐτός.

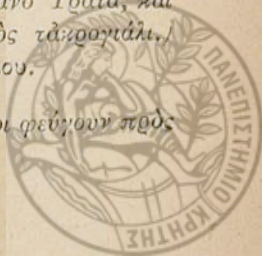
ΝΙΚΑΡΟΣ. Βοήθειαι! Ἡ Τρισεύγενη! πεθαίνει!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἦπιε φαρμάκι! Ἦπιε φαρμάκι.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Τὸ γιατρό! τὸ γιατρό! Στὸ σπίτι, Πέτρο Φλώρη,
στὸ σπίτι!

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ (στέκεται σὰ χτυπημένος καὶ σὰν νὰ μὴν ξύπνησε
καλὰ ἀκόμ' ἀπὸ βαρὴν ὕπνο. Σαυαλέει κι αὐτὸς ἄθελα). Βοή-
θειαι! πεθαίνει! φαρμάκι! τὸ γιατρό! (Τὸ χέρι ἀνασηκώνει
ἀπὸ τὴ ζώνη ποὺ τὸ κρατάγε μ' ἓνα μαχαίρι· μὰ τὸ μαχαίρι
τοῦ πέφτει κάτω· γιὰ μιὰ στιγμή κλονίζεται σὰ νὰ κιντυ-
νεύῃ νὰ σωριαστῇ. Τὸν κρατάει ὁ Πάνος Τράτας. "Ὑστερ"
ἀντρεύεται καὶ γοργὰ προχωρεῖ λίγα βήματα πρὸς τὸ δρόμο
τοῦ σπιτιοῦ του. Μὰ ἔξαφνα στέκεται πάλι· δοθσοισπλώνεται·
γυρίζει πίσω ἀποφασιστικά, σπρώχνει τὸν Πάνο Τράτα, καὶ
τραβάει μὲ βήματα μεγάλα καὶ δυνατὰ πρὸς τὰ σκοτάδια.
Στὸ Μοναστήρι! πέρασε ἡ ὥρα! Τὴ βάρκα μου.

(Τὸν ἀκολουθεῖ ὁ Πάνος ὁ Τράτας. Οἱ ἄλλοι φεύγουν πρὸς
τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη.)

*Παρουσιάζονται ὁ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ, ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ του,
κι ὁ ΚΩΣΤΑΣ ὁ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ.*

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Τέλος πάντων, κουμπάρε Δεντρογαλή, σάν τή σημερινή μέρα, δὲ θὰ βρούμε καλὴτερη· πρέπει νὰ τὸ ἰδῇς μὲ τὰ μάτια σου τὸ χωράφι· ἡ κυρά ἐδῶ ποὺ τὰ φροντίζει ἔλα, συμφωνία νὰ κλείσῃ μὲ τοὺς ἐργάτες· ἄλλο εἶμ' ἐγώ, κι ἄλλο τοῦ λόγου σας. Γυρίζετε τὰ πόγιομα· τρῶμε ὅ, τι βρεθῇ στὸ καλύδι μας.

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Μιλημένα πιά. Δὲ θὰ τὰ ξαναιποῦμε.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Κρὺο κάνει κάπως· εἶναι ζεστή ἡ καλύδα;

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Φωτιά. Μὲ τὴ βάρκα θὰ πᾶμε· ἡ θάλασσα ἤσυχη...

Τρεχάτες ἔρχονται ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ καὶ ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Δεντρογαλή μου κ' ἐσὺ κυρά, νὰ μᾶς συμπαθᾶτε ποὺ σᾶς κόδουμε τὸ δρόμο. Ἀρρωστο βαριά τὸ παιδί σας.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ποιό παιδί μας;

ΚΑΛΗ καὶ ΠΡΑΞΙΘΕΑ (μαζί). Ἡ Τρισεύγενη.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ἡ Τρισεύγενη!

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Δὲν ἔχουμε κανένα παιδί!

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Μὴ χάσομεράτε, κι ὁ βαρκάρης προσμένει.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Φαρμακώθηκε, καπετὰν Δεντρογαλή, ἡ θυγατέρα σου ἡ Τρισεύγενη!

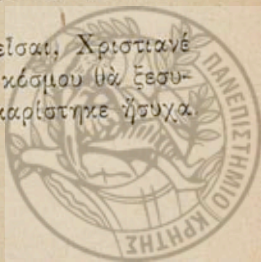
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Τώρα εἶδα τὸν ἄντρα της μέσα σὲ μιὰ βάρκα ποὺ τραβοῦσε κατὰ τὸ Μοναστήρι· τί μᾶς ψέλνετε;

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Ἡ Τρισεύγενη πεθαίνει· νὰ τὸ ξέρετε.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ κανεὶς δικὸς δὲ βρίσκεται κοντὰ της· μήτε ἄντρας, μήτε πατέρα.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. ὦ! Χριστέ μου! νὰ μὴν εἶχα γεννηθεῖ, Χριστέ μου! Πεθαίνει, γυναίκα! Πεθαίνει;

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Στὰ καλά σου εἶσαι, Χριστιανέ μου; Κοίτα τὴ δουλειά σου. Τὰ λόγια τοῦ κόσμου νὰ ξεσυνοριστηθῇς; Σοῦ λένε πὼς ὁ ἄντρας της μπαρκαρίστηκε ἡσυχα γιὰ τὸ Μοναστήρι.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Ὁ ἄντρας της, ὁ Πέτρος Φλώρης, ὁ ψωροπερήφανος κι ὁ ἀσυνείδητος!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Ἐχουμε τίποτε νὰ μοιράσουμε μ' αὐτόνε, μὲ τὸ σπίτι του, μὲ τὴ γυναίκα του; Ξέρουμε τίποτε; Μᾶς ρωτήσανε σὲ τίποτε; Ἐχουμε κανένα παιδί; ψευτεὺς ἔχουμε καὶ θεομπαίχτες. Τὴν κλωστή τὴν κόψαμε. Μὴ σὲ γνοιᾶσῃ τίποτε.

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Καὶ ὀδρισιτάδες, καὶ συκοφάντες. Σύρτε στὸ καλὸ, γειτόνισσες. Εἶχα μιὰ φορὰ παιδί· μοῦ πέθανε.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Βέβαια τέτοια παιδιὰ, κάλλιο νὰ ξεγράφωνται... Ἐλάτε, καὶ μᾶς προσμένουν· δὲ θὰ βροῦμεν ἄλλη μέρα τὸν καιρό.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗ. Ποῦ εἶναι ἡ βάρκα; ἡ βάρκα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Ἐκεῖ δά!

ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ. Στὴ βάρκα! Πεθαίνει;

(Τὸν παίρνει καὶ τότε σέρνει ἡ Δεντρογαλίνα. Φεύγουνε.)

Τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη. Στὸ λιακωτὸ πάλι.

Ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ, ὁ ΝΙΚΑΡΟΣ.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Χαμένη;

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὸ εἶπεν ὁ γιατρός. Δὲ γλυτώνει. Ὁρεὺς ἔχει νὰ ζήσει. Μπορεῖ καὶ πιώτερο. Γερὸ κορμί. Θὰ παλέψῃ. Ὁ νοῦς ὡς τώρα ἀπείραχτος. Παληκαρήσια βαστάει τὸν πόνο. Τὸ εἶπεν ὁ γιατρός. Τὰ σωθικά της θερισμένα. Ἀπελπισία.

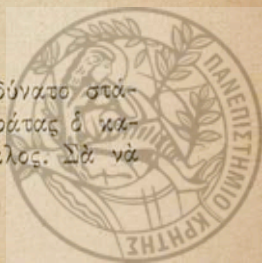
Ἔρχεται ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμαρα ἡ ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Πῶς εἶναι;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἐπῆσε σὲ δύθος. Δὲ σαλεύει.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ὁ ἄντρας της;

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Γύρισε μόνος του ὁ Πάνος Τράτας. Ἀδύνατο σταῖθκε νὰ τὸν καταφέρῃ νὰ γυρίσῃ. Ὁ Πάνος Τράτας ὁ κακόμοιρος τὴν παραστέκεται. Στὰ πόδια της ἄλαλος. Σὰ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ φαρμακωμένος.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Μήτε ὁ ἄντρας, μήτε ὁ πατέρας. Ὁ κόσμος καὶ στὸ ψυχρομαχητό της. Καὶ τί κόσμος! Ὅμως ἔτσι ἔπρεπε...

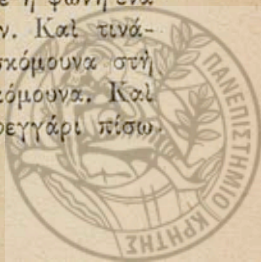
ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἄν ἐλείπαμε κ' ἐμεῖς... Χαλασμός τὸ κεφάλι μου. Δὲν ξέρω ἂν ὀνειρεύουμαι. Ἀκόμα σταυτιά μου βουίξ' ἢ φωνή σου, Ποθούλα. Καλὰ καλὰ δὲν κατάλαβα πὼς ἔτρεξε...

ΠΟΘΟΥΛΑ. Μήπως ἐγώ; Νύχτα πού τὴν πέρασα! Ὁνετρο νὰ εἶταν, ὄραμα νὰ εἶταν τάχα! Εἴχαμε πάει δρόμο μακρινό. Ἀπὸ τὸ Μισόκαμπο πού εἶναι τὸ δάσος μὲ τὶς μυγαλιές. Ἀνθοφερτωμένες γυρίσαμε. Κ' εἶχα μιὰ κούραση, μιὰ κούραση! Κ' ἓνα θάμπωμα στὰ μάτια μου. Οἱ λευκές πού περνούσαμε, μοῦ φαίνονταν πὼς μοῦ γνεύανε μὲ χέρια ἀπὸ μέσα ἀπ' τὰ κλαδιά τους φυτρωμένα. Ἴσκιοι μὲ τριγύριζαν, καὶ ψιθυρίσματα μὲ πείραζαν. Τὸ βιολί σου ἄκουγα, Νίκαρε. Κι ἀποκαρώθηκα, καὶ κόπηκα, κ' ἦρθα στὸ σπῆτι. Καὶ νύσταξα. Κ' ἔλεγα πὼς θάποκοιμηθῶ, καὶ δὲ μποροῦσα ἀπὸ τὸ παράθυρο ἓνα φεγγάρι πίσω ἀπὸ τὰ κλώνια μιᾶς μοσκοῦτιᾶς καὶ τὸ δέντρο καὶ τὸ φεγγάρι γίναν ἓνα καὶ μὲ προσκαλοῦσανε κι αὐτὰ μὲ νοήματα. Ἀξαφνα εἶδα πὼς εἴμουν αὐθιγὴ καὶ πὼς διψάσα' κ' ἔτρεξα νὰ πιῶ στή βρύση, χωρὶς τίποτε νὰ φοβηθῶ. Καὶ ὑψώθηκαν τὰ μάτια μου πρὸς τὴ γοργόνα. Καὶ ἡ γοργόνα σὰ νὰ σάλευε, πιὸ πολὺ σακατεμένη ἀκόμα. Καὶ τὸ πρόσωπο τῆς γοργόνας ἡ ἴδια ἡ Τρισεύγεννη. Ζωντανὸ τὸ μάρμαρο, κ' ἐγὼ μαρμάρωνα μπροστά του.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Ἄλλος παλαίθει μὲ τὸ χάρο, κ' ἐσὺ παλαιίδεις μὲ τὰ ὀνειροφαντάσματα. Πές μας τέλος πάντων, κορίτσι μου, πὼς βρέθηκες ἐσὺ μπροστά της τὴν ὥρα ἐκείνη, πού πρωτόμπηξες τὶς φωνές. Αὐτὸ νὰ μάθουμε.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Τὰ λόγια τῆς Ποθούλας μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο ἀπὸ τὸν κόσμο πού πηγαίνει τώρα ἡ Τρισεύγεννη. Τὰ ξαφνίζεσαι; ταιριάζουν μὲ τὴν ὥρα.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Ἱστορία. Μή με κόβετε. Κι ἄξαφν' ἄκουσα μιὰ φωνή νὰ μὲ φωνάζῃ: «Ποθούλα! Ποθούλα!» Κ' εἶχε ἡ φωνὴ ἓνα παράπονο κ' ἓνα παρακάλιο πού μὲ σπάραζαν. Καὶ τινάχτηκα· κι ὀλόγυρά μου κοίταξα. Καὶ δὲ βρισκόμουν αὐτὴ βρύση. Εἴταν ὄνειρο. Στὸ κρεβάτι μου βρισκόμουν. Καὶ τινάχτηκα. Καὶ ξύπνησα. Κ' ἔπαιζ' ἀκόμα τὸ φεγγάρι πίσω

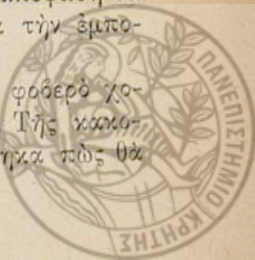
ἀπὸ τὰ κλώνια τῆς μοσκοῦτιᾶς. Κι αὐτιάζουμαι. Καὶ νὰ ἦ φωνή! ἀδυνατώτερη καὶ πιὸ σπαραχτική· «Ποθοῦλα! Ποθοῦλα!» Σὰ γνώριμη φωνή. Συλλογίζουμαι. «Ὀλη μου τὴ μνήμη βάζω κι ὅλο μου τὸ λογισμό στὴ φωνὴν ἐκείνη. Καὶ εἴταν ἡ φωνὴ τῆς Τρισεύγενης. Σὰ νᾶρχονταν ἀπὸ τὸ σπῆτι της. Ἐπαιρνε καὶ ξημέρωνε. Ντύνουμαι ὅπως ὅπως. Βαριοκοιμόταν ἢ μάννα μου. Πετάχτηκα. Φτάνω ἐδῶ πέρα. Τὴ βρίσκω τὴν Τρισεύγενη. Ἄλλος ἄνθρωπος. Ἀναστημένος Λάζαρος πεντάμορφος. Σὰ νὰ μὲ πρόσμενε. Δὲν ξαφνίστηκε. Μὰ καὶ σὰ νὰ μὴ μὲ γνώρισε καλὰ καλὰ.—«Μὲ φώναξες;—» Ὁχι· μὰ σὲ συλλογίστηκε. Μοναχὰ ἐσὺ μὲ ξέρεις. Ἦθελα νὰ σοῦ μιλήσω...—Κυροῦλα μου, τί ἔχεις;—Τίποτε. Ἐφυγε. Δὲν ξανάρχεται. Δὲ φταίει αὐτός. Ἐγὼ φταίω.—Μοῦ ψιθύρισε γλυκὰ γλυκὰ.—Τὸν ἔχασα· μὴ ἀναθεμάτισεν ὁ πατέρας, μὴ ἀναθεμάτισεν ὁ ἄντρας, μὲ καταράστηκαν καὶ δικοὶ καὶ ξένοι.»—Μοῦλεγε.

(Ἐκεῖ ποὺ μιλεῖ ἡ Ποθοῦλα, ἀγάλια, ἀγάλια, ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, ἀνεβαίνουνε στὸ σπῆτι καὶ στὸ λιακωτὸ μπαίνουνε λογιῆς κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες. Πρῶτα φοβισμένα στέκονται, ὕστερα κοιτάζουνε γύρῳ ἀνήσυχαι· στὸ τέλος θαρρεῦνουνε, προχωροῦν, καὶ τριγυρνώντας τὴν Ποθοῦλα μὲ τὴ συντροφιά της, ἀκοῦνε τὰ λόγια της.)

Κ' ὕστερα ξέχανε πῶς βρίσκόμενονα μπροστά της. Καὶ σὰ νὰ κουδέντιαζε μὲ τὸ ἑαυτὸ της. Λόγια κομμένα, δυσκολονόητα, μισά, ἀλλοιωτικά· σὰν παραμιλήματα. Κ' ὕστερα σὰ νὰ τὴν ἐνοχλοῦσα ποὺ κοντά της ἔστακα. Καὶ μοῦλεγε: «Τ' ἤθελες κ' ἦρθες, ἔτσι πρῶτ; Ποῦ τὴν ἄφησες τὴ μάννα σου; Ἐγὼ δὲ σὲ χρειάζουμαι. Τὸν προσμένω. Θὰ γυρίσῃ.» Καὶ τὰ μιλοῦσεν ἥσυχα· μὰ πιὸ λυπητερὰ παρὰ νὰ τὰ δόξαζε μὲ δάκρυα καὶ μὲ δαρμούς.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καὶ μυρουδιά· δὲν πῆρες πῶς τὸ εἶχε ἀπόφαση νὰ σκοτωθῇ; Πῶς δὲν ἔκαμες τὰ δύνατα δυνατὰ νὰ τὴν ἐμποδίσῃς;

ΠΟΘΟΥΛΑ. ὦ! πῶς μιλάς! Πῶς μιλάς ἀπόξω ἀπὸ τὸ φοβερὸ χρορὸ, πού, ἤθελα δὲν ἤθελα, μ' ἔβαλε νὰ χορέψω. Τῆς κακομοίρας δὲ μοῦ πῆγε τὸ κακὸ στὸ νού. Στοχάστηκα πῶς θὰ

καυγάδισε με τὸν ἄντρα της, καὶ πῶς ὁ καυγὰς μεγάλος θὰ εἴτανε, ὕστερ' ἀπὸ τὸ μάλωμα ποὺ ἔκαμε με τὸν Πάνο τὸν Τράτα. Ξέρετε, γιὰ κεῖνο τὸ πανηγύρι ποὺ χόρεψε με τὸν Κάραλη. Κ' ὕστερα γιὰ τὸ γάμο τοῦ Κάραλη. Κακὴ ὥρα! Κ' εἶπα πῶς ἔφυγεν ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης, καὶ πῶς τὴν ἄφησ' ἔτσι, ἀφιλιώτα. Καὶ δὲν ἤθελα μονάχη νὰ τὴν ἀφήσω· καὶ νὰ τὴν παρηγορήσω βάλθηκα. Κι ὅσο τὰδλεπα τὰ μάτια της νὰ στυλῶνονται σὲ κάτι ἀθώρητο καὶ πολὺ φοβερό, τόσο νὰ τὴν ἡσυχάσω ἀγωνιζόμουν. Κ' ἔπεσα στὴν ἀγκαλιά της. Καὶ τὴν παρακαλοῦσα νὰ πάψῃ, νὰ πάρῃ κάποιον ὕπνο, σὲ λίγη ἀνάπαψη νὰ γύρῃ. "Ὅσο νὰ καλοφέξῃ, τῆς ἔλεγα, ὅσο νὰδῇ ὁ ἥλιος. Καὶ τὴν παραφυλάω ἐγώ, τῆς ἔλεγα, κ' ἐγὼ κάθουμαι στὸ νοικοκυριό της, κι ὅλα τῆς τὰ ἐτοιμάζω. Κ' ἐκεῖ ποὺ τῆς εἶχα πέσει στὰ πόδια γιὰ νὰ τὴν καταφέρω νὰ μ' ἀκούσῃ, δάκρυα μ' ἀνέβαιναν, καὶ νὰ φωνάξω μοῦ ἐρχόταν. "Ὅχι γιὰτὶ τὸν ἐννοιωθὰ τὸν πόνο της· καλὰ καλὰ δὲν ἐννοιωθὰ. Μὰ μέσα μου τὴν ἐννοιωθὰ, βαθιά, κατὰβαθα, μάτια μου, τὴ νεραϊδένια της θωριά. "Ὅχι σὰ γυναίκα ἀπελπισμένη. Μὰ σὰ νῆρθεν ἴσα ὀλίσσα ἀπ' τὴν πηγὴ τῆ στοιχειωμένην ὕστερ' ἀπὸ τὸ λουτρό της ἢ νεράϊδα, μέσα στὰ μεσάνυχτα, τὴν ὥρα ποὺ κοιμούνται τὰ νερά... Καὶ σὰ χτυπημένη, σὰ μαρμαρωμένη ἀπόμεινα κ' ἐγώ. Πρόσμενα νὰ γίνῃ ἀφρός, πνοή, καὶ νὰ χαθῇ ἀπὸ μπρὸς μου. Κ' ἔλεγα: μὴν τύχῃ ἀκόμα καὶ ὀνειρεύουμαι; Ὁ πόνος ἔχει τέτοιαν ὁμορφιά; Κι ὅποιος εἶν' ἔτσι ὁμορφος, ἀξίζει ἔτσι νὰ πονῇ;

Ἔρχονται ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ καὶ ἡ ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ.

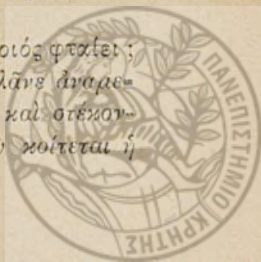
ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Ὁ ἄντρας της, ποὺ λές, θὰ παρηγορηθῇ· ἀλοίμονο ἀπ' αὐτὴ ποὺ πάει ἔτσι ἄδικα.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ. Καλὲ τί φταίει ὁ ἄντρας της! αὐτὴ τὰ ἤθελε, καὶ πέθαν' ἔτσι.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. "Ὅχι, ὄχι· ὁ ἄντρας της τὴν ἔκαμε νὰ πεθάνῃ.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Σωστὰ μιλάει ἡ Πραξιθέα.

ΕΝΑΣ ΑΝΤΡΑΣ. Σωστότερα τὰ εἶπεν ἡ Κυρὰ Κελή. Ποιὸς φταίει; (Ὁ κόσμος γύρω ἀκούει συγκινημένος. Ἐδῶ μιλᾷ ἀνασταξὺ τοὺς. Ἐκεῖ πηγαίνουν ἀκροπαιτώντας καὶ στέκονται στὴν πόρτα τῆς κρεβατοκάμαρας ποὺ κοίτεται ἡ

Τρισεύγενη και βάζουν αὐτί. Οἱ γυναῖκες σφουγγίζου-
ν τὰ μάρματα. Ἀκούονται ἀναστεναγμοὶ κ' ἔνα συγκρα-
τητὸ ψιθύρισμα ἀπὸ σιόματα ποὺ κρυφομιλοῦν.)

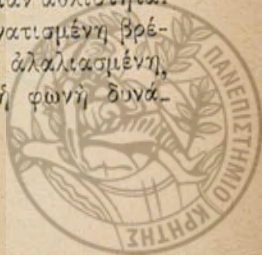
ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἐρχονται κι ἄλλοι· ὁλοένα ἔρχονται· ἀπὸ τῆς γειτονιᾶς
ὅλες. Μάζωξη ἀπόξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀφίνουν τῆς δουλειᾶς τους.
Κουβαλιέται ἡ χώρα. Κι ὅλοι ρωτᾶνε γιὰ τὴν Τρισεύγενη.
Κι ἀνεβαίνουν κι ἀνεβαίνουν.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ (πρὸς τὸν κόσμον γύρω της). Καλέ, πῶς μπαίνειτ'
ἔτσι στὸ σπίτι! Σιγά σιγά! Ἀνθρώπος ψυχομαχάει. Τὸν
ὕστερνὸν ἀγῶνα τοῦ τοῦ δυσκολεύετε. Κάνε μὴ φωνάζετε.
Τί θὰ εἴπῃ κι ὁ νοικοκύρης!

ΝΙΚΑΡΟΣ. Νοικοκύρης δὲν ὑπάρχει· τί τότε χρειάζεστε;

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Καὶ πῶς τὸ πῆρε τὸ φαρμάκι! πῶς τὸ πῆρε!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Καὶ στάθηκεν ἐδῶ καὶ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα τὴ λαμ-
ποκοπούσα. «Κι ὅ,τι παίρν' ἡ θάλασσα, δὲν τὸ ξαναγυρίζει»,
τὴν ἀκουσα νὰ εἴπῃ. Καὶ μ' ἀγκάλιασε, καὶ μοῦ εἶπε· καὶ
τὰ λόγια της τὰ φύλαξα, κ' ἔνα πρὸς ἓνα τὰ θυμᾶμαι: «Ὅ-
λες οἱ ἀγάπες μου ὅχεντρες μοῦ γίνηκαν. Λάτρεψα τὴ μάν-
να μου, ἴσκιό τοῦ ἄλλου κόσμου· καὶ μοῦγεν ὅχεντρα. Μ'
ἀναψε μέσα στὸ αἷμα μου τὴν ἔγγοια τοῦ κόσμου. Ὅχεντρα
κι ὁ κόσμος μοῦ ἔγινε, καὶ μὲ πεθαίνει. Σὲ λάτρεψα κ' ἐσέ-
να, πατέρα, καὶ μὲ καταράστηκες ὅχεντρα· δὲ φταῖς. Σ' ἀρ-
νήθηκα. Γιὰ τὸν ἄλλο ποῦ τότε λάτρεψα, γιὰ σένα, γιὰ σένα.
—Καὶ εἶχες δίκιο,—ἔλεγε κ' ἔλεγε κ' ἔλεγε,—καὶ δίκιο
εἶχες νὰ μοῦ ρίξης τὸ πικρότατο ποῦ στάθηκεν ἀνάθεμα...
Τρισελεύτερη Τρισεύγενη, μὲ τὴν τόλμη πάντα καὶ μὲ τὴν
ἀλήθεια—κ' ἔλεγε κ' ἔλεγε κ' ἔλεγε—μὲ τὸν ἥλιο νὰ ται-
ριάζω καὶ νὰ μάχουμαι πῶς δὲ μ' ἔκαμε ἡ ἀγάπη σου; Μὲ
γόνάτισε μπροστά σου, κ' ἔγινε παιδί, ποῦ τὸ ψέμα λείει γιὰ
νὰ μὴν τιμωρηθῇ.» Κ' ἔλεγε κ' ἔλεγε, καὶ τὰ φύλαξα πιστά,
καθὼς ἀράδα τάλεγε, καὶ κοντανάσαινε: «Ψέματα, ψέματα,
ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχω! Ὁρθοστύλωτη ὅλο σὲ ὅλους.
Μὲ τὸ μέτωπο ψηλά, πάντ' ἀκατάδεχτη, καταφρονητική. Μὰ
πάντα, πιὸ κρυφὰ καὶ πιὸ βαθιά, σκιάδα σὲ μιὰν ἀθλιότητα.
Γι' αὐτὸ μπροστά σου, σὲ μιὰν ὥρα κακὴ, γονατισμένη βρέ-
θηκα, ἄβουλη, ψεύτρα, Παναγιά μου! ψεύτρα ἀλαλιασμένη,
ψεύτρα ἄρρωστη.»—Κ' ἔλεγε κ' ἔλεγε. καὶ ἡ φωνὴ δυνά-

μωνε, σὰ νὰ τὸν ἔδλεπεν ἀγνάντια τῆς τὸν ἄντρα τῆς: «Μ' ἔφαγεν ὁ κόσμος, μ' ἔφαγεν ὁ ἴδιός ὁ ἑαυτός μου. Μ' ἔφαγε ἡ στεριά, μ' ἔφαγε ἡ θάλασσα...»

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καὶ πῶς τὸ πῆρε! πῶς τὸ πῆρε τὸ φαρμάκι!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Κ' ἐμένα τρόμος μ' ἐπικσε πού τῇ γρικοῦσα... καὶ τέλος ἔγυρε καὶ μοῦ εἶπε: «Δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ· θὰ κοιμηθῶ· ἔχε τὴν ἔγνοια τοῦ σπιτιοῦ. Στάσου ἐδῶ· μήπως καὶ ξανασάνω, λίγον ὕπνο παίρνοντας.» Καὶ βλόγησα τὴ σκέψη τῆς τῇ φρόνιμῃ. Καὶ μπῆκε στὴν κρεββατοκάμαρα, καὶ κλείστηκε. Καὶ дуὸ λεπτὰ δὲν πέρασαν, κι ἄκουσα τὸν ἀνεκδήγητο τὸ βόγγο. Κ' ἔτρεξα καὶ τὴν ἡῦρα κυλισμένη... Καὶ παράπλευρα ἄδειο τὸ μπουκάλι πού εἶχε τὸ φαρμάκι... Καὶ σπάραιζε κι ἀκόμα τραύλιζε: «Νὰ κοιμηθῶ!»

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Καὶ τότε κ' ἐσὺ ἐμπηξες τὴ μεγάλη τὴ φωνή, καὶ πῆρε ὁ κόσμος εἰδηση...

ΝΙΚΑΡΟΣ. Καὶ τὴν ἄκουσα τὴν ὦρα πού γύριζ' ἀπὸ τὸ ξενύχτι τὸ καθημερινό. Κ' ἔτρεξα κ' ἐγώ.

Μπαίνει ὁ ΚΩΣΤΑΣ ὁ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ.

ΝΙΚΑΡΟΣ (ἐξακολοθεῖ). Ἀγριεμένος ἀπὸ τὴ βοή τοῦ κόσμου ὁ Πέτρος Φλώρης ξύπνησε καὶ θέριεψε. Κακὸ παιγνίδι στοχάστηκε πῶς θὰ τοῦ παλῆξῃ ἡ γυναίκα του· κάποιο δολοπλόκο σκάνταλο φαντάστηκε, κι ὕρμησε μ' ἓνα μαχαίρι, γιὰ νὰ τῆς ρουφήξῃ τὸ αἷμα. Ὅταν ἔμαθε τί ἔτρεξε...

(Ἡ Ποθούλα μπαίνει στὴν κρεββατοκάμαρα.)

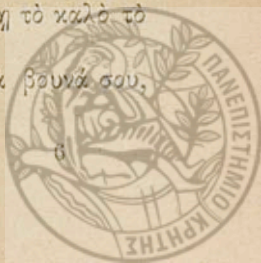
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Καταραμένος τόπος. Ἀμαρτίες ἔχει νὰ ξεπληρώσῃ. Δὲν τότε λυπήθηκεν ἀκόμα ὁ Θεός. Ἀλλοιωτικά, δὲ θὰ βλέπαμε κι αὐτὰ πού βλέπουμε.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Ἀλήθεια, κουμπάρε. Θὰ φώτιζε ὁ Θεὸς τὴν ἔρμη τὴ γυναίκα ἐτούτη, καὶ δὲ θάκανε καὶ στὸν ἄντρα τῆς τὸ μεγάλο τὸ κακό.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Τὸ μεγάλο τὸ κακὸ δὲν εἶναι τοῦτο. Τὸ μεγάλο τὸ κακὸ εἶναι πῶς πρόφτασε ἡ γυναίκα καὶ φαρμακώθηκε, προτοῦ νὰ φτάσῃ ὁ ἄντρας νὰ τῆς δώσῃ τὸ καλὸ τὸ μᾶθημα μὲ τὸ μαχαίρι του.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Κλείσε τὸ στόμα σου, καὶ γύρισε στὰ βουνά σου, ἄνθρωπε σκληρόφυχε. Τ' εἶν' αὐτὰ πού λές!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Σώπα ἐσύ, γυναίκα. Λέω πὼς καθὼς πάνε τὰ πράματα δὲν τραβᾶνε ἴσα καὶ δὲν πάνε δίκαια. Χρειάζονται ἓνα γερὸ μάθημα μιὰ γιὰ πάντα. Καὶ τὸ ξαναφωνάζω. Ἀντὶ νὰ τὴ σκοτώσῃ τὸ φαρμάκι ἀπὸ τὸ χέρι τῆς, ἔπρεπε νὰ τὴ σκοτώσῃ τὸ μαχαίρι τοῦ ἀντρα τῆς. Μὰ ὅταν τὰποφάσισεν ὁ ἀντρας, δὲν εἶτανε πιά καιρός. Ἀργὰ τὸ εἶδε πὼς εἶχε χρέος νὰντισταθῇ σὰν ἀντρας· γιατί τέτοια θηλυκὰ τόπο δὲν ἔχουνε σὲ σπίτι καὶ σὲ κόσμο μήτε γιὰ θυγατέρες, μήτε γιὰ γυναῖκες . . .

(Φωνὴς ἀκούγονται γυναικῶν ἀγαναχισμένων
μὲ τὰ λόγια τοῦ Μπουρνόβα.)

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Δυὸ βήματα παρέκει ψυχομαχάει μιὰ κυρά. Τοῦ Μάη καὶ τ' Ἀπρίλη τὸ τραντάφυλλο μαράθηκε. Χάνουμε τὴν ἐλεητική, τὴν ἀνοιχτόκαρδη, τὴ χρυσοχέρα. Ἡ πανώρια μας πεθαίνει, ποὺ περνοῦσαν οἱ ξένοι, καὶ μακάριζαν τὸν τόπο μας, μοσκοβολισμένον ἀπὸ ἓνα τέτοιο λούλουδο. Κ' ἐσὺ τὴ γλωσσотρώγεις ἔτσι! Τράβα στὴ ντραγάτα σου.

(Οἱ γυναῖκες, ὅσο μιλεῖ ἡ Πραξιθέα, ξεφωνίζουν
καὶ κλαῖνε.)

ΓΥΝΑΙΚΕΣ. Εἰν' ἀλήθεια, εἰν' ἀλήθεια. Καλὰ τὰ λές, κοπέλλα μου, σωστὰ τὰ λές.

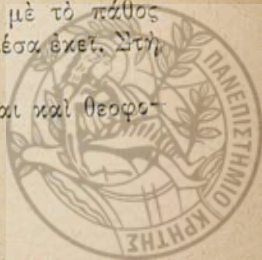
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Ἐνέργεια τοῦ Βελζεβούλ. Σπειρὶ μυαλὸ δὲν τῆς ἔδωκε, καὶ τῆς ἔδωκε τὸ φαρμάκι. Κ' ἔτσι, ἀφοῦ ἔζησε τρελαίνοντας ἓναν κόσμον, κάνει τὸν κόσμον νὰποτρελαθῇ καὶ μὲ τὸ θάνατό τῆς ἀκόμα . . . Ὅπως πήγαινε, ἀξίζε νὰ σκοτωθῇ ἀπὸναν ἀντρα. Νὰ πάη μὲ τὴν ἀράδα τῆς Πανώριας τοῦ Σωτήρχα, καὶ τῆς Ἐλέγκως τοῦ Πολιτάρχου.

Βγαίνοντας ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ ἦσυχά ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμαρα ἀκοῦει τὰ λόγια τοῦ Κώστα Μπουρνόβα.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Πῶς εἶναι;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Στὸ ἴδιο βύθος.—Κώστα Μπουρνόβα, οὔτε ἡ ὥρα οὔτε ὁ τόπος εἶναι γιὰ νὰνοῖξης ἔτσι τὸ στόμα σου. Ντράπου τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη· συγκυλίζεις μὲ τὸ πάθος σου ἓναν ἄνθρωπο τὴν ὥρα ποὺ χαροπαλεύει μέσα ἐκεῖ. Στὴ ντραγάτα σου ξέμαθες ἀπὸ κόσμον.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Πονετικὸς μᾶς παρουσιάζεσαι καὶ θεοφ-

δούμενος; λένε οί γλῶσσες οί κακές πῶς ἐσὺ τῇ συγκύλισες
χειρότερ' ἀπὸ μένα, κ' ἐσὺ τὸν κουδάλησες τὸν ἄντρα της
γιὰ νὰ τὸ καμαρώσῃ τὸ συγκύλισμα.

ΜΙΑ ΦΩΝΗ. Πιωμένος θὰ εἶσαι. Πήγαιν' ἔξω. Ντροπή.

ΑΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ (μαζί). Σώπα, μπάρπα Μπουρνόδα, σώπα, καὶ θὰ
τὸ μετανιώσῃς.

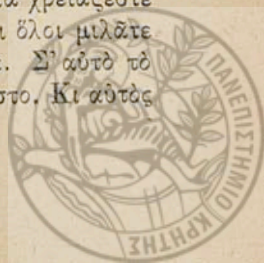
ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Μιὰ γυναίκα εἶχε καὶ τὴν κράταγε στὸ λόγγο, καὶ
τὴν πέθανεν ἀπὸ τὸ ξύλο κι ἀπὸ τὴν κακομεταχείριση. Τέ-
τοιος εἶναι. Τέτοια καὶ τὰ λόγια του.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Πάνο Τράτα, δὲν εἶναι δικό σου τὸ σπίτι.
Μήτε δικό σας. Σὰς πονεῖ πού μ' ἀκοῦτε; Νὰ ἡ πόρτα. Μό-
νον ἓνας ἔχει δικαίωμα νὰ μὲ διώξῃ ἀπὸ δῶ πέρα· ὁ νοι-
κοκύρης τοῦ σπιτιοῦ· κι αὐτὸς δὲν εἶν' ἐδῶ· ἡ συνείδηση τὸν
πρόσταξε νὰ μὴν εἶν' ἐδῶ. Ἔτσι πρόσταξε καὶ τὸν πατέρα. Καὶ
ποιὸς σὰς χαμπερίζει ἔλους ἐσὰς τοὺς καλοθελητάδες; Πιω-
μένος ἐγώ! Μήτε κρασί πίνω, μήτε ξενυχτῶ, μήτε ξεφαν-
τώνω μὲ τὰ βιολιά, μήτε χάνουμαι γιὰ μαῦρα μάτια. Μὲ τὸ
καριοφίλι μου, κληρονομιά τοῦ πατέρα μου, τὰμπέλια σας
τὰ πατρικά φυλάγω. Σὲ παλιότερο καιρὸ φύλαγα τὰ σύνορα,
στρατιώτης. Ἀπὸ τὸ Σούλι κρατιέμαι. Κρασί τὰ λόγια μου
μυρίζουνε; Μόνο πῶς τρέχουν ἀκράτητα σὰν τὸ θυμωμένο τὸ
νερό. Μὰ ἐσεῖς ἀπὸ τέτοια νερὰ δὲν ξέρετε. Μόνο ρήχη καὶ
βάλτα ξέρετε.

ΦΩΝΕΣ ΑΝΤΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ. Βγάλτε τον ὀξω. (Μερικοὶ προ-
χωροῦνε φοβερίζοντάς τον.)

ΝΙΚΑΡΟΣ. Ἀφήστε τον. Κάποιος πόνος βογγάει μέσα του πὶὸ ἀλη-
θινὸς ἀπὸ τὸν πόνο μερικῶν ἐδῶ... Ὄνομα καὶ μὴ χωριό.
Ἀνοιχτόλογος εἶναι. Δὲ βλέπει μακριά, μήτε βαθιά. Ὅμως
αὐτὰ πού βλέπει, τὰ φωνάζει ὅπως τὰ βλέπει. Δὲ θέλει τίποτε
νὰ συγυρίσῃ. Δὲ σοῦ λείπει καρδιά, Κώστα, μάτια σοῦ λεί-
πουνε γιὰ νὰ ἰδῇς, καὶ νοὺς γιὰ νὰ σοῦ φωτίσῃ τὴν καρδιά.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Τὰ μάτια τὰ δικά μου ἄλλα, κι ἄλλα τὰ
δικά σας. Ὅλοι λογάδες εἴμαστε. Ἀνοιχτὰ καὶ χτυπητὰ τὰ
λόγια μας σὰν τὰ τραγούδια σας τὴ νύχτα. Τί τὰ χρειάζεστε
τὰ σπίτια; συφορά σας! Ὅλοι ἓνας εἴσαστε, κι ἔλοι μιλάτε
μὲ ἔλους γιὰ ἔλα. Δὲν μπορούμε νὰλλάξουμε. Σ' αὐτὸ τὸ
σπίτι βλέπω τὸν κόσμον ἔλο μαζεμένο ἀνάεστο. Κι αὐτὸς

ὁ κόσμος θρέφεται μὲ τὰ καρδιοχτύπια καὶ μὲ τὰ γλωσσοφαγώματα. Τὰ λόγια του, ὅσο κι ἂν εἶναι ὀνοιχτὰ καὶ χτυπητὰ, παραλυμένων εἶναι λόγια καὶ τυφλωμένων ἀπὸ πειρασμοὺς ποὺ σέρνουν πρὸς τὸν κατήφορο. Τοῦ χρειάζεται νὰκούση καὶ τὰ λόγια ποὺ ἀνεβάζουν. Τραχιά τ'ἀνεβάσματα. Δὲν πάει μπροστὰ ὁ τόπος μὲ τὸ βιολί τοῦ Νίκαρου.

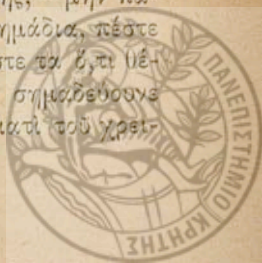
ΝΙΚΑΡΟΣ. Κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸν πατέρα μου τὸ κληρονόμησα τὸ βιολί μου, ὅπως κ' ἐσὺ τὸ καρυοφίλι σου, καθὼς ποὺ τὸ παinueσαι. Ἀπὸ παιδάκι τὸ βιολί μου πρὸς τὰ κρογιαλῖα μὲ χαμήλωνε. Καὶ τὸ βιολί μου μ' ἔμαθε μὲ τὴ μουσικὴ νὰ τὰ μετρῶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ νὰ γωνίζουμαι νὰ βάλω σὲ ὅλα μέσα τὴ μουσικὴ, καὶ νὰ τιμῶ καὶ νὰ γαπῶ τὰ πράγματα κατὰ τὴ μουσικὴ ποὺ θάβρισκα μέσα τους. Κ' ἔμαθα νὰ προσέχω τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, σὰ τὰ κομμάτια τοῦ βιολιοῦ μου. Εἶναι κομμάτια ποὺ σὲ κάνουν νὰ γονατίζης, καὶ νὰ ξεχνᾷς κάθε ἄλλο στᾶκουσμά τους. Κομμάτια ποὺ σὲ ὑψώνουνε, γιατί καὶ τὴ σάρκα σου τὴ γιομίζουν ἀπὸ φωτιά μαζὶ καὶ ἀπὸ πνέμα. Σὰν τέτοιο κομμάτι μᾶς ἤρθεν ἡ Τρισεύγενη θεόσταλτο κι ἀκούστηκεν. Ἀκούστηκε, καὶ μάγεψε τὴ νύχτα μας, κ' ἔκαμε τὸ μολυβένιον ὕπνο τῶν ἀνθρώπων μιὰ πλάση οὐρανικὴ . . .

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Πήγαινε ἀπὸ μούρλια σὲ μούρλια κι ἀπὸ κατάρρα σὲ κατάρρα.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Κ' ἔπρεπε νὰ πάψῃ τὸ κομμάτι, καὶ νὰ περάσῃ ἀτελείωτον, ὅπως ὅλα τὰ ὁμορφα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Ἀμυαλὴ κι ἀναθεματισμένη μὲ τὸν πατέρα της. Ἀμυαλὴ κι ἀναθεματισμένη μὲ τὸν ἀντρα της. Ἀπάντρευτὴ, ζιζάνιο τῆς γειτονιάς καὶ τῆς χώρας. Στεφανωμένη, σκάνταλο τῆς χώρας καὶ τῆς γειτονιάς. Τέτοιο θὰ εἶτανε τὸ τέλος της.

ΝΙΚΑΡΟΣ. Εἶταν ἡ χάρη καὶ ἡ δύναμη. Μποροῦσε νὰ τοῦ σπείρῃ αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ τὴ μεγαλοσύνη καὶ τὴν προκοπή. Μὰ γιὰ νὰ στέκῃ στὴ χάρη της καὶ στὴ δύναμή της, — μὴν παραξενεύεστε! — ἔπρεπε νὰ τῆς λείπουνε κάποια σημάδια, πέστε τα χαρίσματα, φορτώματα, συνήθεια, χρέη, πέστε τα ὅτι λέλετε· κάποια σημάδια ἀπὸ κείνα ποὺ πάντα σηματοθεοῦνε τὸν ἄλλον κόσμο, τὸν κοσμικὸν, σὰν κ' ἐμᾶς, γιατί τοῦ χρει-

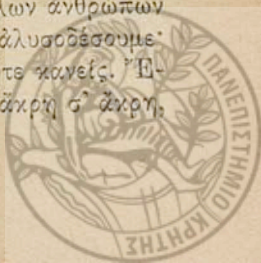
άζονται τοῦ κοσμάκη. Κ' ἔπρεπε νὰ τὰ καταφρονῇ κάποια εἰδωλα, ποὺ ἐμεῖς καθὼς τὰ ἠῦραμε νὰ τὰ προσκυνᾶμε καὶ νὰ τὰ τρέμουμε, τὰ τρέμουμε καὶ τὰ προσκυνᾶμε χωρὶς καλὰ νὰ ξέρουμε γιατί. Νεράιδα εἶτανε, χάρη μᾶς ἔκανε ποὺ ζοῦσε ἀνάμεσό μας. Μᾶς φεύγει, καὶ τὴν κλαῖμε.

Οἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (μαζί). Ἀλήθεια, ἀλήθεια, ἄχ! πῶς τὰ λείει! σὰν τραγοῦδι. Καημένη Τρισεύγενη!

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ. Λιογέννητη καὶ Λιόκαλη! Κυρὰ Μοναστηριώτισσα, κάνε τὸ θάμα σου νὰ ζήσῃ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Ὁ Κώστας ὁ Μπουρνόδας τὰ ρίχνει τὰ λόγια τοῦ σὰν τσεκουριὰς καὶ σὰ βόλια. Μεθυσμένος ἢ ξεμέθυστος, δὲν εἶναι γιὰ τὸν κόσμον. Ὁ Νίκαιος τὰ τραγουδάει τὰ λόγια τοῦ· θαρρεῖ πῶς πάντα βιολὶ παίζει. Μὰ σὰ νὰ βλέπη ὁ βιο-λιτζῆς πὶο μακριὰ ἀπὸ τὸ ντραγάτη. Ἀκούστε με κ' οἱ δύο σας, κ' ἐσεῖς ὅλοι. Ἐγὼ εἶμ' ὁ φταίστης πὶο πολὺ. Τὸ κρίμα στὸ λαϊμό μου. Ἐγὼ εἶμ' ἡ ἀφορμὴ ποὺ γύρισε ὁ ἄντρας τῆς ἀπὸ τὸ ταξίδι. Κ' ἐγὼ εἶμ' ἡ ἀφορμὴ ποὺ ἀναφεν ὁ φοβερὸς ὁ πόλεμος ἀνάμεσό τους. Δὲν ἤθελα τὸ κακὸ τῆς, καὶ ἤθελα τὸ καλὸ τοῦ φίλου μου καὶ τὰδερφοῦ μου. Καὶ τώρα ποὺ ἦρθε τέλος τέτοιο, ἐγὼ πὶο πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλον μπορῶ νὰ μαρτυρήσω πῶς ὁ θάνατός τῆς εἶναι ἄξιος θάνατος σὰ μιὰ θυσία. Ἡ ἀτρόμητη, καλὰ καλὰ νὰ τὸ ξέταξες, ἔτρεμε μπροστὰ στὸν ἕνα ποὺ ἀγάπησε. Κ' ἡ τρομασμένη καὶ ἡ κρυφὴ, μπροστὰ τοῦ ἤθελε πάντα κι ἀνοιχτόστομη κι ἀληθινὴ νὰ στέκεται μπροστὰ τοῦ. Κι αὐτοῦ τὴν ἐμπλεξεν ἡ Μοίρα. Τοῦ κόσμου ἡ ἔγνοια, τοῦ θυμοῦ ἡ τύφλα, ὁ φόβος, ἡ περηφάνεια, κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τί, καὶ πὶο βαθιὰ κάτι μέσα τῆς ἀξήγητο καὶ δίχως ὄνομα, τὴν ἔκαμε καὶ τοῦ φέρθηκεν ἀνόητα καὶ ψεύτικα καὶ ἄπρεπα. Καὶ εἶδε πῶς γλίστρησε σ' ἕναν κατήφορο μπροστὰ τοῦ, καὶ σταμάτησε καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ τῆς: «Δὲν εἶμαι γιὰ νὰ ζῶ. Ἄς πάω ὅσο μοῦ μένει μιὰ ντροπὴ καὶ μιὰν ἀγάπη.» Καὶ τὸ πῆρε τὸ φαρμάκι.

ΝΙΚΑΙΟΣ. Τὰ φτερά τῆς νεράιδας δὲν ἔπρεπε νὰ κοποῦν. Μήτε καὶ νὰ λογαριάζεται τὸ φέρσιμό τῆς σὰν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· τὰ καμώματα. Δικαίωμα δὲν εἶχαμε νὰ τὴν ἀλλοιοδύσουμε· μήτε πατέρας, μήτε ἄντρας, μήτε ὁ κόσμος, μήτε κανεὶς. Ἐπρεπε νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ τὴν ὑφάνῃ ἀπ' ἀκρὴ σ' ἀκρὴ.

κατὰ πῶς τὸ ἤθελε, μὲ τὰ μαγικά τὰ χέρια της, τῇ ζωῇ της τὴν ξεχωριστή. Ἐλευτέρη ἔπρεπε νὰ μείνῃ. Τότε θάστεκε καὶ θυγατέρα ἀτίμητη, καὶ γυναῖκα ἀσύγκριτη θὰ εἶτανε.

Οἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ. Κάμε, Παναγιά, τὸ θάμα σου. Γλύτωσέ τηνε τῇ χαϊδεμένη, τὴν Τρισεύγενη!

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Κ' ἐγὼ σᾶς λέω πῶς εἴσαστε ἄρρωστα κορμιά καὶ μυαλὰ σαλεμένα. Νὰ τί καταφέρνουν τὰ παντοτινὰ ξεφαντώματα! Ξενυχτίσματα στὰ καπηλειὰ οἱ ἄντρες, ξαγρυπνίσματα στὰ κατώφλια οἱ γυναῖκες. Κ' ἐγὼ σᾶς εἶπα καὶ σᾶς τὸ ξαναλέω, καὶ βάλτε το μιά γιὰ πάντα στὸ λογισμό σας, κι ἀνίσως σᾶς ἀπόμεινε μιὰ στάλα· ἡ διαβολογύναικα ποὺ θέλετε νὰ μᾶς τὴν κάμετε νεράιδα καὶ ἅγιο κόνισμα καὶ θεοτόκο καὶ θεό, καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο, σᾶς λέω πῶς τὸ πῆρε τὸ φαρμάκι, γιατί ἔχασε τὸ στοίχημα ποὺ εἶχε βαλμένο μὲ τὸ Βελζεβούλ. Κι ὁ Βελζεβούλ τὴν ὑποχρέωσε νὰ ψοφήσῃ. Δὲν τῆς ἐστάθῃ βολετὸ ὡς τὸ τέλος νὰ τοὺς ξεκουτιάσῃ ὅλους γύρω της, ὥστε νὰ τοὺς καταφέρῃ νὰ τῆς λένε σὲ ὅλα «Σοί, Κύριε!» Μόλις ξεσκεπάστηκε ἄθελα, ὁ δαίμονας τὴν ἔκαμε νὰ σπαράξῃ τὰ ἴδια της τὰ σπλάχνα, μιὰ καὶ καλή.

ΚΥΡ' ΑΛΤΑΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ. Βουδάσου τέλος πάντων, ἢ ξεκουμπίσου ἀπὸ δῶ.

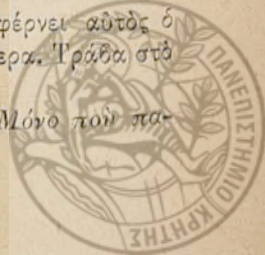
Ἐρχεται ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμαρα.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Σιγὰ σιγὰ. Μίλησεν. Εἶπεν, ἐκεῖ δὲ μπορεῖ νὰ σταθῇ. Ἐδῶ, λέει, νὰ τὴ φέρουμε, στὸ λιακωτό. Ἐδῶ, λέει. Τὸ εἶπε κι ὁ γιατρός. Ἀέρα θέλει, λέει, φῶς. Μὰ μὴ μαζώνεστ' ἔτσι. Τόπο κάμετε λιγάνι. Ποῦ ἀέρας καὶ ποῦ φῶς μ' ἐσᾶς! (Ξαναμπαίνει στὴν κρεββατοκάμαρα.)

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Κάμετε τόπο. Κάμετε τόπο. Βγάτε ὄξω. Πρὸς τὴν πόρτα στρυμωχτήτε. Καὶ κλείστε τὰ στόματα· τὴ βασανίζουμε. Πῶς νὰ βρεθῇ σὲ τόσον κόσμο! (Ξαναμπαίνει στὴν κρεββατοκάμαρα.)

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ. Ἐχετε γειά. Κεφαλάρια φέρνει αὐτὸς ὁ κόσμος. Βάλτα, περιγιάλια νοτισμένα, κατώμερα. Τράβα στὸ βουνό σου, Χριστιανέ! (Φεύγει.)

Γίνεται ἄκρα ἡσυχία. Μὰ κανεὶς δὲ φεύγει. Μόνο ποὺ πα-

ραμερίζουν δλοι, καὶ στέκονται καὶ καρτεροῦν. "Εἰσι ἀπομένει γὰρ λίγην ὥραν ἢ σκηνή, σὲ μὲν ἀκινήσια ποὺ τὴ σαλεύουνε μονάχα κάποια κυρφοφιθυρίσματα. "Εξαφνα μιᾶς ταραχῆς τὸ βουῖσμα φτάνει μέσ' ἀπὸ τὴν κορββατοκάμαρα, καὶ λυγμοὶ ἀκούονται.)

"Ερχονται ἡ ΠΡΑΞΙΘΕΑ, ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ, ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ.

Οἱ ΔΥΟ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (μὲ πόνο καὶ μὲ συντριβή, ποὺ δὲν παίρνει ἄλλο). "Εσθῆσε στὰ χέρια μας.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. "Εκεὶ ποὺ τὴν παίρναμε γιὰ νὰ τὴν ὁδηγήσουμ' ἐδῶ. (Γενικὴ συγκίνηση. Κάνουν τὸ στανρό τους οἱ γυναῖκες, καὶ παρακαλιένται. Οἱ ἄντρες τριγυροῦν τὸν Πάνο Τράτα.)

ΜΙΑ ΦΩΝΗ. Τὴ μυρολογήστρα φέρτε, τὴ Δημήτρανα.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ. Εἶν' ἐδῶ, ἔτοιμη.

ΠΟΘΟΥΛΑ. Τὴ σκατάεψαν τὴ βρυσούλα, καὶ τώρα μυρολόγια . . .

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. "Αέρα ζήταγε. Στὸ φῶς ἤθελε νὰ τὴ φέρουμε. "Ο τελευταῖος τῆς λόγος εἶτανε : Πέτρο Φλώρη!

ΠΟΘΟΥΛΑ. Τόνε μελετοῦσε σὰ νὰ μὴν τῆς εἰλιψε ἀπὸ τὸ πλευρό της.

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. Μελέτησε καὶ τὸν πατέρα της : «"Ο πατέρας δὲν ξαναχυρίζει, δὲ λυγίζει ὁ πατέρας!» ἔτσι εἶπε.

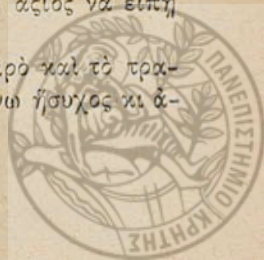
ΠΟΘΟΥΛΑ. Μήπως δὲ τὴν κάλεσε καὶ τὴ μητέρα της; «Δὲν εἶπα πῶς μοῦ φτάς, μητέρα μου! "Ολα σοῦ τὰ σπατάλεψα. Φωτιά μέσα μου τὸ αἷμα σου!»

ΠΡΑΞΙΘΕΑ. "Υστερα κάτι τραύλιζε γιὰ φαρμάκι· γιὰ τὸ φαρμάκι ποὺ θὰ πῆρε. Μοῦ φάνηκε πῶς ἔλεγε : «"Αγνὸ φαρμάκι· ὄχι σὰν τὴν ἀγάπη» δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη ἀγνή».

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δυστυχισμένη! καλὰ τὸ εἶδε, καὶ στὸ χαροπά-λαιμα. Δὲν εἶταν ἡ ἀγάπη ἀγνή. "Αλλη εἶναι ἡ φλόγα ποὺ πλάθει καὶ καθαρίζει· ἄλλο τὸ νερὸ ποὺ παστρεύει καὶ ποὺ ξεδιψᾷ. Τὸ πείσμα καὶ τὸ μῖσος . . . Νὰ δεθοῦνε ἀγνὰ δὲ φτάσανε. Τώρα τὸ βλέπω. Νοθεμένο τὸ πιστό. Κατάρα.

ΠΟΘΟΥΛΑ (πρὸς τὸ Νίκαρο, κλαίοντας). Ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ εἰπῇ τὸ μυρολόγι της;

ΝΙΚΑΡΟΣ. "Ηθελα νὰ σωπάσῃ τὸ βιολί μου γιὰ καιρὸ καὶ τὸ τραγούδι μου . . . Κι ὅλο τὸν καιρὸν αὐτὸ νὰ μείνω ἥσυχος κι ἄ-

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ. Τὸ σπίτι δικό μου· ὁ πεθαμμένος δικός μου. Ἀφήστε μου τὸ σπίτι καὶ τὸν πεθαμμένο. Γλήγορα· γλήγορα. Κανένας. Θὰ δουλέψῃ καὶ κάτω ἄλλο. Δὲ σὰς χωράει ὅλος ὁ τόπος πέρα; (Πιὸ πολὺ ἀγοιμένα, ἀρχίζοντας νὰ σπρώχνῃ καὶ μὲ τὰ χέρια.) Ἀδειάστε μου τὸ σπίτι!

(Φεύγουν, ἕνας ἕνας, ἄντρες καὶ γυναῖκες· ἄλλοι θυμωμένοι καὶ μὲ φοβερίσματα· ἄλλοι πιὸ ἀτάραχα καὶ μὲ μὴ φαιδρότητα ποὺ τοὺς ἀνάφτει τὸ φέροισιμο τοῦ Πέτρου Φλώρη διώχνοντας τὸ σύγνεφο τῆς λύπης. Μένουν ὁ Πέτρος ὁ Φλώρης καὶ ὁ Πάνος ὁ Τράτας.)

Τέλος πάντων! (Προχωρεῖ πρὸς τὴν κρεβατοκάμαρα. Μὰ στέκεται ξαφνισμένος, γιατί ἀκούγονται τὰ βήματα κάποιου ποὺ ἀργὰ καὶ βαρὺ ἀνεβαίνει. Ὁ ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ γυρίζει ματωμένος.)

Πάνο Τράτα! Ποιὸς δαίμονας εἶναι πάλι! Δὲ θὰ μ' ἀφήσουνε! Χριστέ! Νὰ γκρεμιστῇ ἀπὸ τὴ σκάλα, Πάνο Τράτα, νὰ γκρεμιστῇ!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ (ἀνύγει τὴν πόρτα, σκύβει καὶ κοιτάζει). Ἀδύνατον. Αὐτὸς ποὺ ἀνεβαίνει, δὲν μπορῶ νὰ τὸνε διώξω.

Παρουσιάζεται στὴν πόρτα ὁ ΔΕΝΤΡΟΓΑΛΗΣ.

Τελειώνει τὸ τέταρτο μέρος, καὶ τὸ δράμα.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Ν. ΚΟΝΕΜΕΝΟΥ*

Κορφοί, 1η Θμβρίου 903.

Ἀγαπητέ μου κ. Παλαμᾶ,

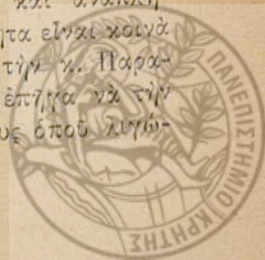
Συμπάθησέ με ὁποῦ σοῦ γράφω ἐνικῶς, ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γλῶσ-
σα, δὲν συνιθᾷε πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὅταν ἀποτεινόμεστε πρὸς
ἓνα πρόσωπο, καὶ ἀπορῶ πῶς ὁ φίλος κ. Ψυχάρης, ὁποῦ τόσο τὰ
φιλολογαί, δὲν ἔχει κάμει ποτὲ καμμιά παρατήρηση γιὰ τοῦτο.

Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὸ βιβλίον σου, καὶ σ' εὐχαριστῶ διπλά· καὶ
γιὰ τὸ δῶρο, καὶ ἐπειδὴ μ' εὐχαρίστησε πολὺ ἡ ἀνάγνωσί του.
Ἡ ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ εἶναι, κατ' ἐμένα, ὕστερα ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ
Σολομοῦ, τὸ καλῆτερον ἴσως προῖον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας·
ἀπὸ τὴν ἐποχὴν δηλ. τοῦ θανάτου τοῦ Σολομοῦ, διάστημα ὡς στὰ
σήμερα σαράντα ἑπτὰ χρόνων. Λέω τῆς νεοελληνικῆς, καὶ δὲν
λέω τῆς ῥωμέικης, ἐπειδὴ θέλω νὰ περιλάβω καὶ τὰ ἔργα τῆς κα-

* Τυπώνεται μὲ τὸ σύστημα τῆς γραφῆς ποῦ εἶναι στὸ χειρόγραφο.
Γιατὶ κρατοῦσε δικό του σύστημα ὁ Κερκυραῖος φιλόσοφος. Τονε λέμ^ε
Κερκυραῖο, γιατί, γεννημένος στήν Πρέβεζα κατὰ τὸ 1832, σπούδασ^ε
κ' ἔζησε τὸ περισσότερο καὶ καλῆτερον μέρος τῆς ζωῆς του στήν Κέρκυρα,
ὅπου καὶ πέθανε στὰ 1907. Παράλληλα σὲ τραγούδια, σάτιρες καὶ διηγή-
ματα, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ κοινωνιοφιλοσοφικά του δοκίμια («Οἰκογένεια»,
1876—«Διαθήκη», 1901—καὶ τὸ ἰταλικὰ γραμμένο «Κλέφτες καὶ Φονιά-
δες», 1893), ὁ Κονεμένος ἔγραψε καὶ τύπωσε στὰ 1873, στὰ 1874, κ' ἔπειτα
στὰ 1878, ἑννιάδια γιὰ τὸ «ζήτημα τῆς γλώσσας», χτυπώντας ἀλάθευτα στὸ
σημάδι τὸ λογιωτατισμὸ. Δὲν εἶναι βέβαια θεμελιωμένο στὰ πορίσματα τῆς
ἐπιστήμης· τὸ σύστημα τοῦ Κονεμένου, «Εἶναι μισὴ γλώσσα—λέγει ὁ Ψυχάρης
—μὰ ἡ μισογλωσσία του εἶναι πῶς μεθοδικὴ παρὰ στοὺς ἄλλους. Βάζει
πλάγι πλάγι δυὸ ἀντίθετες γραμματικὰς, μὰ τοῦλάχιστο μ' ἓνα σύστημα,
μὲ μιὰ θέληση...» Θέληση καὶ σύστημα—πόσο ἀντίθετα μὲ τὴν ἀβου-
λία καὶ τὴν ἀσυναρτησία ποῦ κολακεύονται μ' αὐτὲς νὰ καμαρώνουν ὅσοι
ἀπομείνανε ἀγιάτρευτοι ἀκόμα δίγλωσσοι καὶ μισόγλωσσοι!—Θέληση καὶ
νόηση ποῦ περιλάμπρες ὑψώνονται στὰ λόγια τοῦ Κονεμένου, τὰ τυπω-
μένα ἐδῶ καὶ μισοαἰῶνα κοντά, στὰ 1873, γιὰ τὴν κοινὴν μὲ τὴν γλῶσσα,
τὴ δημοτικὴ: «Ἡ νέα αὐτὴ γλῶσσα εἶναι σῶμα ποῦ ἔχει ἐνότητα καὶ μορ-
φή, καὶ ἔχει κανόνες, καὶ εἶναι σῶμα ζωντανό, καὶ εἶναι γεννημὴν γνή-
σιο τῆς ἀρχαίας, καὶ ἔχει δικαιώματα ὅσα εἶχε καὶ ἡ ἀρχαία.» Λογία
σοφὰ καὶ ὀλόφωτα, γιὰ τὸ πλουσίον τῆς τέχνης ὄργανον, αἶψα νὰ νυμφο-
γενεῶνται μαζί μὲ τὸ γράμμα ποῦ ἔρχεται νὰ κρίνῃ, καὶ κρίνοντας νὰ στεφα-
νώσῃ, ἓνα ἔργο τῆς τέχνης σάν τὴν «Τρισεύγεν».—ΣΗΜ. τοῦ ΕΚΛΟΤΗ.

Στή στιγμή, και πρὶν ἀκόμα ὁ ἀναγνώστης μπορέσῃ νὰ σκεφθῇ και νὰ βαθύνῃ, τοῦ κάνουν τέτοια ἐντύπωση ἐκεῖνα τὰ φέμματα, ἐνωμένα και με τὴν προπέτεια και τὴν αὐθάδεια ὁποῦ εἶχε δείξει λίγο προτῆτερα ἡ Τρισεύγενη πρὸς τὸν καλλήτερον και τὸν πλέον εὐλικρινῆ φίλο τοῦ σπιτιοῦ της, ὁποῦ κυριεύεται ἀπὸ ἀγανάκτησι και γελιέται και-μένει σκοτισμένος και στοχάζεται ὅπως ἔχει ὁμπρὸς του ἡ μιὰ φρενοβλαβὴ ἢ ἓνα συχαμερὸ γυναικάριο και ὅπως ὁ σκοπὸς και ἡ λύσι τοῦ δράματος εἶναι ἄλλη ἀπὸ ἐκείνη, ὁποῦ εἶναι πραγματικῶς, και περιμένει με ἀπορία νὰ ἰδῇ τὸ τέλος. Ἀλλὰ ἔπειτα ἔρχεται ἡ σκέψις κ' ἔρχονται τὰ κατοπινὰ συμβάντα ὁποῦ ἀποδείχνουν και πείθουν ὅπως ἐκείναις ἡ ψευτιάς κ' ἐκείνη ἡ αὐθάδεια, φυσικώτατα και ἴδια περισσότερο τῆς αὐτοχρῆς ἀνατροφῆς παρὰ τοῦ χαρακτήρος τῆς Τρισεύγενης, δὲν ἀφαιροῦν τίποτα ἀπὸ τὴν εὐγένεια και ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο της. Τεχνικώτατο. Εὖγε, εὖγε!

Εἶχα διαβάσει τὸ δράμα πρὶν διαβάσω τὰ λίγα προλεγόμενά σου (εἶναι τὸ σύστημά μου) και εἶχα σχηματίσει τὴν ἰδέα ὅπως ἡ Τρισεύγενη θὰ ἤτουν δράμα ἀληθινὸ και ἱστορικὸ ὁποῦ σὲ κάποιον τόπο θὰ εἶχε παρασταθεῖ, ὅχι βέβαια ὅμως και δουλεμμένο και τελειοποιημένο καθὼς τὸ θέλει ἡ τέχνη και καθὼς τὸ ἔχεις δουλέψει και τελειοποιήσει, και δὲν εἶχα σφάλει. Παραπονιέσαι ἐκεῖ γιὰ τὸ θέατρο, και ἐπιθυμοῦσες ὁποῦ οἱ ἡθοποιοὶ ἢ ὑποκριταῖς νὰ μὴ ἀφαιροῦν τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὸ κείμενο και μῆτε νὰ τοῦ προσθέτουν ἢ τοῦ ἀλλάζουν τίποτα. Κ' ἔχεις μεγάλο δίκιο. Ἀλλὰ σὲ ἓνα δράμα στὸ πεζό, τοῦτο εἶν' ἀδύνατο. Μόνον σὲ στίχους θὰ ἤτουν δυνατόν, καθὼς τὸ λὲς κι' ὁ ἴδιος. Καὶ βέβαια οἱ ἡθοποιοί, ἂν ἦναι κανένα δράμα καλὸ, ὅπου κάθε του φράσι και κάθε του λέξι νὰ ἔχῃ ἓνα νόημα και ἓναν σκοπὸ, ἀφαιρῶντας ἢ προσθέτωντας ἢ μεταβάλλωντας, τὸ χαλᾷ. Γιὰ τοῦτο ἐγὼ τὰ καλὰ δράματα προτιμῶ νὰ τὰ διαβάζω στὸ σπίτι μου παρὰ νὰ τὰ ἀκούω στὸ θέατρο. Κι' ἀνστὸ σπίτι μου λείπουν ἡ σκηνογραφίαις και ἡ μιμικὴ, ἀναπληρώνω με τὴ φαντασία μου, και ἀναπληρώνω ἴσως καλλήτερα. Ἡ ὑπερβολὴ και ἡ ἀφυσικότητα εἶναι κοινὰ ἐλαττώματα τῶν ἡθοποιῶν, μὴν ἐξαιρῶντας μῆτε τὴν κ. Παράσκευόπουλου ὁποῦ εἶχαμ' ἐδῶ τώρα ὕστερα. Δὲν ἐπῆγα νὰ τὴν ἀκούσω, ἀλλὰ μοῦ ἔχουν εἰπεῖ. Ὡς και σὲ κείνους ὁποῦ λιγώ-

τερο έννοούν ἔχει φανεί γελοία. Δέν ἔχω εὐτυχήσει ποτέ ν' ἀκούσω κἀνέναν ἔξοχον ἡθοποιό, π. χ. σάν τῇ Σάρα Βερνάρ, τὸν Κοκλέν, κτλ. ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ ὡς κι' αὐτοὶ δέν εἶναι τέλειοι καὶ μὴ τοὺς ἔχει ἀναιδάζει πολὺ καὶ παρ' ἀξία ἡ κοινὴ φήμη καὶ ἡ ρεκλάμα, καθὼς ἀναιδάζει καμμιά φορά παρ' ἀξία μερικοὺς τσαρλατάνους, γιαντροὺς καὶ ἄλλους. Εἶναι κομμάτι τολμηρὴ αὐτὴ μου ἡ ὑπόψια γιὰ τοὺς ἐξόχους ἡθοποιούς, ἀλλὰ μοῦ ἀρέσει νὰ λέω τὴν ἀλήθεια. Τὸ θέατρο εἶναι καλὸ καὶ εἶναι χρειαζόμενο γιὰ τὰ πρόστυχα δράματα, γιὰ ταῖς ἀλαφραῖς κωμωδίαις, γιὰ τὸ μελόδραμα, γιὰ τὰ θεάματα. Κι' ὅσο γιὰ τὰ σοβαρὰ ἔργα, εἶναι γιὰ 'κείνους ὅπου δέν ἡξέρουν νὰ διαβάσουν ἢ ὅπου δέν τοὺς εἶν' εὐκολο νὰ προμηθευτοῦν τὸ βιβλίον. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, γιὰ τὸ δρᾶμα τοῦ θεάτρου ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ἓνας καὶ γερὴ καὶ τέλεια τὴν αἰσθησὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ μάλιστα ἂν τύχῃ νὰ ἔχῃ θέσι μακρυὰ ἀπὸ τῇ σκηνῇ. Καὶ γερὴ καὶ τέλεια δέν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχουν παρὰ οἱ νέοι. Οἱ ἡθοποιοὶ σὲ πολλαῖς περιστασιαῖς μιλοῦν ἀγάγια, ἐνῶ 'ποῦ σὲ ἄλλαις μιλοῦν γλῆγορα καὶ μπερδεμμένα, καὶ μιλοῦν καὶ δύο καὶ τρεῖς μαζῇ, καὶ εἰν' ἀδύνατο νὰ μὴ ξεφύγουν πολλὰ τοῦ ἀκροατῆ. Διαβάζωντας ἓνας, ἂν λίγο κουραστῇ ἢ τοῦ ἔρθῃ νὰ βή-ξη ἢ νὰ φυσήσῃ τὴ μύτη του, ἀπιθόνει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ βιβλίον κι' ἔπειτα τὸ ξαναπιάνει. Ἀλλὰ στὸ θέατρο εἶν' ὑποχρεωμένος νὰ κάθεται προσηλωμένος καὶ προσεχτικὸς χωρὶς τὴν παραμικρὴ διακοπὴ σὲ ὅλη τὴν πράξι, ὅπου μπορεῖ νὰ βαστάξῃ καὶ μιὰν ὥρα. Στὸ θέατρο ἓνας δέν ἔχει παρὰ τὸ σκελετὸ τοῦ δράματος μὲ ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ φαχνά, ἐνῶ 'ποῦ στὸ βιβλίον τὰ ἔχει ὅλα. Καὶ περιμένεις ἀπὸ ἡθοποιούς νὰ μὴ σοῦ παραλείψουν ἢ νὰ μὴ σοῦ ἀλλάξουν τίποτα; Κι' ἂν τὸ ἐκαστόρθωναν, ὅπου εἶν' ἀδύνατο, θὰ ἔμενε ἡ ἄλλη ἢ δυσκολία; ἐπειδὴ πιστεύω ὅπως θὰ ἐπιθυμοῦσες νὰ μὴ χάσῃ τίποτα κι' ὁ ἀκροατῆς. Ὅσο γιὰ τὴν ἡθικὴν ἐπιρροὴ τοῦ θεάτρου, αὐτὴν ἄς τὴν ἀφήσωμε κατὰ μέρος. Ἐχει τὴν ἐπιρροὴν τὸ θέατρο καὶ τόσο κατορθώνει, ὅσῃν ἔχει καὶ ὅσο κατορθώνει καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπου διαδίδεται στὴν ἐκκλησίαν. Τὸ θέατρο εἶναι γιὰ σκοπὸ διασκεδάσεως καὶ γιὰ τίποτ' ἄλλο.

Μένω μὲ πολλὴν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην

Ὁ φίλος σου

ΝΙΚ. ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΠΛΑΖΟΥΔΑΚΗ, ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 3, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ο ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ

§ ΣΑΛΩΜΗ § ΣΑΝ ΤΑ ΦΥΛΛΑ §

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ. — «Νέα έκδοτική εταιρεία ἐσχηματίσθη, ἥτις ἐκδίδει εἰς κομψὰ τεύχη ἔργα ἐξοχα εἰς μεταφράσεις ἐξοχωτέρας. Οὕτω ἔχομεν τοῦ ἀριστοτέχνου μεταφραστοῦ — ἀλλὰ καὶ δραματικοῦ συγγραφέως — Ν. Ποριώτη μεταφράσεις τῆς «Σαλώμης» τοῦ Οὐάιλδ καὶ τοῦ Τζιακόζα «Σὰν τὰ Φύλλα».

ΕΘΝΟΣ. — «Ἡ δευτέρα ἐκδοσις τῆς «Σαλώμης» ἀποτελεῖ ἀληθινὸν φιλολογικὸν γεγονός. Ὅχι: τόσον ἡ μελετημένη καὶ ωραία μετάφρασις . . . ὅσον ὁ πρόλογος, τὸν ὁποῖον ὁ μεταφραστὴς, αἰρόμενος ὑπεράνω προσώπων καὶ κοινωνικῆς ὑποκρισίας, προτάσσει τοῦ βιβλίου. Φωνὴ διαμαρτυρίας διὰ τὴν κατὰπτωσιν τοῦ θεατρικοῦ εἵδους» κτλ. — Πλ. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ.

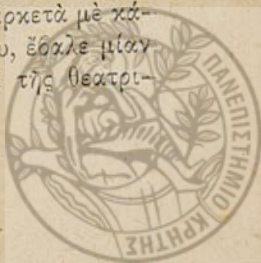
ΕΛΛΑΣ. — «Σαλώμη». Ἡ μετάφρασις εἶναι τέλεια παρουσιάζουσα ὅλες τῖς εὐμορφίαις τοῦ θαυμαστοῦ ἔργου τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητοῦ. — «Σὰν τὰ Φύλλα». Τὸ ἔργο εἶναι λαμπρὰ μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Ποριώτη. Κάθε σύστασις περιττή. Μόνον πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ φθηνία τῶν βιβλίων. Κάθε τόμος 1 δρ. — Φ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. — «Σαλώμη . . . Εἰς τὸ ἔργον προλογίζεται ὁ μεταφραστὴς, καί, ὅπως κάθε φιλολογικὴ ἐργασία τοῦ κ. Π. δημιουργεῖ τρικυμίαν καὶ προκαλεῖ ἀντεγκλήσεις, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Σαλώμης ὁ φιλολογικὸς σάλος ἰσχυρὸς ἐπηκολούθησε καὶ ἐξεδηλώθη.»

ΕΜΠΡΟΣ. — «Ἐπὶ κεφαλῆς ἀνωνύμου ἐκδοτικῆς εταιρείας, ὀνομαστὸς ποιητὴς τῆς «Ροδόπης», ὁ Ποριώτης, ἐγκαινίζει τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων μὲ τὴν «Σαλώμην» καὶ μ' ἓνα πολὺ δυνατόν πρόλογον.» — W.

ΕΣΤΙΑ. — «Δύο δραματικά ἀριστουργήματα. — Καὶ τρίτη ἐκδοτικὴ εταιρεία, ὑπὸ τὴν ἰδεώδη αὐτὴ ἐποπτεῖαν τοῦ κ. Ν. Ποριώτη, κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της. Καί, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα τῆς ἔργα, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ προσωινισθῶμεν περὶ αὐτῆς τὰ βέλτιστα . . . Καὶ τὰ δύο κατ' ἀπαράμιλλον μετάφρασιν.»

ΕΦΗΜΕΡΙΣ. — «Ὁ κ. Ν. Ποριώτης ἀνετύπωσε τὴν γνωστὴν του μετάφρασιν τῆς «Σαλώμης» — ἀφοῦ τὴν ἐχάλασεν ἀρκετὰ μὲ κάποια διορθώματα — καί, ὡς πρόλογον τοῦ βιβλίου, ἔδωκε μίαν πρωτότυπον καὶ περιεργωτάτην μελέτην του περὶ τῆς θεατρικῆς μας κατὰστάσεως.» — Γρ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ.

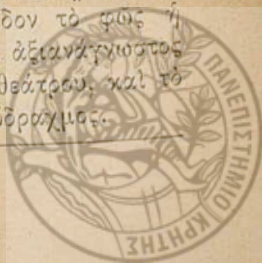

ΝΕΑ ΕΛΛΑΣ.— «Τὸν πόνον διὰ τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ θεάτρου, ποὺ αἰσθάνεται κάθε ἄνθρωπος, ἀλλὰ ποθεῖ τὴν ἀνύψωσιν ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν παραγόντων ἐκείνων, ποὺ μορφώνουν τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν ἐνὸς ἔθνους, ἐκφράζει θαυμάσια ὁ κ. Ν. Ποριώτης εἰς τὸν πρόλογον τῆς «Σαλώμης», ὅπου ὁ ἀναγνώστης ἡμπορεῖ νὰ ἐντυφίῃ εἰς τὴν ἀληθεστάτην, τὴν φωτογραφικὴν ψυχολογίαν—ἢ ἀκαλαίσθητος ἐκφρασίς ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ Ἑλληνικοῦ θεάτρου—τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν συνδέσει σήμερον τὸ ὄνομά των μὲ τὴν βαρβαρωτέραν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς.»—Φ. Π.

Ο ΝΟΥΜΑΣ.— «ΤΑ ΕΡΓΑ. Καινούρια ἐκδοτικὴ ἐταιρεία μ' αὐτὸ τὸν τίτλο . . . Πρῶτο ἔργο ἡ «Σαλώμη» τοῦ Ὄσκαρ Οὐάιλντ, μετάφραση Ποριώτη, μὲ πρόλογο πολυσέλιδο τοῦ ἴδιου γιὰ τὴν κατάντια (αὐτὸς ὁ χαραχτηρισμὸς τοῦ ἀξιῖζει) τοῦ σημεριοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου . . . Ἀξιῖζει νὰ γορασθῇ ἀπ' ὅλους, ὅχι μόνον γιὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν μετάφρασίν της, μὰ καὶ γιὰ τὸ βαθυστόχαστο καὶ εἰλικρινέστατο πρόλογο.»

ΠΑΤΡΙΣ.— «Ὁ κ. Ποριώτης μεταφέρει εἰς θαυμάσιαν δημοτικὴν ὅλας τὰς μεγάλας εἰς δραματικότητά, εἰς ποιήσιν καὶ εἰς τεχνολογίαν ὡραιότητάς τῆς «Σαλώμης», τηρῶν ὅλας τὰς δυσκολίας ἀναλογίας τοῦ πρωτοτύπου, διαφυλάττων ὅλην τὴν βιβλικὴν εἰς μεγαλοπρέπειαν ἐκφρασίαν τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου, καὶ ὅλα αὐτὰ χωρὶς καμμίαν ξηρότητα ἀπὸ ἐκείνας ποὺ συναντᾷ κανεὶς συνήθως εἰς τὰς Ἑλληνικὰς μεταφράσεις.»— «Σὰν τὰ Φύλλα», κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ν. Ποριώτη. Ὁ μοναδικὸς πρᾶγματι Ἑλλήν μεταφραστὴς ἔχει ἀποδώσει τὸ λεπτότατον ψυχολογικὸν δρᾶμα μὲ ὅλην τὴν εὐσυνειδησίαν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν δημιουργικότητα, ἥτις καθιστᾷ τόσον ἐξαιρετικὰς τὰς ἀναλόγους ἐργασίας του.»

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ.— Ὁ κ. Ν. Ποριώτης, ὁ τῆς περιλαλήτου «Ροδόπης» ἰδιορρυθμὸς ποιητής, ὁ ἀριστοτέχνης μεταφραστὴς, ὁ φιλόκαλος καὶ πρακτικώτατος ἄμα ἐκδότης, ἀνέλαβε τὴν ἐποπτεῖαν νέας ἐκδοτικῆς ἐταιρείας, ἥτις σκοπεῖ νὰ διδῇ εἰς τὴν δημοσιότητα ἐκλεκτὰ δραματικὰ ἔργα . . . Εἶδον τὸ φῶς ἡ «Σαλώμη» τοῦ Ὄσκαρ Οὐάιλντ, ἥς προτάσσεται ἀξιανέγνωστος πρόλογος τοῦ μεταφραστοῦ περὶ νεοελληνικοῦ θεάτρου, καὶ τὸ «Σὰν τὰ Φύλλα» τοῦ Τζιανόζζι. Ἡ τιμὴ, μονόδραχμας.

ΑΡΙΣΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ:

1. ΣΑΛΩΜΗ, τραγωδία του ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΥΤΛΑ.	Δρ. 1.—
2. ΣΑΝΤΑ ΦΥΛΛΑ, κωμωδία του Ι. ΤΖΙΑΚΟΖΑ.	Δρ. 1.—
3. ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ, δράμα του ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ.	Δρ. 1.—

· Ετοιμάζονται:

Ο ΔΕΙΝΟΣ ΜΕ ΤΑ ΣΚΩΜΜΑΤΑ, τραγωδία
του ΣΗΜ ΜΠΕΝΕΛΛΗ σε στίχους.	Δρ. 1.—
Και άλλα.	

Εξω της σειράς αυτής:

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ: ΡΟΔΟΠΗ, τραγωδία σε στί-
χους, ακριβοτυπωμένη, 8°, σελ. 101.
[Ο Καθηγητής Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τήν ἔχει
αναφέρει: σὶ πανεπιστημιακὰ του μα-
θήματα με λόγους ἐπαινετικούς.]	Δρ. 3.—

Δώδεκα διάφορα Δράματα τῆς σειράς αὐτῆς, ἡ Δέκα Δρά-
ματα καὶ τῇ ΡΟΔΟΠΗ, θὰ λάβῃ ὁ φιλανθρωπιστὴς ἀπὸ δια-
στήμα τοῦ 1916, με Δρ. Δέκα (ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ) πρὸς
τὸν κ. Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ—Γραμματοθυρίδα 29—ΑΘΗΝΑ—ΕΛΛΑΔΑ.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΗΛΑΖΟΥΔΑΚΗ, ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 3, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

